

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Migrační trendy v Evropské unii a problém multikulturalismu
Migratory Trends in the European Union and the Problem of Multiculturalism

Student: Bc. Radka Benedikovičová

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Bohumír Zlý, CSc.

Ostrava 2009

Čestné prohlášení:

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracovala samostatně.“

V Ostravě dne 30. dubna 2009

.....

Bc. Radka Benedikovičová

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Ing. Bohumíru Zlému, CSc. za odborné vedení, cenné rady a projevenou ochotu při tvorbě práce.

Obsah

1 Úvod	3
2 Obecně teoretické vymezení multikulturalismu a jeho projevy	5
2.1 Multikulturalismus – definice, pojetí a vznik	5
2.2 Evropské modely integrace	8
2.2.1 První typ – asimilacionistický model	9
2.2.2 Druhý typ – pluralistický model	9
2.2.3 Třetí typ – model přechodné diferencované inkorporace	10
2.3 Multikulturalismus v neevropských zemích	16
2.3.1 Kanada - Québec	16
2.3.2 Austrálie	20
2.3.3 Spojené státy americké	23
3 Regulace migračních pohybů v integračním programu EU	29
3.1 Volný pohyb pracovních sil	29
3.1.1 Římské smlouvy a další legislativa	30
3.2 Volný pohyb osob	35
3.2.1 Jednotný vnitřní trh	36
3.2.2 Maastrichtská smlouva	37
3.2.3 Amsterodamská smlouva	39
3.2.4 Schengenský systém	40
3.3 Imigrační a azylová politika	45
3.3.1 Dublinská úmluva	45
3.3.2 Směrnice Rady 2000/43/ES o rasové rovnosti	46
3.3.3 Evropský pakt o migraci a azylu	47
4 Migrační trendy a kořeny vzniku problému multikulturalismu v EU	53
4.1 Kořeny migračních trendů v konjunktuře západní Evropy od 50. let 20. století	54
4.1.1 Nejvýznamnější migrační pohyby v zemích Evropy	55
4.2 Charakter současných migračních pohybů a otázka neregulérní migrace	64
4.3 Multikulturalismus jako idea budoucnosti nebo postrach Evropy?	70

4.3.1 Pohled na romskou populaci v Evropě	70
4.3.2 Multikulturalismus a jeho posílení v projektu Evropského roku mezikulturního dialogu 2008	73
5 Závěr	82
Seznam použité literatury	84
Seznam zkratk	
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	

1 Úvod

Migrační přesuny mají zajisté rozsáhlou historii, nicméně do hlubšího povědomí lidí se ve formě největších migračních vln dostávají po druhé světové válce v souvislosti s obnovou zničených ekonomik a masivním přesídlováním lidí. Problematika migrace, ať už se jedná o migraci v rámci členských států EU nebo o migrační pohyby lidí ze třetích zemí do EU, popřípadě do neevropských států, vyvolává mj. i otázku podmínek a forem soužití lidí různých národností, ras, kultur a náboženství v jednom státě. Multikulturalismus – ano či ne? To je otázka v současnosti skloňovaná ve všech pádech, která sebou přináší rozporuplné diskuze, názory a činy. Multikulturalismus představuje velmi rozsáhlý, náročný a složitý komplex jeho dopadů na řadu stránek společenského a ekonomického života obyvatel státu. Na jednu stranu je považován za projev tolerantnosti, na druhou stranu je však mnohdy spojován s postojem poukazujícím na to, že multikulturalismus je příčinou mnoha konfliktních vztahů a vyvolává „boje“ mezi „domácími“ a „cizími“ obyvateli státu.

Téma migračních trendů v EU, vyvolávající problém multikulturalismu je v současné době otázkou velmi aktuální, protože je spojen se současným propadem ekonomik a zvyšující se nezaměstnaností. První pracovníci, kteří jsou propouštěni ze zaměstnání jsou cizinci s pracovním povolením. Při ztrátě zaměstnání se pak prakticky stávají ilegálními přistěhovalci a měli by zemi opustit. Nicméně skutečnost je jiná, jelikož mnoho cizinců v případě Česka, např. Vietnamců nebo Mongolů, se do své rodné země vrátit nechtějí. Také vládní finanční výpomoc ve výši 500 eur na cestu zpět nebyla pro některé imigranty dostatečně motivující. Tito lidé pak přijímají jakékoli práce nebo se stanou nelegálními příslušníky státu.

Tuto problematiku, v rámci tématu *Migrační trendy v Evropské unii a problém multikulturalismu*, jsem zvolila z důvodu toho, že se jedná o otázku závažnou, mnohdy konfliktní a zajímavou, protože evropské i neevropské státy přistupují k problémům migrace a multikulturalismu nejednotným způsobem. Myšlenky multikulturalismu se objevují v mnoha odborných disciplínách, odrážejí se v praktické politice, v médiích, ve školách i na veřejnosti, zkrátka se s ní setkáváme dnes a denně. **Cílem této práce** bude zhodnotit multikulturalismus (především v evropských zemích), jako důsledek migračních pohybů a ukázat skutečnost, že multikulturalismus se stal velmi palčivou otázkou.

Diplomová práce je obsahově rozdělena do třech kapitol, v jejichž rámci jsem se zaměřila jak na teoretická východiska řešení problému multikulturalismu, tak i na jeho konkrétní analýzu, včetně využití statistik migračních pohybů.

První kapitola s názvem *Obecně teoretické vymezení multikulturalismu a jeho projevy* vymezí v obecné rovině teoretický pohled na multikulturalismus, tedy jeho definování, osvětlení vzniku a přístupů k integraci cizinců. V další části první kapitoly je problematika věnována neevropským zemím s multikulturním přístupem k imigrantům.

Náplní druhé kapitoly nesoucí název *Regulace migračních pohybů v integračním programu EU* bude vývoj migračních pohybů v rámci EU charakterizovaný nejdříve volným pohybem pracovních sil, pak volným pohybem osob a - na závěr této kapitoly - nastíněním přístupu EU k praxi imigrační a azylové politiky.

Ve třetí kapitole *Migrační trendy a vznik problému multikulturalismu* se soustředím na kořeny migračních pohybů v Evropě a na současné migrační trendy, s přihlédnutím k otázce neregulérní migrace. V druhé části této kapitoly se pak zaměřím na problém některých menšin, charakteristiku Evropského roku mezikulturního dialogu a závěrem rozvedu otázku budoucnosti multikulturalismu.

2 Obecně teoretické vymezení multikulturalismu a jeho projevy

Vazba multikulturalismu a kultury je evidentní, jelikož termín multikulturalismus nás přímo odkazuje ke kultuře, resp. mnohosti kultur. Jinak řečeno při analýze tohoto odborného výrazu vycházíme ze dvou základních pojmů - „multi“ a „kultura“. „Multi“, z latinského multum, nás informuje pouze o tom, že pojem multikulturalismus odráží mnohost něčeho, v našem případě, že představuje mnoho ras, skupin, tradic, odlišností, kultur. Zároveň nám také sděluje, že se jedná o kultury různé, odlišné. Je důležité vymezit, co v tomto případě pojem „kultura“ znamená. Řada multikulturalistů považuje v tomto případě kulturu za „kulturní tradici“ (např. tradici islámskou, židovskou, západní nebo zvyklosti jednotlivých národů), ale také identitu jazykovou, náboženskou, etnickou a pro feministky i sexuální. Existují tendence, které se snaží vazbu multikulturalismu od pojetí kultury narušit. Často je tento termín užíván v souvislostech, které s kulturou nemají mnoho společného. Lidé tento termín vyslovují, aniž by věděli co pojem kultura znamená, v takovém případě je pak jakákoli debata o multikulturalismu nemožná.¹

2.1 Multikulturalismus – definice, pojetí a vznik

Multikulturalismus, pojem, který není jednoznačně vymezený, lze chápat jako termín odpovídající mnoha různorodým významům - typ společenské situace, vědecká teorie, postoj, cíl, ideál, ale také problém nebo výzva, to vše může tento pojem představovat.

Zjednodušeně bychom multikulturalismus mohli chápat jako myšlenkový a politický směr, jenž věří, že v jednom státě mohou žít pohromadě jednotlivci a skupiny rozdílné kultury, rasy, sociálně-ekonomického postavení, náboženského vyznání, jazyka, sexuálních preferencí a jiných hodnot, kteří si chtějí vzájemně rozumět a učit se od sebe. Tento proud zastává názor, že v jednom demokratickém státě mohou společně existovat lidé s různou kulturou a vytyčuje prospěšnost kulturní rozmanitosti pro stát i společnost. Cílem je sjednocení všech občanů, aniž by se pohlíželo na jejich původ či přesvědčení, a to takovým způsobem, který uchová jejich kulturní odlišnosti. Jinými slovy všichni lidé jsou si rovni a každý má právo na svou kulturu a vyznání.

Pojem multikulturalismus však může být používán v několika odlišných významech a může vyjadřovat odlišné skutečnosti. Vedle již uvedeného mezi různé

---

¹ HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, 2005.

přístupy multikulturalismu patří i jeho chápání jako stavu, procesu, vědecké teorie nebo společenského cíle.

První pojetí označované jako stav představuje soužití různých etnických skupin se specifickými tradicemi, postoji a hodnotami. Není podmínkou, aby mezi těmito skupinami docházelo k interakci. Druhá forma pojetí multikulturalismu se projevuje jako proces, kterým je myšlena výměna kulturních statků, vzájemné ovlivňování různých kulturních systémů nebo vznik nové společnosti. Multikulturalismus jako vědecká teorie se věnuje různým aspektům sociálně-kulturní rozmanitosti, kombinuje antropologické, filosofické, psychologické, politologické, ekonomické a další přístupy. Chápání multikulturalismu jako společenského cíle je spojeno se snahou o vytvoření různorodé (pluralitní) společnosti s mnoha odlišnými skupinami založené na principu tolerance, spolupráce a respektu. Důležitou roli zde hraje interkulturní výchova.²

V zásadě můžeme rozlišit dva typy soužití označované anglickými názvy, a to „melting pot“ (tavicí kotel, tavicí tyglík) a „salad bowl“ (salátová mísa). Tyto dvě formy mají své charakteristické znaky, kterými se odlišují a vytvářejí tak různorodé společnosti.

Společnost typu „melting pot“ je výraz typický pro USA (viz subkap. 2.3.3) používaný pro proces vzniku relativně homogenní společnosti. „Melting pot“ je pojem používaný jako přirovnání, podle kterého je možné, aby příslušníci jiných národů či ras přijali většinový jazyk, aby došlo ke „slití“ odlišných kultur, tradic a náboženství do tohoto „tavicího kotle“. Následně pak přirozeně vytvořit „nový produkt“, tedy homogenní společnost, jediný národ.

Společnosti typu „salad bowl“ jsou zcela odlišné a tento kuchařský pojem „salátová mísa“ (nebo také „nádherná mozaika“³) představuje smíchání různorodých „ingrediencí“ (etnických skupin), které si zachovávají svoji původní formu, a tím vytvářejí jedinečnou a rozmanitou společnost.⁴

Multikulturalismus – vznik a vývoj problému

Odhalit kořeny multikulturalismu jako takového jevu, který existoval, aniž by o něm lidé měli ponětí, je podle mého názoru velmi obtížné. Pohled do dějin nám umožňuje dospět k poznatku, že jistý problém v soužití mezi lidmi odlišných kultur se objevil již v pozdní antice ve velkých městech s množstvím přistěhovalců. I ve středověkých

---

² Pramen: <http://www.varianty.cz>

³ Za zemi jako „mozaika“ bývá nejčastěji považována Kanada.

⁴ HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, 2005.

převážně zemědělských společnostech jazyková a kulturní pluralita problémem nebyla, avšak ve městech určité potíže existovaly. Radikální změna nastala z několika důvodů v období novověku. Dochází k postupující centralizaci států, ke vzniku státní byrokracie a ke vzniku průmyslu a masové migrace obyvatel do měst. Dalším podnětem byla snaha o řešení politických problémů, vedení volebních kampaní v různých jazycích, formování veřejného mínění a vliv masových médií. Důležitým aspektem je také významný přesun obyvatel z chudých zemí do bohatších států.⁵ S příchodem těchto relevantních prvků, které vytvořily určitou bázi pro nový typ společnosti (multikulturní) se tento pojem dostává do středu zájmu a dochází k utváření různých forem společností a odlišných typů národní integrace cizinců.

Multikulturalismus se staví do opozice národnímu státu, jehož koncept vznikl na začátku 19. století. Ideologie národního státu představuje ztotožnění státu s existencí jediného národa, jeho kulturou, jazykem a vše cizí by mělo být asimilováno. S postupem času, v souvislosti s rostoucí migrací – převážně v evropských zemích – se začíná velmi šířit politika multikulturalismu. Pojem „multikulturní“ se dotýká emigrantů z různých částí světa, kteří se přesunují do evropských zemí nebo do USA či Kanady.

První zmínka o multikulturalismu jako pojmu se objevila v 50. letech 20. století ve Švýcarsku, kde v té době tento pojem vyjadřoval sice politicky jednotný národ, který je ale kulturně diferencovaný.⁶ Znamená to tedy, že všichni lidé žijící v jedné zemi mohou mít stejné občanství, avšak národnostní složení obyvatelstva je rozdílné.

Politika multikulturalismu se začala prakticky uplatňovat od 60., resp. 70. let min. století v západní Evropě v souvislosti s příchodem migrantů ze zemí bývalých evropských kolonií zejména do Anglie, Francie nebo Nizozemska, resp. v důsledku přílivu pracovníků, kteří přicházeli zejména z Itálie, Turecka a Jugoslávie do Německa (tzv. *gastarbeiteri*).⁷

Multikulturní politika je vládami států uplatňována v různé míře, v souvislosti s tím, jakou integrační politiku vůči cizincům daný stát uplatňuje nebo přijme, resp. k jakému integračnímu modelu společnost inklinuje. Tento politický přístup se většinou vztahuje k dlouhodobě pobývajícím cizineckým skupinám na území státu, a proto je z tohoto hlediska uplatňováno několik základních modelů národní integrace.

---

⁵ Pramen: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>

⁶ Pramen: <http://www.evropa2045.cz/>

⁷ Zahraniční dělník, který přichází do země na pozvání domácí vlády. Ve většině případů se jedná o levnou pracovní sílu.

2.2 Evropské modely integrace

V období 60. až 80. let 20. století můžeme v evropských zemích zaznamenat tři odlišné přístupy k integraci cizinců. Je však třeba připomenout, že se jedná o modely představující ideální typy a realita zemí odpovídá jednotlivým modelům vždy jen zhruba a s odstupem. Mezi tyto modely integrace patří asimilacionistický model, pluralistický model a model přechodné diferencované inkorporace. V různých publikacích a textech se terminologie těchto typů národní integrace liší, proto se můžeme setkat i s dalším pojmenováním jako např. asimilační model, multikulturní neboli menšinový model či pracovně migrační model (Hirt, Jakoubek 2005).

Před tím než se podíváme na modely národních integrací věnuji následující část třem přístupům k přistěhovalcům, resp. třem typům přistěhovalců, které s modely integrace cizinců úzce souvisí.

Jak již bylo uvedeno, v 60. a 70. letech 20. století se v západní Evropě začal formovat specifický problém multikulturní koexistence související s poválečným přílivem levných pracovních sil, mj. z neevropských zemí. Příchod imigrantů vyvolal otázku, jak tyto komunity, zvláště pocházející z agrárních společností, začlenit do společností industriálních. Řešit problém integrace neevropských etnických skupin na základě plné naturalizace těchto migrantů jako občanů se mohlo jevit jako pochybné. Z toho vyplývá, že stát se mohl rozhodnout buď pro národní asimilaci, která se jeví jako těžko proveditelná a nebo kulturní odlišnosti uzná a bude je respektovat.⁸ Obě tyto formy musely počítat s různými typy poválečných přistěhovalců, kteří se podle britského sociologa Johna Rexe člení na tři skupiny.

Jako první je uváděna ekonomická migrace lidí, kteří přicházejí za účelem nalézt lepší práci a výdělek v rozvinutějších a vyspělejších zemích. Finanční výpomoc pak posílají svým rodinám a nebo si je šetří na nový začátek ve své rodné zemi. Počítají s tím, že se ke svým rodinám vrátí, ale často se stává, že v cílové zemi zapustí kořeny a začnou zde hodnotnější život. Druhou kategorií tvoří imigranti, kteří jsou součástí širšího migračního hnutí určité etnické skupiny, a to v několika zemích nebo dokonce kontinentech. Tito přistěhovalci si kladou za cíl začít život v cizích zemích a jsou připraveni k přesunu mezi těmito státy podle nejvýhodnějších ekonomických podmínek. Jedná se o mezinárodní komunity, jejichž způsob života se liší jak od původní vlasti, tak od

---

⁸ Barša ve své knize *Politická teorie multikulturalismu* uvádí dva krajní přístupy k přistěhovalcům, které vytvářejí protikladné póly, a to na jedné straně xenofobní nacionalismus a kulturní pluralismus, resp. jeho zesílená forma multikulturalismus na straně druhé.

života národních občanů, na jejichž územích se nacházejí přechodně či trvale. V takovém případě se jedná např. o Indy z Paňdžábu osídlující oblasti od jihovýchodní Asie přes Evropu až po Severní Ameriku. Poslední skupinu představují uprchlíci, jejichž záměry jsou individuální a rozdílné. Jejich migrace může mít silně nacionalistický podtext, jiní se snaží o usazení nebo dokonce asimilaci. Nejčastěji realizovanou migraci představuje druhý typ. John Rex jej nazývá „transnacionálním migračním společenstvím“, jehož specifikem bylo poválečné přistěhovalectví do Evropy.

Integraci přistěhovalců, resp. jejich možným modelům uplatňovaných v evropských zemích, je věnována další část práce, v níž jsou rozdíly v jednotlivých přístupech ukázány na příkladu Francie, Velké Británie, Nizozemska a Německa.

2.2.1 První typ – asimilacionistický model

Tento typ je charakteristický pro Francii nebo Švýcarsko. Důležitá je zejména důsledná integrace a asimilace národnostních menšin. Jejich kulturní a náboženské tradice mají být věcí výhradně soukromou a nesmí zasahovat do veřejného života. Vyučování ve škole až provokativně ignoruje zvláštnosti žáků a všichni si musí osvojit historii, jazyk a kulturu jednoho národa. Náboženské symboly jsou striktně povoleny pouze v soukromí. Lidé jsou rozdělováni na občany a „neobčany“⁹ a na příslušnost k menšinám zákony ani praktická politika neberou ohled. Ve Francii se setkáme (například na rozdíl od Německa) s odlišným konceptem národa, a také s odlišnou tradicí provádění naturalizační politiky.¹⁰ Udělení občanství je zde tradičně chápáno jako nástroj k integraci do národního, občansky pojatého celku (Hirt, Jakoubek 2005).

2.2.2 Druhý typ – pluralistický model

Pro tento model, typický pro Nizozemsko nebo Velkou Británii, je charakteristická společnost jako mozaika různorodých skupin, jejichž požadavky je třeba vyslyšet a respektovat, přičemž původní národní kultura zůstává nadřazenou kultuře migrantů. To znamená, že i tento model předpokládá jisté osvojení většinové kultury migranty. Avšak britský model toleruje existenci menšinových skupin a pro jejich přijetí do společnosti se nepožaduje vykazování zvláštností jejich života do soukromí. Etnická příslušnost je vnímána i při sčítání lidu, jejichž oficiální statistiky o rasových menšinách jsou veřejně přístupné. Politické systémy zemí tohoto modelu zohledňují etnické a náboženské rozdíly někdy až

---

⁹ Příslušník státu, který se narodil v zemi odlišné od země, ve které žije a nemá státní příslušnost tohoto státu.

¹⁰ Naturalizace představuje splnění podmínek k udělení státního občanství cizinci.

přehnaně ve školách, v kulturních i jiných veřejných institucích a v životě obecně.¹¹ Ve Velké Británii i v USA jsou organizovány „boje“ proti etnické a rasové diskriminaci. V tom lze vidět hlavní rozdíl od předcházejícího (francouzského) modelu, který definujeme jako „jeden a nedělitelný národ“. V modelu britské společnosti je základní jednotkou integrace chápána etnicko-kulturní skupina, kdežto ve Francii je hlavním prvkem integrace jednotlivec.

2.2.3 Třetí typ – model přechodné diferencované inkorporace

Poslední model aplikovaný zejména v Německu a Skandinávii nevyžaduje asimilaci imigrantů. Kulturní odlišnosti jsou chápány jako nepřekročitelná překážka politické integrace.¹² Imigrace je v tomto modelu podmíněna potřebami trhu práce a pobyt pracovníků je chápán jako dočasný. To považujeme za jeho základní rys. Společnost pak nemusí usilovat o zlepšení jejich postavení či zvažovat důsledky jejich kulturní odlišnosti. Míra integrace menšin do společnosti je v těchto zemích velmi nízká, což představuje znevýhodnění pro samotné imigranty, protože většina z nich není nucena k osvojení jazyka země, do které přišli. Zapojení menšinových skupin do společnosti je možné na ekonomické úrovni, nikoli na úrovni politické a kulturní. Tento stav poté vede k segregaci¹³ menšin od většinové společnosti a k vytváření ghett a chudinských čtvrtí. Podle tohoto modelu je správní řízení o naturalizaci velmi komplikované. V zásadě platí, že potomek např. tureckých příslušníků trvale žijících v Německu nemá nárok na německé občanství automaticky.¹⁴

I přes některé nedostatky v tomto modelu existuje v Německu tendence sladit život imigrantů s životem německých příslušníků. Například od roku 1976 je zavedena povinná školní docházka, pro cizí děti i mládež, realizovaná většinou v němčině nebo v rámci dvojjazyčných tříd a soukromých škol. A také pro dospělé je vylepšován vzdělávací systém zaměřený na zvýšení jejich konkurenceschopnosti při hledání zaměstnání. Dalším

---

¹¹ Podle dobového tisku například jistá anglická škola přejmenovala „vánoční prázdniny“ na „zimní prázdniny“, jelikož pojem Vánoce uráží muslimy, a také byl v Anglii vyhlášen zákaz veřejného vystavování předmětů znázorňujících prasátka, z důvodu toho, že prase je v muslimském světě nečisté zvíře a muslimy pohoršuje. Další příklad je z britských knihoven, kde si muslimové stěžovali na to, že Bible je v horních policích, zatímco Korán je v dolních policích, a proto musely být všechny svaté knihy seřazeny na stejnou úroveň, aby nedocházelo k urážení muslimů.

¹² Avšak Barša ve své knize *Politická teorie multikulturalismu* uvádí, že tento typ není politicky integrační, nýbrž segregacionistický.

¹³ Oddělování, zabraňování styku bílých a „barevných“ obyvatel, projev rasové diskriminace.

¹⁴ BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*, 2003.

příkladem jsou města Frankfurt nebo Norimberk, která upřednostňují multikulturní soužití obyvatel, kdežto v jiných sídlech je udržován přístup pracovně migrační.

Pokud bychom měli vybrat model, který je nejbližší k multikulturní integraci, jednalo by se o druhý model, tedy pluralistický model národní integrace. První model není jistě charakteristický pro multikulturní integraci a třetí model se s multikulturalismem ztotožňuje jen z určité části, jelikož neumožňuje integraci na všech úrovních. Podstatný je fakt, že od konce 90. let min. století se hranice těchto tří uvedených modelů začínají rozvolňovat, čímž dochází k upuštění od ideálních modelů, a také ke změnám v postojích jednotlivých zemí vůči cizincům.

V Německu dochází k řadě úprav zákonných norem, zejména od 90. let, kdy jde o sblížování zákonných úprav s dalšími státy EU. Jimi se otevírá možnost, aby trvale žijící cizinci měli právo na integraci a naturalizaci. Cizinci s čistým trestním rejstříkem mohou, již od roku 1993, požádat o německé občanství, pokud pobývají na území Německa patnáct nebo více let. Výjimku tvoří cizinci ve věku 16-23 let, kteří mohou požádat o německé občanství již po 8 letech trvalého pobytu, pokud navštěvovali školu po dobu alespoň šesti let, a také nemají záznam v trestním rejstříku.

Francie je na rozdíl od Německa považována za klasickou imigrační zemi s výraznějším asimilačním charakterem. V případě německé ekonomiky se stále jedná o stát s pracovně migrační politikou vůči cizincům, která se ztrátou zaměstnání předpokládá návrat do země původu. Což vysvětluje také menší tlak na kulturní přizpůsobení. Francie je naopak zemí s asimilační politikou vůči cizincům, což však neznamená absolutní netoleranci vůči cizincům. Francouzská společnost podporuje také určitou snášenlivost vůči etnické rozdílnosti nebo regionálním zvláštnostem. Toto tvrzení je vysvětleno přístupem, který říká, že být příslušníkem národa v daném případě znamená na prvním místě právní postavení a včlenění do určité společenskopolitické kategorie a teprve na druhém místě kulturní konformitu, která ovšem také hraje určitou roli.

Jak už bylo řečeno, pluralistický model neboli model multikulturní je typický pro Nizozemsko nebo Velkou Británii. Přístup Nizozemska bychom mohli hodnotit jako velmi aktivní, a to prostřednictvím kvalitní naturalizační politiky. Pro porovnání v roce 2000 bylo v Nizozemsku na každých 100 občanů uděleno občanství 7-8 osobám, ve Francii získalo občanství při stejném počtu osob 4-5 cizinců, v Německu pak 2-3 cizinci. Programy integrace cizinců byly zahájeny na počátku 80. let, jejichž charakter navazoval na

dosavadní politickou kulturu v Nizozemsku.¹⁵ Ve vztahu k cizincům byl uplatněn přístup založený na podobných demokratických zásadách, čímž byl vytvořen základ pro pojetí nizozemské multikulturní společnosti. Cizinci získali možnost ovlivňovat organizaci školní výuky a získávat dotace na vlastní kulturní akce ve stejném rozsahu jako ostatní nizozemští občané. Nicméně v 90. letech nastal zlom a o efektivitě multikulturní politiky v Nizozemsku probíhaly rozsáhlé diskuze. Problém spočíval v tom, že odpovědné nizozemské úřady kladly stále větší důraz na kulturní a jazykovou integraci cizích státních příslušníků do majoritní společnosti.¹⁶ V letech 2003 a 2004 byla opět otázka integrace cizinců diskutována. Zejména se jednalo o problematiku cizinců žijících dlouhodobě na území Nizozemska, aniž by zažádali o udělení holandského občanství, a také byla nastolena otázka přísnějších pravidel pro dvojí občanství.

Stejně tak jako Nizozemsko je i Velká Británie zemí, jejíž společnost vykazuje tolerantní přístup k cizincům. Na rozdíl od Francie se britská majorita k přistěhovalcům staví jako ke kulturně odlišným komunitám, jejichž soužití v rámci politického celku má být harmonické. Nicméně na začátku 21. století začaly i ve Velké Británii probíhat bouřlivé diskuze o budoucnosti britského multikulturalismu. V roce 2002 byla pod vedením britského ministra vnitra ustanovena expertní skupina, jejíž členové zveřejnili v září 2003 obsáhlou zprávu „*The New and Old. The Report of the Life in the United Kingdom*“.¹⁷ Tento dokument navrhl řadu nových integračních postupů, např. testování jazykových znalostí, občanské kurzy, zapojení dobrovolného a privátního sektoru do integrace, včetně ustavení individuálních mentorů pro imigranty. Tímto začala debata o osudu multikulturalismu, která pokračovala i v roce 2004. V dubnu tohoto roku předseda britské Komise pro rasovou rovnost¹⁸ Trevor Phillips v interview pro *The Times* uvedl, že pojem multikulturalismus pochází z jiné éry, již není užitečný a naznačuje separaci. „*Žijeme v jiném světě než byl v 60. a 70. letech. Je potřeba napříč celou společností potvrdit jádro toho, co je britské*“, řekl jako reakci na incident, který se stal před ústřední

---

¹⁵ V zemi bylo vytvořeno několik vlivných společenskopolitických uskupení, která jsou relativně stabilní, mají své politické instituce, stejný přístup ke zdrojům a v jednání mezi sebou uplatňují princip kompromisu a demokratických základů.

¹⁶ V roce 1996 byl pro imigranty a azylanty vytvořen speciální integrační program, který je povinný a je nutné do něj nastoupit co nejdříve po příjezdu do země. Je zaměřen na výuku jazyků, kultury a institucí Nizozemska, a také se vztahuje k dalším oblastem integrace. Cílem tohoto programu bylo urychlení aktivní participace imigranta ve prospěch země.

¹⁷ Současnost a minulost. Zpráva o životě ve Spojeném království.

¹⁸ Commission for Racial Equality vystupuje jako nezávislý orgán, jehož posláním je udržovat dohled nad plněním antidiskriminačních předpisů. Přijetím se stala Směrnice o rasové rovnosti (Racial Equality Directive, 43/2000/EC) vzorem pro orgány zaměřující se na obdobnou činnost nejen v zemích Commonwealthu, ale také v EU.

mešitou v londýnském Regent's Parku, kdy britská mládež muslimského vyznání spálila státní vlajku. Podle Phillipse by do jádra měly patřit např. zákonnost, férovost, demokracie a angličtina jako společný jazyk. Je důležité, aby mladí protestující muslimové věděli, že jsou považováni za Brity, avšak musejí si uvědomit, že být Britem znamená „*přizpůsobit se pravidlům britského národa – a ty vylučují terorismus.*“ Phillipsovy debaty a názory mnoho řešení nepřinesly, alespoň ukázaly že současným problémem není „rasa“, ale náboženství.¹⁹

Nejen multikulturní modely, považované za optimální v 80. letech 20. století, ale i asimilační a pracovně migrační přístupy, jsou v posledních letech podrobovány revizi. Hlavním pozitivem multikulturních přístupů je fakt, že vůči cizineckým komunitám se jeví jako nejvstřícnější, jelikož zejména v jazykové a kulturní oblasti na ně nekladou tak velké adaptační nároky. Na druhé straně mohou ale vést ke kulturní a etnické uzavřenosti nebo až k nesnášenlivosti, což může vyústit v konfliktní situace.

Kromě multikulturních modelů existují v Evropě pracovně migrační, nebo asimilační přístupy k integraci cizinců. V posledních letech je možné pozorovat trend sbližování integračních politik evropských států, zejména v západní Evropě. Například multikulturní Nizozemsko zavádí také homogenizační programy, zatímco Německo, uplatňující pracovně migrační přístup, rozvíjí naturalizační programy.²⁰

Každou z těchto zemí považujeme, i když v rozdílné míře, za stát imigračního charakteru.²¹ Na základě statistických dat organizace OECD z roku 1996 a 2005 můžeme konstatovat, že příliv cizinců do těchto zemí se zvýšil ve Francii a Velké Británii, kdežto v Německu a Nizozemsku je evidentní pokles příchozích imigrantů. Přílivu cizinců podle národností v letech 1996 a 2005 v těchto zemích jsou věnovány tabulky 2.1 a 2.2.

Dostupné data ukazují, že Německo se v roce 2005 setkal se značným přílivem polských příslušníků v celkovém počtu přes 147 tisíc imigrantů (na rozdíl od roku 1996, kdy se počet příchozích Poláků pohyboval přes 77 tisíc). U tureckých občanů je trend přílivu opačný. V roce 2005 přišlo do Německa o 37 200 Turků méně než v roce 1996. Celkový příliv cizinců, který sčítá všechny příchozí imigranty také z dalších zemí, se v roce 2005 snížil téměř o 129 tisíc přistěhovalců na 579 300 v roce 2005. Podrobný přehled počtu imigrantů v Německu podle místa narození zobrazuje příloha č. 1. Je zde

---

¹⁹ BARŠOVÁ, A. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?*, 2005.

²⁰ HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identity*, 2005.

²¹ Ne všechny evropské země se vyznačují imigračním charakterem. Například z Ukrajiny v posledních letech emigrovalo přibližně 3 miliony obyvatel (Hirt, Jakoubek 2005).

evidentní, že i když se počet přílivu tureckých přistěhovalců v posledních letech snižuje, v roce 2000 tvořili stále největší skupinu imigrantů v celkovém počtu přes 1,18 milionu. Druhou největší skupinou přistěhovalců byli Poláci v celkovém počtu přes 1,02 milionu.

Tab. 2.1 Příliv cizí populace podle národnosti do Německa a Francie v letech 1996 a 2005
(v tisících)

Příliv do země	Ze země	1996	2005
Německo	Polsko	77,4	147,7
	Turecko	73,2	36,0
	Rumunsko	17,1	23,3
Příliv cizinců celkem		708,0	579,3
Počet obyv.		81 915	82 469
Francie	Alžírsko	7,8	24,6
	Maroko	6,6	20,0
	Turecko	3,4	8,8
Příliv cizinců celkem		48,4	134,8
Počet obyv.		58 026	60 873

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Francie se v roce 2005 potýkala s největším přílivem cizinců z Alžírska, Maroka a Turecka, jejichž počet se od roku 1996 zvýšil řádově o tisíce imigrantů. Největší příchozí skupinu zde představovali přistěhovalci z Alžírska, kteří se do Francie přistěhovali v celkovém počtu přes 24 tisíc v roce 2005. Celkový příliv cizích příslušníků ze všech zemích se v roce 2005 na rozdíl od Německa několikanásobně zvýšil, a to o více než 86 tisíc od roku 1996. V příloze č. 2 můžeme pozorovat počet imigrantů ve Francii podle místa narození, z kterého vyplývá, že nejvíce imigrantů se narodilo v Alžírsku, a v roce 2000 jich na území Francie žilo přes 1,2 milionu.

V multikulturní zemi Nizozemsku byl v roce 2005 evidentní menší nárůst Němců, kdežto příliv polských přistěhovalců se zvýšil o více než čtyři tisíce na celkový počet 5 700 Poláků. Britové se stali v roce 2005 přistěhovalci s třetím největším přílivem v počtu 3 200 britských občanů. Celkový příliv cizinců včetně dalších států se od roku 1996 snížil, a to z 77 200 příchozích cizinců na 63 400 přistěhovalců. Přehledu počtu imigrantů podle místa narození v Nizozemsku v roce 2000 je věnována příloha č. 3. Je zde patrné, že u velkého

počtu přistěhovalců není známo místo narození. V zásadě největší skupinou imigrantů jsou Turci a občané Indonésie.

Tab. 2.2 Příliv cizí populace podle národnosti do Nizozemska a Spojeného království v letech 1996 a 2005 (v tisících)

Příliv do země	Ze země	1996	2005
Nizozemsko	Německo	5,7	5,9
	Polsko	1,4	5,7
	Spojené království	4,3	3,2
Příliv cizinců celkem		77,2	63,4
Počet obyv.		15 531	16 344
Spojené království	Austrálie	10,0	33,5
	Čína	1,0	18,5
	Francie	9,0	16,2
Příliv cizinců celkem		113,0	266,2
Počet obyv.		58 164	60 210

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Pokud se zaměříme na příliv imigrantů do Spojeného království, zjistíme, že od roku 1996 se velmi zvýšil počet příchozích Australanů (z 10 tisíc v roce 1996 na 33,5 tisíc v roce 2005). Další velkou skupinou jsou imigranti z Číny, jejichž počet se také zvýšil, na 18,5 tisíc v roce 2005, což také není málo, když v roce 1996 se příliv Číňanů pohyboval jen okolo tisícovky příchozích. Kromě dalších imigrantů každým rokem přibývajících, také počet příchozích Francouzů roste. Celkový počet cizinců, jejichž cesty směřují do Velké Británie, se od roku 1996 zvýšil dvakrát. Nejvíce imigrantů podle místa narození, jak znázorňuje příloha č. 4, pocházelo v roce 2000 z Indie a Irska, jejichž počet se pohyboval okolo půl milionu přistěhovalců.

Pro získání lepšího posouzení „evropského řešení“ otázky integrace cizinců, je žádoucí podívat se i na řešení přijímaná v jiných, zejména neevropských zemích.

2.3 Multikulturalismus v neevropských zemích

Nejen ve státech Evropy, ale také na druhé straně Atlantiku existují multikulturní přístupy ke společnosti. Na rozdíl od evropské multikulturní politiky rozvíjející se především v souvislosti s rostoucí imigrací a následnou změnou ve složení obyvatel, v neevropských zemích se, i přes pokusy o vytvoření národní identity a aplikování asimilačních přístupů (především v Austrálii a Spojených státech amerických), začala rovněž uplatňovat politika multikulturalismu. Zatímco v Kanadě a Austrálii byla v 70. letech min. století přijata multikulturní politika²², čímž tyto země oficiálně potvrdily postoj ke kulturně odlišným skupinám, americký multikulturalismus se v jakési základní formě začal vyvíjet až od poloviny 60. let 20. století. Do té doby měla být americká společnost asimilována v „tavicím kotli“. V současnosti i USA, vedle Kanady a Austrálie, realizují multikulturní politiku se specifickými odlišnostmi.

USA, Kanada a Austrálie patří mezi státy, ve kterých přistěhovalectví a osidlování zemí spadá s vytvářením nových národů vjedno. Tyto země jsou osídleny přistěhovalci - osadníky, kteří původně náleželi k lidem jiného etnika. Jejich identita se opírá o přítomnost, nikoli o minulost. Politiky USA, Kanady a Austrálie ve druhé polovině 20. století podporovaly politiku přistěhovalectví a považovaly legální přistěhovalce za cizince, kteří se stanou jejich budoucími občany. Po překonání etnických a rasových předsudků v poslední čtvrtině 20. století se tyto tři ekonomiky začaly považovat za multikulturní (multietnické) národy.

2.3.1 Kanada - Québec

Multikulturalismus je v Evropě spojován hlavně s odlišností etnickou, nicméně v americkém prostředí se týká i dalších skupin, nejen etnických.²³ V Kanadě vznikla politika multikulturalismu v souvislosti s řešením vztahů k původním obyvatelům a na základě hnutí a iniciativ z 60. let. Multikulturalismus proslavila Kanada spory frankofonních a anglofonních obyvatel, ale také tím, že je považována za zemi z etnického hlediska velmi různorodou. Kromě Britů a Francouzů tvoří tuto směsici kultur i mnoho dalších etnik, od původních domorodých obyvatel, přes Evropany až po Asiaty. Z necelých 32,7 mil. obyvatel Kanady (OECD, 2006)²⁴ žije v Québecké provincii cca 24 % Kanadčanů

---

²² Na rozdíl od Austrálie, kde je uplatňována pouze tzv. národní doktrína multikulturalismu, je v Kanadě tento přístup zakotven v zákonodárství.

²³ Například skupin homosexuálů a lesbiček.

²⁴ Pramen: <http://stats.oecd.org/wbos>

(7,9 mil.), přičemž v roce 2001 zde představovala frankofonní část obyvatelstva přes 80 %.²⁵

Québec, jediná kanadská provincie s převážně francouzsky mluvícím obyvatelstvem, což ji odlišuje od zbytku Kanady, prošel rozmanitou historií z hlediska sporů mezi obyvateli. Od poloviny 60. let 20. století zde dochází k prosazování separatistických tendencí, které střídavě sílí a slábnou. Québec, kde úředním jazykem je pouze francouzština, je ve sporu s anglofonními obyvateli ostatních částí Kanady neustále, zejména v oblasti politického života. Cílem québeckých separatistů je vznik samostatného státu odtržením této provincie od zbytku Kanady. Kromě města Montreal je v této provincii anglicky mluvících obyvatel málo, nicméně přesto nalezneme anglofonní obce ve východní části Québecu, na poloostrově Gaspé nebo na území ontarijské hranice v blízkosti města Gatineau.²⁶

Město Québec založil roku 1608 Francouz Samuel de Champlain, který zde podnikal výzkumné cesty.²⁷ Situaci ovlivnili Britové, kteří chtěli ovládnout východní pobřeží a do konce 17. století se neustále přeli s Francouzi o vládu nad Kanadou. Spory se vyostřily po bitvě u Québecu roku 1759, kdy byla Francie poražena anglickou armádou. Francouzskou vládu nad kanadským územím Britové oficiálně převzali na základě podepsané Pařížské smlouvy roku 1763.

Tímto aktem se vytvořily počátky québeckého separatistického hnutí, jelikož během politické i ekonomické moci Britů se převážně frankofonním obyvatelům Québecu mnoha občanských práv nedostávalo.²⁸ Počet Britů (převážně v atlantických provinciích a v Ontariu) se zvýšil po přílivu britských loajalistů z USA dále na sever do Kanady, což pomohlo vyrovnat počty Francouzů a Britů na území Kanady a zároveň došlo k rozdělení kolonie na Horní Kanadu (Ontario) a Dolní Kanadu (Québec). Ještě v průběhu 19. století bylo možno zaznamenat nepokoje mezi převážně britským obyvatelstvem Horní Kanady a francouzskou populací Dolní Kanady. Postupně však, především díky zvýšení počtu emigrantů převážně z Evropy na konci 19. století, začal počet britských obyvatel

---

²⁵ Pramen: www.wikipedia.cz

²⁶ Město s většinou frankofonních obyvatel (dříve Hull) ležící na druhém břehu řeky Ottawy na území provincie Québec.

²⁷ Kanadské území poprvé objevil Francouz Jacques Cartier, který prohlásil okolí řeky sv. Vavřince za francouzskou půdu. V roce 1663 se stala Kanada francouzskou provincií a domovem předků většiny dnešních frankofonních Kanadčanů.

²⁸ V roce 1774 byl alespoň přijat ve prospěch frankofonních Kanadčanů Québecký zákon, který potvrdil právo těchto obyvatel na svobodu vyznání, právo zastávat veřejné funkce a právo na vedení soudu podle zásad francouzského práva.

převyšovat francouzské Kanadány. Také ve vládě se neustále řešily rozpory mezi francouzskou a britskou populací.

Další mohutný příliv evropských imigrantů zažila Kanada v době po 2. světové válce, což mělo za následek ekonomický růst a zvýšení životní úrovně v celé Severní Americe. Období 50. let 20. století bylo dobou blahobytu a kanadská střední třída prožívala období rozkvětu. V 60. letech za vlády liberálního premiéra Jeana Lesageho, bylo zapotřebí přezkoumat potřeby frankofonního obyvatelstva a nastolit mnoho změn. Byly zavedeny smíšené školy, systém bezplatného školství pro děti mladší 16 let, a také se rozrostla síť sociálních služeb.

V druhé polovině 60. let se o veřejný zájem postaralo separatistické hnutí Fronta osvobození Québecu, která spáchala několik teroristických útoků proti symbolům anglické nadvlády v Kanadě ve formě pumových útoků na poštovní schránky a v roce 1970 zorganizovala únos britského diplomata Jamese Crosse a ministra provinční vlády Pierra Laporte, který byl zavražděn. Liberál Pierre Trudeau, tehdejší ministerský předseda, řešil situaci vyhlášením válečného stavu a vyslal armádní jednotky do Montrealu pro zajištění pořádku.

Po těchto atentátech, ukončených v roce 1970, se politické ovzduší velmi razantně změnilo. V roce 1971 premiér Trudeau vyhlásil politiku multikulturalismu a o několik let později byly principy této politiky začleněny nejen do Charty práv a svobod, ale také specifikovány v Zákoně o multikulturalismu.²⁹ V 70. letech v québeckých volbách zvítězila strana Parti Québécois pod vedením René Levesquea a vyhlásila referendum k otázce oddělení Québecu od Kanady. Referendum v roce 1980 však skončilo výraznou porážkou separatistů (80 % Québečanů se vyslovilo proti nezávislosti Québecu). V roce 1994 se k moci vrátila strana Parti Québécois³⁰ vedená Jacquesem Parizeauem a za vlády ministerského předsedy Luciena Boucharda bylo v roce 1995 vyhlášeno další referendum o nezávislosti Québecu. Frankofonní separatisté se svého cíle o oddělení Québecu od Kanady opět nedočkali a byli anglofonními Québečany, indiány a přistěhovalci sympatizující s anglofonní Kanadou přehlasováni. Nicméně výsledek byl mnohem těsnější než u předchozího referenda. Otázka zda někdy dojde k osamostatnění Québecu je stále

---

²⁹ Zákon o multikulturalismu byl přijat v roce 1988, na jehož základě má být ochraňována kulturní a rasová rozmanitost jako základní rys kanadské identity.

³⁰ Od roku 1985 vládu Parti Québécois vystřídal liberálové, kteří svoji moc drželi až do roku 1994.

nezodpovězená a předseda současné konzervativní vlády Stephan Harper (jmenovaný do funkce v roce 2006) zatím nechává tuto problematiku otevřenou.³¹

Téma osamostatnění Québecu se táhne již několik desetiletí a stále se neubírá směrem příznivým pro québecké separatisty. Oddělení této provincie od Kanady zůstává stále nedořešeno a konec dlouhodobé otázky je v nedohlednu. I přesto, že dochází ke sporům mezi anglofonními a frankofonními obyvateli, což je však důsledek historických vztahů, Kanadčané mají k imigrantům velkorysý přístup. S pověstí země z nejpohostinnějších jí může Evropa jen těžko v tomto ohledu konkurovat. Podle průzkumu veřejného mínění z roku 2006 považuje imigrační příliv za vážnou hrozbu 76 % Evropanů. V Kanadě je takový přístup nemožný, jelikož v této zemi o popularitě své země ve světě nepochybuje 94 % kanadské populace a přistěhovalce vítá s otevřenou náručí.³²

Z evropského hlediska je pozoruhodným znakem vztahů v porovnání s přístupem Evropanů snášenlivost k romským příslušníkům. Protiromské názory jsou známé v Česku, Polsku, Slovinsku, Rumunsku, Itálii nebo Španělsku.³³ Tento fakt přispívá k jejich odchodu do Kanady s cílem získat práci, založit vlastní podniky a nespoléhat na sociální podporu. Romové se přizpůsobují velmi dobře kanadským podmínkám, děti si vedou ve školách dobře a angličtina jim nedělá problémy. Někteří Romové chtějí dále studovat a pokračují ve svém vzdělání na vysokých školách. Romská životní úroveň je velmi dobrá, neexistují neshody mezi sousedy a žádná romská kriminalita.³⁴ Tento neevropský případ Kanady uvádím z důvodu příkladné tolerance kanadské společnosti k obrovské směsici skupin přistěhovalců doslova z celého světa. Kromě britské (34,7 %) a francouzské populace (25,8 %, přičemž více než 80 % francouzských Kanadčanů žije v provincii Québec), tuto zemi obývají Němci (3,6 %), Italové (2,8 %), Ukrajinci (1,7 %), Číňané (1,5 %), Indiáni a Eskymáci (1,5 %) a mnoho dalších národností např. Indové, Portugalci, Poláci, Řekové nebo Španělé.³⁵

---

³¹ DAVIS, J., DUNFORD, L., LIGHTBODY, M., KOKKER, S., RIMERMAN, S., ROOT, D., STANLEY, D. *Kanada*, 2003.

³² Pramen: <http://neviditelnypes.lidovky.cz>

³³ Pramen: <http://www.romea.cz/>

³⁴ Pramen: <http://www.blisty.cz>

³⁵ Pramen: <http://www.korunky.com>

2.3.2 Austrálie

Austrálie je společně s Kanadou považována za zemi multikulturní, i když na rozdíl od Kanady, kde byl přijat Zákon o multikulturalismu, se politické přístupy zaměřené na podporu etnických menšin, toleranci kulturní rozmanitosti a politiku multikulturalismu mohou opřít „pouze“ o národní doktrínu.

Co se týká počtu a složení australského obyvatelstva, drtivá většina, z necelých 20,7 milionu obyvatel (OECD, 2006)³⁶, je považována za přistěhovalce. S výjimkou 2 % Austrálců, původních obyvatel, jejichž původ není přesně znám, tvoří další etnickou složku obyvatel potomci britských a irských přistěhovalců (70 %), přistěhovalci z ostatních evropských zemí (15 %) a přistěhovalci asijského původu (12 %).³⁷

Multikulturní společnost v Austrálii byla některými (např. britským politologem Anthony Birchem) částečně považována za typ „tavicího kotle“, ze kterého měla vzejít nová australská identita. Australané si ovšem uvědomili, že pro přistěhovalce není možné zaměnit jednu kulturní identitu za druhou jen z toho důvodu, že zaměnili země, ve kterých žijí. Multikulturní politika se asi od 70. let začala vyvíjet správnou cestou, která však na konci 20. století nabrala jiný směr.

Až do poloviny 60. let min. století se australská historie vyznačovala zákazem imigrace neevropských přistěhovalců. Jednotlivé kolonie (s výjimkou Queenslandu) zamezovaly imigraci „barevných“ osob již před založením Austrálie. Parlament roku 1901 přijal jeden z prvních aktů Zákon o omezení imigrace. Podle tohoto zákona bylo možné, aby celní úředníci požadovali po přistěhovalcích jazykové zkoušky, které spočívaly v napsání padesáti anglických slov. Tento test měl být však určen pouze pro „barevné“ imigranty, nikoli pro Evropany. Na základě dalšího zákona měla být uplatňována tzv. politika „bílé Austrálie“.³⁸

Po druhé světové válce, v 50. a 60. letech, se začala praktikovat rádobý politika asimilace a naturalizace. Občané byli nuceni skládat přísahu královně, a také se zřítí příslušnosti k zemi původu. Kurzy angličtiny vzhledem k jejich náročnosti ukázaly, že 50 % lidí u každé skupiny přistěhovalců umí velmi málo anglicky.³⁹ Tato pochybná politika asimilace, spíše snaha o hladší a účinnější integraci, avšak netolerantní vůči

³⁶ Pramen: <http://stats.oecd.org/wbos>

³⁷ Pramen: www.businessinfo.cz

³⁸ Na základě White Australia Policy měli být (na lodích doručující poštu) zaměstnáváni pouze bělošské posádky. Tato politika byla nastolena především z obav před přílivem přistěhovalců z Číny, Japonska a dalších asijských států.

³⁹ V letech 1965-1966 doložil průzkum přistěhovalců v oblasti Melbourne, že 39 % Italů a 41 % Řeků mělo anglický jazyk na dobré úrovni, 50 % lidí mluvilo špatně a zbytek vůbec.

kulturním a jazykovým rozdílností imigrantů, měla kontraproduktivní účinky. Například v období 1959 – 1965 se rozhodlo vrátit do své rodné země 16 % novousedlíků.

Tato nepříliš vydařená politika však pomohla na začátku 70. let, ve funkčním období ministra pro imigraci Al Grassbyho, k posunu směrem k multikulturní integraci, resp. multikulturalismus se stává státní ideologií a zároveň nahrazuje politiku „bílé Austrálie“.⁴⁰

Také v Austrálii se po dlouhé rasistické a asimilacionistické historii otevřely hranice „barevným“ a zároveň začaly být respektovány i kulturní odlišnosti imigrantů. Jedná se o zemi, která je svou geografickou polohou velmi vzdálená od Evropy a vzhledem k jejímu pozdnímu osidlování, které začalo až od roku 1788, je společností etnicko-kulturně homogenní. Hovoříme o ní, jako o zemi anglo-irského nebo anglo-keltského charakteru, jelikož převážná většina australských osadníků tvořili Irové či Britové.

Zlom v australské homogenní společnosti nastává v době, kdy tehdejší socialistický premiér Gough Whitlam, nastolil zákaz jakýchkoli rasových omezování přistěhovalců (který byl však oficiálně přijat až roku 1972), kdy nastal příliv nejen nebritských Evropanů, ale také Asiatů. Tento krok ke zrušení rasové diskriminace však způsobil velkou změnu v etnicko-kulturním složení imigrantů, resp. australských obyvatel.

Multikulturní politika, jako oficiální doktrína, se datuje od roku 1973 a její obsah si pravicové i levicové vlády upravují podle svých potřeb. Anthony Birch, britský politolog, uvádí srovnání kanadské pluralistické mozaiky kultur s australským multikulturalismem, jehož vrchol je spíše viděn v myšlence „tavicího kotle“. Birch říká, že australský model se jeví spíše v tom světle, že kulturní identita přistěhovalců bude postupně rozpuštěna v australské společnosti, kterou obohatí něčím vlastním. Zaměření Australanů na multikulturní výchovu a vzdělávání, zajištění přímé nediskriminace a poskytování jazykově a kulturně přizpůsobených služeb garantuje Zákon o rasové diskriminaci. Tento zákon vytváří rámec pro Komisi lidských práv a rovných příležitostí, jejíž činnost se zaměřuje na posílení antidiskriminační politiky, a po vzoru Británie byl přijat roku 1975. Austrálii na rozdíl od Kanady nezavazuje k multikulturní politice žádný zákon či předpis. Nicméně na podporu kulturní rozmanitosti a lidských práv bylo přijato mnoho aktů a vládních materiálů (např. dokument *Co je multikulturalismus?* z roku 1995).

---

⁴⁰Jako příklad multikulturních metod australské vlády se uvádí telefonní tlumočnická služba ve velkých městech, televizní kanál se zprávami, hranými filmy, dokumenty ve dvaceti jazycích s anglickými titulky, a také školní vzdělávání přestalo být anglo-britsky monokulturní, výuka je zaměřena na místní historii, menšinovou kulturu a ne-anglocentrický přístup ke všem sociálním oblastem.

Změny v politické sféře způsobily v 90. letech 20. století jistý posun politiky od multikulturalismu zpět. Ještě v roce 1995 tehdejší socialistický premiér Keating prohlašoval Austrálii za „jednu z nejúspěšnějších multikulturních společností ve světě.“ Od rasistické imigrační historie a vládní politiky, která se konečně začala ubírat směrem k pluralistické diferenciaci kultur, došlo k antimultikulturalistickému kroku, především díky vzestupu nezávislé kandidátky Pauliny Hansonové, která zvítězila ve federálních volbách v roce 1996. Po jejím úspěšném zvolení ve volbách založila Stranu jednoho národa a v červnu roku 1998, kdy se konaly státní volby v Queenslandu, silně překvapila australskou i světovou veřejnost. Hansonové program totiž získal 23 % hlasů, což jistě není málo pro ženu, která ve svém volebním programu prosazuje xenofobní a nacionalistické názory.

Strana jednoho národa P. Hansonové se ostře pouští do reforem. Mimo jiné ohrožuje sociální dávky pro původní obyvatele i opatření zajišťující nediskriminaci a rovné příležitosti. Zmiňuje také privilegia, které černošští Australané využívají na úkor bělochů a hlásá hesla typu „jeden lid, jeden národ, jedna vlajka“. Jejím cílem je zrušení multikulturních programů, umožňující lidem různých etnických menšin zapojení se do australského života. Zastává názor, že multikulturní země nemůže být nikdy sjednocená a silná. Strana jednoho národa se má stát něčím obdobným jako protest proti dlouhým rokům politické korektnosti.

Proti těmto ostrým názorům a politickým cílům P. Hansonové se ve svém projevu ohradil Generální guvernér W. Deane, který chrání dosavadní politiku jako úřadující hlava státu.⁴¹ Ve svém projevu připomenul, že „s výjimkou původních obyvatel jsou všichni Australané přistěhovalci, a proto musí být jejich národní soudržnost založena na vzájemném respektu k národním, rasovým, etnickým, náboženským a jiným rozdílům, které si přinesli ze svých zemí.“⁴²

V roce 1996 se dostala k moci Konzervativní strana Johna Howarda, která poukazuje na postupující globalizaci, jako ohrožující element pro méně kvalifikované Australany. Jednou z posledních aktivit vyplývajících z doktríny multikulturalismu je právě dokument J. Howarda „Multikulturní Austrálie: spojení v různosti“, který předkládal programy na období 2003 – 2006. Nejen, že je zde pozitivně definován multikulturalismus jako „prostředek maximalizace kulturních a hospodářských výhod z koexistence různých kulturních skupin“, ale také jsou zde nastíněny určité meze společnosti, jako respekt k

---

⁴¹ Reprezentující oficiální hlavu státu, královnu Alžbětu II.

⁴² BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*, 2003.

základním institucím a principům demokratické společnosti (ústava, vláda, práva a rovnost, parlamentní demokracie, angličtina jako národní jazyk, svoboda slova a náboženství) nebo loajalita k australskému národu.⁴³

Závěrem lze z uvedeného konstatovat, že Austrálie se zpočátku jevila jako společnost, která se příliš multikulturním přístupem nevyznačovala, spíše byla v imigračním ohledu projevem rasistickým. Politika multikulturalismu, která nebyla nikdy podepřená odpovídajícím zákonem, se dostala na vrchol v 70. letech. V této době za vlády Whitlama a ministra pro imigraci Al Grassbyho byl alespoň určitou měrou podpořen život imigrantů k multikulturní integraci. Více byl tento přístup potvrzen a zesílen, když v roce 1973 byla přijata oficiální soustava zásad multikulturalismu. Od 90. let se však dostává do čela Strana jednoho národa a Konzervativní strana, čímž dostává politika multikulturalismu zpětný chod.

Myslím si, že Austrálie, která se představuje jako multikulturní stát, není ve svých politických programech příliš přesvědčivá a domnívám se, že by hodně posílila svůj postoj k multikulturní politice, kdyby současnou národní doktrínu multikulturalismu rozšířila nebo upravila a převedla do oficiálního Zákona o multikulturalismu. Takový zákon by sice měl tolerovat kulturní odlišnosti nicméně se striktně stanovenými pravidly. Zejména pravidly pro muslimské příslušníky, s nimiž má nejen Austrálie, ale také Evropa jisté potíže. Podle mého názoru je přijatelné to, že pokud muslimové chtějí žít v jiném státě, křesťanském státě, měli by respektovat také jejich zvyklosti a tradice. Není přece možné, aby neustále prosazovali své náboženství nebo ho dokonce vynucovali. Oni jsou ti, kteří by si měli zvyknout a uznávat křesťanské hodnoty. Současný premiér Kevin Rudd, jehož Labouristická strana zvítězila ve volbách v listopadu 2007, také neakceptuje některé muslimské zvyklosti.⁴⁴ Austrálie si tak snaží ochránit svou kulturu a životní styl, a to by měla udělat i Evropa. Tedy imigrace a multikulturalismus ano, ale podle určitých zásad.

2.3.3 Spojené státy americké

Třetí země Nového světa, národ obrovské směsice etnických menšin, jejichž identita měla být vytvořena prostřednictvím metody „melting pot“ se v USA postupně přeměnila v multikulturní přístup. Pro zobrazení americké otevřenosti jsou USA nazývány jako „národ národů“ (Walt Whitman) nebo „národ přistěhovalců“ (John F. Kennedy).

---

⁴³ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát*, 2005.

⁴⁴ Australský premiér vyzval muslimského duchovního Šamira Abú Hamzy, aby odvolal své tvrzení, že muži mají právo nutit své manželky k sexu a bít je. Takové násilí není v Austrálii tolerované ani povolené v žádném případě, tedy ani pro muslimy.

Avšak podle Samuela Huntingtona existují o tomto tvrzení určité pochyby v tom, že během své historie Američané nepovažovali svou zemi jako společnost přistěhovalců a nechovali k nim vřelé vztahy. Huntington jednoznačně odděluje výraz přistěhovalec od kategorie osadník. Tvrdí, že nejdříve Ameriku založili osadníci, kteří přišli do „země nikoho“ a až poté imigranti. Tudíž podle něj jsou Američané národem osadníků nikoli přistěhovalců. Také naznačuje, že přistěhovalecké proudy 19. a 20. století přinášely nové imigranty do společnosti, která se kulturně i politicky vytvořila již v 17. a 18. století.⁴⁵

Obecně však Spojené státy americké patří k tzv. imigračním zemím, resp. k zemím, které nespojuje jakási mytická historie nebo společný praotec, nicméně k těm, které byly vytvořeny národními a kulturními vlivy. Protože společná minulost u země jako tato neexistuje nebo je příliš krátká, platí pro ni, že se od minulosti snaží odvracet a spíše preferuje budoucnost. I hledání vlastní národní identity se jeví jako obtížné, jelikož nemůže být vytvářena ze společné historie, společného náboženství nebo kultury v nejširším slova smyslu. Americká identita je vytvořena na jiné bázi, jejíž základem pro vznik se stal politický systém založený na hodnotové vybavenosti a poslání šířit civilizaci a demokracii ve světě.

Americká společnost by měla být výrazem funkčnosti tzv. „tavicího tyglíku“, na jehož základě se přistěhovalci z různých zemí, s různými náboženstvími stanou „typickými Američany“. Nicméně Barša uvádí, že pokud porovnáme tuto vizi s fakty americké historie, dojdeme k závěru, že se jedná o mýtus. Skupiny cizinců se „netavily“ za účelem vytvoření nějaké nové identity, nicméně se jednalo o kulturní asimilaci Francouzů, Španělů a dalších do kultury anglicky mluvících protestantů. V některých publikacích tento typ vytváření identity odráží i realitu i mýtus (Dvořáková, 2002). Za reálné je považováno snad to, že působení ve společnosti vyžaduje přijetí určitého způsobu života, komunikaci i řešení problémů a konfliktů. Otázkou však zůstává do jaké míry „tavicí kotel“ působí, resp. zda je tato proměna hlubší integrací do americké společnosti. Lidé, kteří kritizují koncepci „tavicího tyglíku“ poukazují na existenci kulturního imperialismu WASP (White Anglo-Saxon Protestant), tedy vlivu bílého anglo-saského protestantismu, určujícího a diktujícího podobu a hodnoty amerických příslušníků. Tito bílí anglosasští protestantští muži vytlačovali v průběhu 80. let zastánce multikulturalismu na okraj americké společnosti. Na obranu proti WASP prosazují multikulturalisté právo na ochranu a rozvoj utlačovaných skupin. Jedná se o ženy a sexuální menšiny, etnické a náboženské menšiny, tělesně a

---

⁴⁵ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, 2005.

mentálně postižené, původní obyvatelé a černochoy, a také nositele alternativních životních stylů.⁴⁶

Tradici kulturního imperialismu WASP umocňuje a fakticky na něj navazuje jeden z radikálních proudů v americké politice, vlastenecká korektnost, představovaná strážci americké jednoty. Cílem tohoto směru není integrace jednotlivých skupin, nýbrž pouze asimilace a nastolení jediného systému hodnot, který vyplývá z tradic a vzorů anglosaského protestantismu. Za druhý, naprosto opačný směr vlastenecké korektnosti, je považována politická korektnost. Tento proud propaguje zvláštní nároky pro skupiny, v minulosti diskriminované a současně kontroluje způsoby vyjadřování, vystupování a chování tak, aby jednotlivé menšiny nebyly uráženy a diskriminovány. Žádný z těchto proudů nemůže přinést dlouhodobé řešení problému multikulturalismu, resp. zachovat a rozvíjet multikulturní společnost a udržet americkou národní identitu. V zásadě jsou oba směry korektnosti vytvářeny v návaznosti na tradici kultur většinové společnosti, i když v případě politické korektnosti s významnou podporou menšin (do jisté míry přispěla k lepšímu postavení dříve diskriminovaných skupin, stejně tak jako posílila myšlenku multikulturalismu). Vlastenecká i politická korektnost jsou směry, které spíše naznačují určitý prostor a hranice alternativního řešení, nejsou však považovány za jediný způsob řešení problémů americké společnosti.⁴⁷

Cesta k ideálu americké multikulturní společnosti byla a bude trnitá. Jakýsi sen o novém národě byl na počátku amerických dějin, kdy se měla vytvořit směsice etnické a náboženské různorodosti imigrantských proudů. Společným vzorem lidí různých náboženských vyznání a jazyků byl svět svobody a rovnosti jako útočiště utlačovaných skupin a jednotlivců z Evropy, později i z celého světa.

Bohužel v tomto světě až do druhé poloviny 20. století probíhala etnická asimilace Evropanů a po dlouhou dobu docházelo k vylučování neevropských ras. Až do 60. let byli prostřednictvím institucionalizovaných procedur vylučování Indiáni, Asiaté, černoši a další „barevní“ lidé z plné politické, sociálně-ekonomické i kulturní integrace. Problém rasového soužití byl vyhraněn až do poloviny 60. let min. století, kdy byla americká demokracie jen „pro bílé“. Roku 1790, po americké revoluci, přijal Kongres Zákon o naturalizaci. Tento zákon povoloval získání občanství pouze pro „bílé“ osoby a například

---

⁴⁶ BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*, 2003.

⁴⁷ DVOŘÁKOVÁ, V. *Spojené státy americké – společnost a politika*, 2002.

zamezil naturalizaci Indiánů, kteří mohli federální občanství obdržet až od roku 1924.⁴⁸ Teprve roku 1952 byl přijat dokument Walter-McCarran Act, který ustanovil, že oprávnění osob získat občanství a stát se tak naturalizovaným občanem USA nemá být zakazováno nebo omezováno kvůli rase. Tímto okamžikem byl oficiálně povolen přístup k získání občanství Indiánům i dalším „barevným“.

V druhé polovině 19. století začal Zákon o naturalizaci vytvářet významnou roli především ve vztahu k Číňanům.⁴⁹ Po připojení Kalifornie k USA začala vláda rozšiřovat americké trhy do Asie a rozvíjet americký pracovní trh přijetím čínských dělníků jako levné pracovní síly do oblastí zemědělství, průmyslu a stavby transkontinentální železnice. Číňané v USA měli však zvláštní status – byli považováni za hostující pracovníky, kteří měli navždy zůstat cizinci (na rozdíl od evropských přistěhovalců, např. Italů, Poláků nebo Irů). Řekněme rasistická a xenofobní povaha americké demokracie vůči Číňanům dosáhla svého vrcholu roku 1882. Kongres přijal další dokument Chinese Exclusion Act⁵⁰, který další čínské imigraci zabránil.

Příval imigrantů z jižní a východní Evropy nastal po občanské válce, kdy přes všechny předsudky Anglosasů byli postupně integrováni a často i asimilováni. Přistěhovalci měli možnost občanské participace, podílet se na různých článcích veřejného života a splynout tak s americkým národem. Metafora „melting pot“, ke které se společnost přirovnávala, u mnohých však vzbudila pochybnosti a byla považována pouze za částečnou. Etnické minority do „tavicího kotle“ mnoho nepřispěly, jelikož si ve svých čtvrtích, které si vytvářely, žily vlastním způsobem. Na tento fakt začala americká politika reagovat již před vypuknutím 1. světové války. Za cíl si stanovila urychlení kulturní asimilace realizováním různých kurzů jazyka, občanské výchovy a amerických dějin. Po skončení války se vznesla vlna odporu proti imigraci Evropanů a roku 1924 byl nově přijat Zákon o imigraci, jehož cílem bylo zastavit prohlubování etnické heterogenity Ameriky zavedením přistěhovaleckých kvót, přičemž imigraci z Asie zcela zakazoval.

Ještě ve 40. letech většina příznivců „tavicího kotle“, v souladu s ideologií demokracie pro „bílé“, vylučovala např. Indiány, Asiaty, černochoy atd. Rozpad koloniálních říší, a také strach z hitlerovského nacismu přispěly k potlačení nadřazenosti „bílých“ a k aktivizaci „barevných“ Američanů. Rasová soudržnost především černochoů,

---

⁴⁸ Nicméně i po tomto roce byli v Idahu, Arizoně, Washingtonu a Novém Mexiku tohoto práva zbaveni a označováni za „nezdaněné Indiány“ nebo „opatrované osoby“.

⁴⁹ Připojením Louisiany k USA se otevřely migrační cesty z Číny a Japonska. V letech 1850 – 1880 vzrostla čínská populace zhruba 15x (ze 7520 na 105 465 osob) a v Kalifornii v roce 1870 představovali 25 % námezdně pracujících.

⁵⁰ Zákon o vyloučení Číňanů

Indiánů, Asiatů a dalších příslušníků byla podpořena, což přispělo k většímu etnickému vědomí u jihoevropských a východoevropských imigrantů. V polovině 60. let se tedy začal formulovat kulturní pluralismus, na který navazují multikulturalisté. Horace Kallen, oficiální zakladatel tohoto pojetí Ameriky, nastartoval vizi „národa národností“, které si udržují autonomii a zároveň jako rovný s rovným dobrovolně spolupracují v rámci společných institucí.

Spojené státy americké jsou zemí kulturně rozmanitou uchovávající vzájemný respekt jednotlivců i skupin. Lidé, kteří ji přijeli osídlit se rozhodli odtrhnout od své původní země a svobodně přijali novou identitu.⁵¹ Podle mého názoru „melting pot“ nebyl nikdy opravdu uskutečněn v plné míře. Především lidé „barevné“ pleti byli na okraj společnosti vyloučeni a nikdo po nich nepožadoval, resp. nebylo to žádoucí, aby se Američany skutečně stali. S postupem času byl pak „tavicí tyglík“ nahrazen alespoň začínající politikou multikulturalismu.

V dnešní Americe žije necelých 300 milionů obyvatel (OECD, 2006), nicméně pro zachování srovnatelných údajů počtu obyvatel a imigrantů jsem vycházela z roku 2000. V tabulce 2.3 můžeme vidět data o počtu přistěhovalců zveřejněné organizací OECD, která při zpracování této statistiky použila výsledky průzkumů při sčítání lidu.

Z celkového počtu přes 31 milionů přistěhovalců je nejvíce imigrantů z oblasti Jižní a Střední Ameriky a Karibiku (v celkovém počtu přes 16 milionů přistěhovalců), přičemž drtivou většinu představují imigranti z Mexika (8,25 milionu). Přistěhovalci z Asie tvoří svým počtem druhou nejpočetnější skupinu (7,8 milionu). Z této východní části světa v USA pobývalo přes milion Filipínců (1,4 milionu) a Číňanů (1,1 milionu).

---

⁵¹ BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*, 2003.

Tab. 2.3 Počet imigrantů v USA podle místa narození v roce 2000

Počet obyvatel USA	282 429 565		
z Evropy celkem	5 429 571	Německo	1 067 686
		Spojené království	756 962
		Itálie	518 171
		Polsko	452 053
		Rusko	287 544
z Afriky celkem	838 233	Nigérie	126 637
		Egypt	107 576
z Asie celkem	7 831 803	Filipíny	1 356 672
		Čína	1 129 643
		Indie	958 057
		Vietnam	938 187
ze Severní Ameriky celkem	868 809	Kanada	868 809
z Oceánie celkem	255 638	Austrálie	64 376
z Již. a Stř. Ameriky a Karibiku celkem	16 165 293	Mexiko	8 250 892
		Puerto Rico	1 297 305
		Kuba	851 669
		Salvador	775 004
Celkem cizích příslušníků	31 389 347		

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Ze států Evropy tvoří největší skupinu přistěhovalci z Německa (přes 1 milion), následovanými britskými imigranty (necelých 757 tisíc) a italskými imigranty (přes půl milionu). Mezi další přistěhovalce z Evropy patří např. Poláci, Rusové, ale také imigranti z ostatních států Evropy, jejichž počet se pohybuje okolo 200 tisíc přistěhovalců.⁵² Celkový počet imigrantů z Evropy se v roce 2000 vyšplhal k téměř 5,5 milionu přistěhovalců. Co se týká obyvatel Kanady, na území svého jižního souseda v roce 2000 žilo téměř 870 tisíc kanadských přistěhovalců. Největší skupinu imigrantů z Afriky tvořili v tomto roce občané Nigérie a Egypta.

⁵² Např. V roce 2000 pobývalo v USA 240 690 Ukrajinců, 206 340 Portugalců, 188 613 Francouzů, 173 880 Řeků nebo 161 031 Irů.

3 Regulace migračních pohybů v integračním programu EU

Předtím než se migrace a migrační politika staly předmětem společného zájmu EU, členské státy uplatňovaly k řízení mezinárodní migrace rozdílný přístup. To bylo vyvoláno především rozdílnými politickými a kulturně-spoločenskými podmínkami, ale i stavem, směry a vývojem migračních proudů. Tyto faktory se staly důvodem toho, proč jednotliví členové EU přistupovali k této problematice odlišným způsobem. Není pochyb o tom, že s postupným vývojem migračních trendů se relevance tohoto tématu neustále zvyšuje. Migrace a otázka azylu se dostala do pozornosti orgánů Unie zhruba od 80. let, především v souvislosti s přijetím Jednotného evropského aktu (dále také JEA). V posledních letech se EU snaží o řešení problému nelegální migrace, usiluje o spolupráci se třetími zeměmi za účelem lepšího propojení migrace a rozvoje, a také kooperuje v oblasti řízení pracovní migrace. Především legální a účelně řízená pracovní migrace je nástrojem k posílení hospodářského růstu a konkurenceschopnosti jak EU a jejích členských států, tak i třetích zemí.

Migrace pracovníků, resp. právo volného pohybu pracovních sil v rámci Společenství, vyplývá z volného pohybu osob, jako jedné ze základních svobod stanovených již v Římské smlouvě zakládající Evropské hospodářské společenství (dále jen EHS).⁵³ Jako první se právo na volný pohyb osob začalo uplatňovat vůči zaměstnancům (pracovníkům) prostřednictvím Smlouvy o založení EHS.

3.1 Volný pohyb pracovních sil

Začátky formování volného pohybu osob, týkající se pouze práva volného pohybu pracovníků, jsou definovány již v Římské smlouvě z roku 1957, kdežto záměr vytvořit podmínky pro skutečně volný pohyb osob v obecném pojetí, byl formulován až v 80. letech, prostřednictvím Jednotného evropského aktu z roku 1987. Smlouva o založení EHS však mimo jiné kladla za cíl EHS odstranění překážek nejen volného pohybu osob (obecně), ale také nastolení dalších ekonomických svobod. Jinak řečeno, Smlouva o EHS přiznávala právo volného pohybu osob výhradně osobám ekonomicky činným, tzn. pracovníkům, podnikatelům, živnostníkům nebo svobodným povoláním a jejich rodinným příslušníkům.⁵⁴

---

⁵³ Pramen: www.migraceonline.cz

⁵⁴ Pramen: www.businessinfo.cz

Mezi základní legislativu na podporu volného pohybu pracovníků řadíme především Smlouvu o zřízení EHS (článek 48), Nařízení Rady č. 1612/68/EHS o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství a Směrnicí Rady č. 68/360/EHS o odstranění omezení pohybu a pobytu pracovníků členských států a jejich rodinných příslušníků uvnitř Společenství.

3.1.1 Římské smlouvy a další legislativa

Na základě příprav jednání o rozšíření evropské integrace se ve dnech 1. – 2. června 1955 v Messině konalo setkání ministrů zahraničních věcí zemí ESUO. Ministři projednávali otázky zaměřující se na dvě základní koncepce. První z nich se týkala vytvoření nadnárodní organizace spravující trh s energetikou a dopravou. Tyto sektorové integrace měly být doplněny zřízením celní unie. Na druhé straně státy Itálie, Belgie, Lucembursko a Nizozemsko usilovaly o realizování druhé koncepce, a to založení velkého ekonomického prostoru, který na sektorový princip nebude vázán. Tento návrh nebyl považován za příliš efektivní, z důvodu toho, že sektorová integrace, jejíž zastánci byli hlavně Francie a částečně SRN, je snadněji dosažitelná než realizace společného trhu.

Vzhledem k náročnosti jednání byl 20. června 1955 představiteli členských států ESUO pověřen dalším vývojem v otázce rozšiřování integrace tzv. Spaakův výbor, v jehož čele usedl belgický premiér Paul-Henri Spaak. V únoru 1956 bylo na úrovni ministrů zahraničních věcí rozhodnuto jak o realizaci sektorového přístupu, a to v oblasti jaderné energie, tak i o vybudování společného trhu, který by vytvořil zcela nové podmínky a ekonomický rozvoj členských zemí. Vše bylo následně zformulováno ve Zprávě Spaakova výboru, která byla schválena 29. května 1956 ministry zahraničních věcí a představiteli Shromáždění ESUO. Na začátku roku 1957 byly odstartovány jednání o vlastním textu zakládajících smluv, jejichž vypracováním byl pověřen opět Spaakův výbor.

Římské smlouvy, tedy Smlouva o zřízení EHS a Smlouva o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii byly slavnostně podepsány 27. března 1957 v Římě. Smlouvy vstoupily po jejich ratifikaci v platnost 1. ledna 1958, byly uzavřeny na neomezenou dobu a založily další dvě organizace, tedy Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii.⁵⁵

---

⁵⁵ Z důvodu tří v té době existujících společenství (ESUO, EHS a EURATOM) se státy rozhodly na základě tzv. slučovací smlouvy, která vstoupila v platnost v roce 1967, sjednotit své orgány. Až do přijetí Smlouvy o EU vystupovaly tyto tři organizace pod označením Evropská společenství. V roce 2002 v souladu s Pařížskou smlouvou ESUO zaniká.

Pro potřeby této práce jsem vycházela ze Smlouvy o EHS, která, jak již bylo uvedeno, zakotvila podmínky pro volný pohyb pracovních sil. Liberalizaci této oblasti integrace je věnován článek č. 48 Římské smlouvy, který uvádí, že „volný pohyb pracovníků ve Společenství bude zajištěn nejpozději na konci přechodného období“, jehož posledním rokem měl být rok 1968. Tentýž článek, odst. 2 uvádí, že „volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.“ Podle odstavce 3, téhož článku, Smlouva vymezuje právo „ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa, pohybovat se za tím účelem volně na území členských států, pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků a právo zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem prováděcích nařízení vydaných Komisí.“⁵⁶

Na základě Římské smlouvy přijala 15. října 1968 Rada ES **Nařízení č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství**. V tomto Nařízení jsou uvedena pravidla, která výkon práva volného pohybu pracovníků upravují. Nařízení se člení na čtyři části, které se dále rozdělují na jednotlivé hlavy. Nařízení obsahuje v jednotlivých částech:

- Část první: Zaměstnávání a rodiny pracovníků
- Část druhá: Zprostředkování zaměstnání a dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou
- Část třetí: Subjekty pro zajišťování úzké spolupráce mezi členskými státy v oblasti volného pohybu pracovníků a jejich zaměstnávání
- Část čtvrtá: Závěrečná ustanovení

Částí, která se bezprostředně dotýká pracovníků je část I *Zaměstnávání a rodiny pracovníků*, kde je uvedeno v článku 5, že „státní příslušník některého z členských států, který žádá o zaměstnání na území jiného členského státu, má v tomto státě právo na stejnou pomoc při poskytování služeb zaměstnanosti jako jsou tyto služby poskytovány vlastním státním příslušníkům při hledání zaměstnání.“

Článek 7 pak obsahuje zákaz diskriminace a uvádí, že „s pracovníkem (který je státním příslušníkem členského státu) nesmí být na území jiného členského státu z důvodu

---

⁵⁶ Pramen: *Smlouva o založení EHS*. Dostupné z WWW: www.eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm

jeho státní příslušnosti zacházeno jinak než s tuzemskými pracovníky, jde-li o podmínky zaměstnávání a pracovní podmínky (zejména oblast odměňování, propouštění a návratu k povolání).“

Rodinným příslušníkům je věnován článek 10, který udává, že „právo usadit se společně s pracovníkem (který je státním příslušníkem jednoho členského státu a je zaměstnán na území jiného členského státu) mají buď 1) jeho manžel nebo manželka a jejich potomci mladší 21 let nebo na něm závislí nebo 2) příbuzní ve vzestupné linii pracovníka a jeho manžela nebo manželky, kteří jsou na nich závislí, a to bez ohledu na své státní občanství.“⁵⁷

K tomuto Nařízení o volném pohybu pracovníků byla rovněž 15. října 1968 přijata **Směrnice Rady č. 68/360/EHS o odstranění omezení pohybu a pobytu pracovníků členských států a jejich rodinných příslušníků uvnitř Společenství**. Článek 1 uvádí, že „členské státy odstraní za podmínek stanovených v této směrnici omezení pohybu a pobytu státních příslušníků členských států a jejich rodinných příslušníků, na které se vztahuje nařízení (EHS) č. 1612/68.“ Tato Směrnice byla přijata Radou ES, aby především zjednodušila formální požadavky na pracovníky a jejich rodinné příslušníky při přechodu hranic. V člancích 4 – 9 této směrnice je upraveno právo pobytu pracovníka na území daného státu, ve kterém žádá o práci, a také s tím související otázka vydávání dokladů o povolení k pobytu. Pracovníkovi, který získal zaměstnání v některém ze členských států musí tento stát vydat povolení k pobytu na základě občanského průkazu, pasu nebo potvrzení od zaměstnavatele o přijetí do zaměstnání (čl. 4, odst. 3).⁵⁸

Zajištění volného pohybu pracovních sil v rámci Společenství a zároveň odstranění jakékoli diskriminace podle státní příslušnosti zaměstnance je dlouhodobým cílem EU. Avšak některé státy Unie nejsou ani v současnosti nakloněny masivnímu přílivu pracovníků. Již během rozšiřovacího procesu o dalších deset států v roce 2004, nastala v původních členských zemích EU-15 obava ze značného přílivu pracovních sil, a proto se státy rozhodly chránit své pracovní trhy a využily možnosti zavést tzv. přechodná období v oblasti pracovní mobility. Tato alternativa je zakotvena v článku 5 Aktu o podmínkách přistoupení. Přechodná období se řídí schématem 2+3+2, což znamená, že jsou rozdělena na kratší časové úseky (roky). Každý členský stát původní EU-15 tedy mohl a stále může

---

⁵⁷ Pramen: *Nařízení Rady č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků*. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁵⁸ Pramen: *Směrnice Rady č. 68/360/EHS o odstranění omezení pohybu a pobytu pracovníků členských států a jejich rodinných příslušníků uvnitř Společenství*. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/>

omezit příliv pracovníků na své pracovní trhy na maximální období sedm let, a to od 1. května 2004. Smlouva o přistoupení nových členských států, podepsaná 16. dubna 2003, však zabraňuje původním státům EU-15 přijmout jakákoli nová, přísnější opatření, než ta, která byla ujednána před podepsáním této smlouvy. Před uplynutím každého časového období (podle schématu 2+3+2) mají státy povinnost informovat Komisi EU o tom, zda budou i nadále zavádět přechodná opatření. Uplatňování přechodných opatření jsou interní záležitosti každého státu, proto se nově přijímané státy „evropské desítky“ dohodly na vzájemném otevření svých pracovních trhů. Zavedení přechodného opatření státem z EU-15 však neznamená úplný zákaz výkonu práce (pro občany ze států „desítky“), avšak jen na základě pracovního povolení. Na Maltu, Kypr a dále na oblast podnikání a studií se přechodná období nevztahují.

Pracovní povolení jsou stále nutná v Belgii, Dánsku, Německu, Rakousku, a také na Maltě. V některých zemích byl alespoň ulehčen systém vydávání pracovních povolení. V **Belgii** je systém vydávání pracovních povolení pro nedostatkové profese zjednodušen od 30. dubna 2006. V **Dánsku** je systém zjednodušen pro pracovní povolení, která jsou vydávána pro všechny profese od 1. července 2006. **Německo** prodloužilo přechodné období do 30. dubna 2009, přičemž od 1. ledna 2009 nejsou pracovní povolení nutná pro vysokoškolsky vzdělané uchazeče. Pro nedostatkové profese je systém vydávání pracovních povolení zjednodušen od 16. října 2008. Stejně tak jako v Německu, také **Rakousko** prodloužilo přechodné období do 30. dubna 2009, přičemž zjednodušený systém platí od 1. ledna 2008, ale pouze pro seznam určitých profesí. **Malta** realizuje systém automatického vydávání pracovních povolení. Tyto členské státy mohou přechodná období prodloužit nejdéle do 30. dubna 2011. Po tomto datu by všechny státy měly umožnit přístup na své pracovní trhy všem občanům EU.

Mezi nečlenské země EU, ve kterých jsou nutná pracovní povolení patří členské státy Evropského sdružení volného obchodu (kromě Islandu). V **Lichtenštejnsku** jsou nutná povolení k pobytu a pracovní povolení, o která žádá zaměstnavatel. **Norsko** prodloužilo přechodné období do 30. dubna 2009 a přechodné období ve **Švýcarsku** je uplatňováno pro zaměstnance a poskytovatele služeb v některých odvětvích (s účinností nejdéle do 30. dubna 2011). V příloze č. 5 je uveden úplný výčet zemí, ve kterých přechodná období jsou i nejsou zavedena. Bez ohledu na to, že v některých zemích je podmínkou pro získání zaměstnání pracovní povolení, příliv pracovníků se v drtivé většině států, nejen evropských, každým rokem zvyšuje.

Statistiky organizace OECD evidují tento vývoj přílivu cizích pracovníků v členských i nečlenských zemích EU v letech 1996 – 2005. Přehled přílivu pracovníků do vybraných zemí EU a dalších států OECD můžeme vidět v tabulce 3.1. Ta poskytuje údaje o situaci v zemích nejen evropských, ale také Kanady, USA, Mexika, Austrálie a Japonska.

Tab. 3.1 Příliv cizích pracovníků do vybraných zemí OECD v letech 1996 – 2005 (v tisících)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Vybrané členské země EU, Norsko a Švýcarsko										
Belgie	2,2	2,5	7,3	8,7	7,5	7,0	6,7	4,6	4,3	6,3
Dánsko	2,8	3,1	3,2	3,1	3,6	5,1	4,8	2,3	4,3	7,4
Finsko	x	x	x	x	10,4	14,1	13,3	13,8	14,2	17,4
Francie	4,8	5,2	5,4	6,3	6,4	9,2	8,0	6,9	7,0	8,9
Irsko	3,8	4,5	5,7	6,3	18,0	36,4	40,3	47,6	34,1	27,1
Itálie	x	x	21,6	21,4	58,0	92,4	139,1	x	x	x
Lucembursko	18,3	18,6	22,0	24,2	26,5	25,8	22,4	22,6	22,9	24,8
Maďarsko	14,5	19,7	22,6	29,6	40,2	47,3	49,7	57,4	79,2	72,6
Německo	262,5	285,4	275,5	304,9	333,8	373,8	374,0	372,2	380,3	-
Nizozemsko	9,2	11,1	15,2	20,8	27,7	30,2	34,6	38,0	44,1	46,1
Portugalsko	1,5	1,3	2,6	4,2	7,8	136,0	55,3	16,4	19,3	13,1
Rakousko	16,3	15,2	15,4	18,3	25,4	27,0	24,6	24,1	24,5	23,2
Španělsko	36,6	25,9	48,1	49,7	172,6	154,9	101,6	74,6	158,9	643,1
Švédsko	x	x	x	x	x	x	x	10,2	8,5	13,3
Spojené království	26,4	31,7	37,5	42,0	64,6	85,1	88,6	85,8	89,5	86,2
Norsko	x	x	x	15,3	15,9	19,0	24,2	25,7	33,0	28,4
Švýcarsko	24,5	25,4	26,8	31,5	34,0	41,9	40,1	35,4	40,0	40,3
Neevropské země										
Austrálie	20,0	19,7	26,0	27,9	32,4	35,7	36,0	38,5	51,5	53,1
Japonsko	78,5	93,9	101,9	108,0	129,9	142,0	145,1	155,8	158,9	125,4
Kanada	71,2	75,5	79,9	86,9	96,9	99,8	94,1	87,1	93,5	99,1
Mexiko	72,4	73,2	73,9	64,9	65,3	61,9	57,0	60,1	68,8	75,3
USA	117,5	90,5	77,4	56,7	106,6	178,7	173,8	81,7	155,3	246,9

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Vysvětlivka: x – nedostupná data

Pokud se zaměříme na evropské země, resp. vybrané členy EU včetně Švýcarska a Norska, zjistíme, že s největším přílivem cizích pracovníků se v posledních letech potýká Španělsko, Německo a Itálie (jejíž údaje jsou známy jen do roku 2002). Španělsko je zvláštní tím, že počet přílivu pracovníků se do konce 90. let pohyboval pod 100 tisíc pracovníků, kdežto od roku 2000 začíná počet stoupat, přičemž ostrý nárůst je evidován v roce 2005, kdy se počet příchozích pracovníků pohyboval okolo neuvěřitelných 640 tisíc osob. V případě Německa vidíme, že příliv pracujících vzrostl od roku 1996 o necelých 118 tisíc osob na 380 300 pracovníků v roce 2004. Za zmínku stojí rapidní nárůst u Portugalska v roce 2001 způsobený obrovským přílivem pracovníků, kdy z pouhých 7,8 tisíc se jejich počet zvedl na 136 tisíc nově příchozích pracujících cizinců.

U států neevropských jasně dominují USA, kde počet příchozích permanentně pracujících se pohyboval okolo 247 tisíc pracovníků v roce 2005. Údaje OECD také uvádí údaj o přílivu dočasně pracujících, který je o desítky tisíc vyšší (388,3 tisíc osob v roce 2005). Druhou zemí následující po USA je Japonsko, kde však v roce 2005 došlo k mírnému poklesu přílivu pracovníků (z 158,9 tisíc v roce 2004 na 125,4 tisíc osob v roce 2005). Obecně však můžeme konstatovat, že kromě roku 2005 se počet příchozích pracovníků v Japonsku od roku 1996 každým rokem zvýšil. I v zemích jako je Kanada, Mexiko, Austrálie příliv pracovníků v posledních letech také vzrostl.

V další fázi vývoje integrace v Evropských společenstvích při sledování cíle stanoveného Smlouvou o EHS, sehrála rozhodující úlohu koncepce vytváření jednotného vnitřního trhu, která spočívala v překročení hranice volného pohybu pracovníků a od 80. let 20. století vedla také k rozšíření tohoto práva i na další osoby.

3.2 Volný pohyb osob

Z Římské smlouvy o založení EHS vyplývá, že volný pohyb osob v rámci Společenství je omezen pouze na osoby ekonomicky aktivní, tedy pracovníky, podnikatele, živnostníky nebo svobodné podnikatele a jejich rodinné příslušníky. Teprve na základě Jednotného evropského aktu se podařilo volný pohyb osob realizovat v jeho obecné podobě, který platil nejen pro pracovníky, ale také studenty, důchodce a další ekonomicky neaktivní obyvatele. Tento proces byl završen v roce 1993, poté co Maastrichtská smlouva vstoupila v platnost a mimo jiné zavedla evropské občanství. Volný pohyb osob je obecně znám jako jedna ze základních svobod jednotného vnitřního trhu a každému občanu EU přiznává právo volně se pohybovat a usazovat v jakémkoli členském státě.

3.2.1 Jednotný vnitřní trh

Jednotný vnitřní trh můžeme charakterizovat jako prostor bez vnitřních hranic, ve kterém dochází k naplňování čtyř základních svobod – volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Jak již bylo uvedeno, hlavní prioritou ve Smlouvě o EHS bylo vytvoření společného trhu. V článku 2 této smlouvy je uvedeno, že „posláním Společenství je vytvoření společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy.“⁵⁹

Vybudování jednotného trhu však představovalo nelehký úkol, kterému předcházelo přijetí několika dokumentů. Jednotný trh prakticky až do 80. let neexistoval, jelikož bylo zapotřebí odstranit různé překážky a bariéry. Významný zlom nastává v době, kdy do vedení Evropské komise nastupuje Jacques Delors, který považoval dokončení společného trhu za nejdůležitější podmínku dalšího integračního vývoje. První konkrétní projekt na dokončení stanoveného cíle byl představen 14. června 1985 pod názvem „Dokončení vnitřního trhu“ neboli Bílá kniha o vnitřním trhu. Bílá kniha, dokument zpracovaný především komisařem pro obchod Arthurem Cockfieldem, identifikoval hlavní překážky vytvoření jednotného vnitřního trhu. Jednalo se o překážky materiální, technické a daňové. Bylo zde také uvedeno, že vnitřní trh v plném rozsahu bude dokončen ke konci roku 1992.

Bílá kniha sice představovala velmi významný dokument, nicméně stojící mimo komunitární právo. Proto byla koncepce vzniku trhu právně kodifikována přijetím Jednotného evropského aktu, který byl podepsán 17. února 1986 a po ratifikaci všemi členskými státy ES vstoupil v platnost 1. července 1987. Význam JEA byl velmi široký, jelikož jeho obsah zasahoval do řady oblastí, ve kterých bylo třeba uskutečnit mnohé reformy a institucionální změny. JEA byl první reformou původních zakladatelských smluv. Mezi cíle, které formuloval, patřilo především vytvoření jednotného vnitřního trhu zajišťující v plné míře volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu, a to k 31. prosinci 1992. Dalšími prioritami byla např. reforma rozhodovacích procesů, rozšíření hospodářských politik Společenství o nové obory (podporu výzkumu a technického vývoje a ochranu životního prostředí) nebo nově formulované úkoly zahraniční politiky.⁶⁰

---

⁵⁹ Pramen: *Smlouva o založení EHS*. Dostupné z WWW: www.eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm

⁶⁰ LEBIEDZIK M., ZLÝ B. *Evropská unie*, 2004.

Projekt dokončení jednotného trhu měl zajistit pozitivní efekty, které spočívaly v růstu produktivity práce, mírném růstu HDP, snížení cen a vyšším podílu investic. Změna se týkala také života občanů s možností uplatnit již právo neomezeného pohybu, svobodu usídlování, a také získat nové pracovní příležitosti.

Na základě průběžných analýz Komise, která byla pověřena prováděním kontrol plnění závazků vytyčených Bílou knihou, uvedla, že ke konci roku 1991 bylo splněno pouze 60 % položek Bílé knihy. Z tohoto důvodu nebylo možné splnit datum dokončení jednotného trhu k 31. prosinci 1992. Vznik jednotného vnitřního trhu s volným pohybem osob, zboží, služeb i kapitálu byl oficiálně deklarován Maastrichtskou smlouvou, nicméně některé svobody byly dokončovány průběžně a postupně.⁶¹

3.2.2 Maastrichtská smlouva

Přijetí Smlouvy o EU předcházelo mnoho jednání o rozšíření a prohloubení evropské integrace. Cesta k Evropské unii se začala formovat v roce 1985, kdy se Jacques Delors, jako hlavní iniciátor, rozhodl pro realizování doposud nenaplněných cílů.

Po mezivládních konferencích (započatých v roce 1990) byl konečný návrh Smlouvy o EU předložen na summitu ve dnech 28. a 29. června 1991 předsedajícím Lucemburskem. Smlouva o EU byla přijata na mezivládní konferenci v Maastrichtu konané 9. – 10. prosince 1991. Oficiálně byla podepsána 7. února 1992 ministry zahraničních věcí členských států Společenství a 1. listopadu 1993 vstoupila Maastrichtská smlouva v platnost.

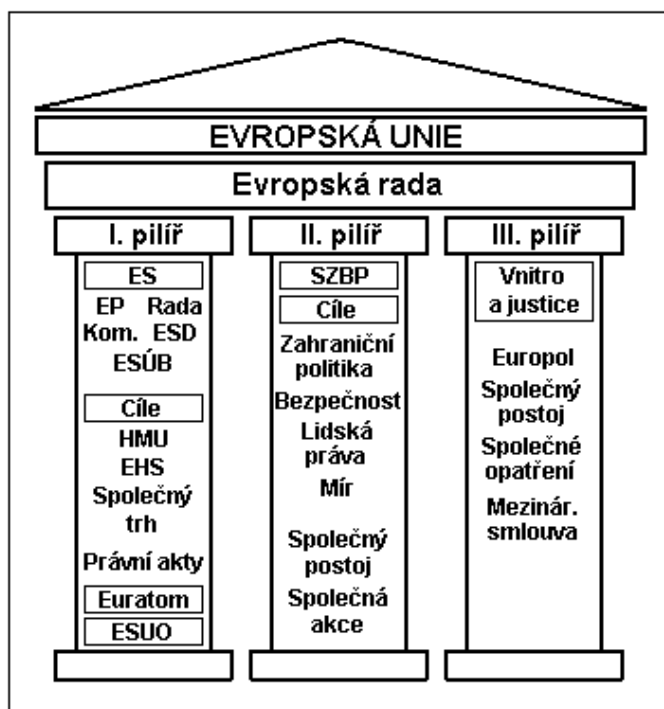
Ratifikaci Smlouvy o EU považujeme za významný pokrok, jelikož prohloubila oblast hospodářskou, politickou i bezpečnostní. Mimo jiné zavedla tzv. tři pilíře „maastrichtského chrámu“, jehož konstrukce, jak znázorňuje obrázek 3.1, představuje a členění jednotlivé oblasti politik Společenství.

---

⁶¹ K dokončení liberalizace pohybu kapitálu, resp. k odstranění veškerých restrikcí omezující kapitálové toky došlo ve skutečnosti až v první etapě budování HMU v letech 1990 – 1993. Do té doby byly překážky volného pohybu kapitálu odstraňovány pozvolna. V oblasti volného pohybu služeb je situace komplikovanější, jelikož svoboda poskytování služeb není ani v současné době plně funkční. Určité zjednodušení přinesla *Směrnice EP a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu*, avšak na liberalizaci některých druhů služeb se nevztahuje (např. na zdravotní, sociální, finanční služby apod.).

Obr. 3.1 Maastrichtský chrám

Pramen: www.zemepis.com

V prvním pilíři jsou definovaná **Evropská společenství** vycházející ze Smlouvy o EHS, přejmenovaná Smlouvou o EU na Smlouvu o Evropském společenství (Smlouva o ES). Do tohoto pilíře (alespoň do přijetí Amsterodamské smlouvy) patřily například všechny společné politiky, aktivity spočívající v koncepci jednotného vnitřního trhu, nově ustanovené občanství Unie, princip subsidiarity atd. Druhý pilíř zajišťuje provádění **společné zahraniční a bezpečnostní politiky**, jejíž cílem je posilovat bezpečnost Unie, zachovat mír, posílit respektování lidských práv a základních svobod a rozvíjet zahraniční vztahy.

Dostáváme se ke třetímu pilíři, který je pro záměr této práce stěžejní, jelikož vymezuje oblast **justice a vnitřních věcí** a vytváří platformu nejen pro oblast přistěhovalecké politiky. Společným zájmem EU v oblasti třetího pilíře je také azylová politika, pravidla pro překračování vnějších hranic států EU, soudní a celní spolupráce, boj proti organizovanému zločinu, s kterým souvisí boj proti terorismu a boj proti obchodu s drogami.

Zaměříme-li se na vývoj oblastí třetího pilíře, zjistíme, že se realizoval velmi obtížně v souvislosti se završením jednotného vnitřního trhu. Prostor bez vnitřních hranic zajišťující čtyři ekonomické svobody umožňoval nejen pohyb osob jako pracovní síly, ale

také vytvořil podmínky pro pohyb osob v rámci Společenství bez záměru pracovat. Důsledkem toho se zvýšilo riziko nedovoleného a nekontrolovaného pohybu zbraní, drog, nelegálních migrantů apod., což znamenalo rozšíření organizovaného zločinu. Můžeme tedy konstatovat, že uvolnění pohybu služeb a zboží bylo tolerováno, avšak v případě volného pohybu osob se členské státy snažily vytvořit určitá opatření. Za účelem ochrany proti mezinárodní kriminalitě, která se zvýšila následkem volného pohybu osob, EU založila v roce 1998 Evropský policejní úřad – Europol. Od roku 1995 je navíc součástí Europolu Protidrogová jednotka. Ekonomický prostor bez vnitřních hranic také způsobil zvyšující se počet cizích státních příslušníků žádajících o azyl, a proto byl přijat text Dublinské úmluvy, aby tuto problematiku podpořil (viz subkap. 3.3.1).

V oblasti azylové politiky se Dublinská úmluva jistě stala významným textem, stejně tak jako přijetí Amsterodamské smlouvy, která nastolila mnoho změn týkající se nejen této oblasti. Vstupem této smlouvy v platnost byla pozměněna sféra třetího pilíře a některé aktivity se staly součástí pilíře prvního.

3.2.3 Amsterodamská smlouva

Počáteční diskuze o potřebě revidovat původní smluvní texty probíhaly na summitu v Dublinu v prosinci roku 1996, na kterém se představitelé členských států shodli pouze v některých otázkách. Nedořešené oblasti byly odloženy na závěrečný summit konaný v červnu roku 1997 v Amsterdamu. Na této mezivládní konferenci byla nakonec odsouhlasena Amsterodamská smlouva, která se stala zásadní revizí Smlouvy o EU. K jejímu podpisu ministry zahraničních věcí došlo 2. října 1997, přičemž v následujících měsících probíhaly ratifikace této smlouvy v jednotlivých členských zemích. Nová Smlouva přinášející zásadnější reformu EU vstoupila v platnost 1. května 1999.

Změny, které Amsterodamská smlouva přinesla se týkaly především pilířového členění, které bylo zachováno, ovšem definováním nových priorit členských zemí došlo k obsahové reformě. Na základě této smlouvy došlo k přesunu některých otázek z třetího do prvního pilíře. Jednalo se především o vízovou, azylovou a migrační politiku, která se stala součástí komunitárního práva. Oblast, která byla původně součástí mezivládní spolupráce byla povýšena na společnou politiku členských států. Další oblast převedená do prvního pilíře souvisela s otázkami zrušení kontrol na vnitřních hranicích států Unie a překračování vnějších hranic. Ve třetím pilíři zůstala po amsterodamské revizi oblast policejní a soudní spolupráce v trestních záležitostech. Další změna se týkala nově definovaných nástrojů třetího pilíře, mezi které patří rámcová rozhodnutí, rozhodnutí,

společné postoje a úmluvy. Kromě uvedených změn přispěla Amsterodamská smlouva i v dalších věcech. Například došlo k posílení pravomocí Evropského parlamentu a Evropského policejního úřadu, ke zlepšení politiky boje proti nezaměstnanosti, byla zavedena funkce Vysokého zmocněnce pro SZBP.

Cílem Amsterodamské smlouvy bylo vytvoření „prostoru svobody, demokracie a práva“ do pěti let od vstupu smlouvy v platnost, tedy do roku 2004, na základě postupného odstraňování kontrol na vnitřních hranicích určitých členských států a vytvoření Schengenského systému mezi nimi.

Velmi důležitá oblast začleněná do prvního pilíře se týká Schengenského prostoru založeného na základě Schengenské dohody, která ještě v polovině 80. let nebyla součástí smluvního rámce ES. To se změnilo po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost, kdy došlo k začlenění Schengenské dohody o volném pohybu osob přímo do této smlouvy.

3.2.4 Schengenský systém

Hlavním smyslem schengenské spolupráce je volný pohyb osob bez kontrol na společných hranicích. V oblasti vnitra, soudních věcí a policie byl Schengenský systém její významnou součástí. Dnešní Schengenský systém představuje soubor mezivládních dohod a aktivit, které mezi členskými státy vytvářejí prostor bez vnitřních hranic. Je považován za prvek vzájemné solidarity mezi členskými státy, jelikož země, které se rozhodly vstoupit do Schengenského prostoru jsou závislé na ochraňování nejen svých hranic, ale také hranic sousedních zemí. Státy v pozici vnějšího vytváření hranic tohoto prostoru jsou odpovědné za ochranu celého systému.⁶²

Předchůdcem spolupráce později realizované prostřednictvím tzv. Schengenského systému se stala Saarbrückenská dohoda z roku 1984 podepsaná mezi Francií a SRN z důvodu stávek dopravců a nekonečných front na státních hranicích mezi těmito státy. Dohoda si kladla za cíl postupné zrušení kontrol a možnost volného pohybu osob a zboží.

O rok později začala obdobná jednání také se zeměmi Beneluxu, což vyústilo v podepsání Schengenské dohody, čímž byly vytvořeny počátky Schengenského systému. Dohoda byla uzavřena 14. června 1985 mezi pěticí členských států – Belgií, Nizozemskem, Lucemburskem, Francií a SRN. Tím tyto státy deklarovaly zrušení kontrol na vnitřních hranicích, umožnění volného pohybu osob a zároveň zavedení účinných kontrol na hranicích vnějších. Významná změna nastala po přijetí Amsterodamské

---

⁶² FIALA P., PITROVÁ M. *Evropská unie*, 2003.

smlouvy, jejíž součástí se stal Schengenský protokol (Protokol o začlenění schengenského systému do rámce EU). Tento protokol začlenil schengenské *acquis*⁶³ do právního rámce EU, což znamená že státy, které přistoupily do EU po roce 1999, Schengenskou dohodu již nepodepisují, jelikož se pro ně okamžikem vstupu stává závaznou. Členské státy jsou tedy povinné přijmout schengenské *acquis* v plném rozsahu a splnit všechny podmínky uvedené ve smlouvě. Otázkou pak není zda, ale kdy se stanou členy Schengenského prostoru.⁶⁴

Schengenská dohoda byla spíše deklarativního charakteru, a proto na ni navazuje o pět let později Schengenská prováděcí úmluva, která byla přijata 19. června 1990 původními státy Schengenské dohody. Stala se detailnějším dokumentem, stanovila řadu přesných definic, konkrétních opatření a přispěla k oficiálnímu zavedení Schengenského prostoru. Ve smlouvě jsou například v hlavě I definovány základní pojmy (cizinec, vnitřní a vnější hranice, povolení k pobytu, žádost o azyl apod.), v rámci hlavy II stanoveny podmínky pro zrušení kontrol na vnitřních hranicích mezi signatářskými státy. Článek 4 hlavy II uvádí, že od roku 1993 je zavedena povinnost kontroly cestujících ze třetích států přestupujících na lety v rámci Schengenského prostoru a naopak. Schengenská prováděcí úmluva se v článku 5 dotýká osob z nečlenských států ES a požaduje po nich splnění určitých podmínek pro povolení ke vstupu na dobu kratší jak tři měsíce (např. dostatek prostředků, doklady, účel cesty, případně vízum). Zároveň však umožňuje signatářským zemím tento vstup zakázat v případě ohrožení bezpečnosti státu. Mimo jiné se Schengenská prováděcí úmluva zaměřila na otázky azylové politiky, které jsou dále rozvedeny v Dublinské úmluvě (čl. 30 – 38 Schengenské prováděcí úmluvy), spolupráci v trestních věcech (čl. 49 – 50), závazek smluvních stran o extradici (čl. 68) nebo také konkrétní opatření pro boj proti distribuci omamných a psychotropních látek (čl. 70 – 73).⁶⁵

Dalších pět let trvalo než se signatářské země připravily na tak náročnou změnu, odpoutaly se od písemných smluv a začaly uplatňovat schengenskou spolupráci v praxi. Cíl praktického naplňování funkce Schengenského prostoru byl nastartován 26. března 1995 a v dalších letech ostatní členské země postupně rušily hraniční zábrany. Zavedení Schengenského prostoru v březnu 1995 je názorně ukázáno na mapce v příloze č. 6. Mezi členské země prvotního prostoru bez vnitřních hranic patřily kromě původních

---

⁶³ Soubor pravidel, která jsou dána Schengenskou smlouvou, Schengenskou prováděcí úmluvou a dalšími navazujícími předpisy.

⁶⁴ Pramen: www.euroskop.cz

⁶⁵ FIALA P., PITROVÁ M. *Evropská unie*, 2003.

signatářských států Francie, SRN, zemí Beneluxu také Španělsko a Portugalsko, které k Schengenské prováděcí úmluvě přistoupily v roce 1991.

První rozšíření Schengenu se konalo v roce 1998, kdy se k původním členským zemím připojily Itálie a Rakousko. Tyto dva státy podepsaly Schengenskou prováděcí úmluvu o několik let dříve – Itálie v roce 1990 a Rakousko v roce 1995. Na plné zapojení do schengenské spolupráce si však oba státy musely počkat (stejně tak každý nový člen, který vstupoval do Schengenu). Své vnitřní hranice uvolnily současně v roce 1998 a přidaly se tak ke stávajícím členům Schengenského prostoru, jak znázorňuje příloha č. 7.

V příloze č. 8 můžeme vidět druhé rozšíření Schengenského prostoru, které se týkalo pouze jedné země, Řecka. K Schengenské prováděcí úmluvě přistoupilo Řecko již v roce 1992, avšak na zapojení do Schengenského systému vyčkávalo osm let. Jeho součástí se stalo až v roce 2000 a prozatím jako jediná země vytváří nejjižnější stát Schengenu (to by se mělo změnit v roce 2009, kdy se očekává přistoupení Kypru).

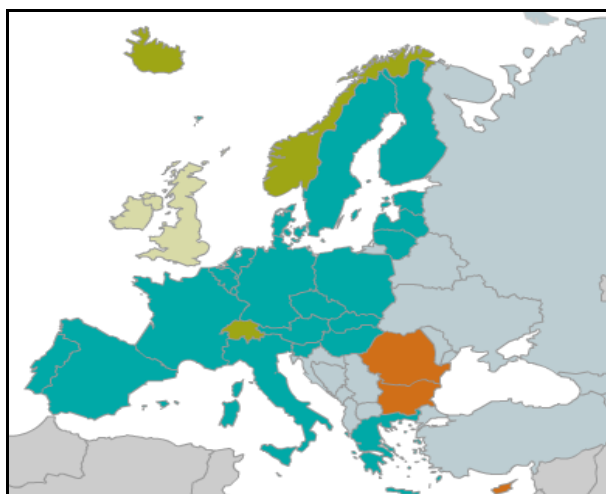
V pořadí třetí rozšíření Schengenu, jak ukazuje příloha č. 9, zahrnovalo, kromě dalších členských zemí EU, také země ESVO. Ke konci roku 1996 podepsaly Schengenskou prováděcí úmluvu severské země Švédsko, Finsko a Dánsko. Členy Schengenského prostoru se staly poprvé dvě nečlenské země EU - Island a Norsko, jejichž přidružení bylo vyřešeno zvláštní formou Dohody o přidružení přijatou v roce 2000. Kontroly na vnitřních hranicích těchto severských států byly zrušeny v roce 2001 po ověření splnění všech nutných podmínek.

Čtvrté a největší rozšíření Schengenského prostoru, zobrazováno přílohou č. 10, proběhlo v roce 2007, kdy se jeho součástí stalo devět členských zemí, které do EU vstoupily v roce 2004 (Česko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko). Hodnocení připravenosti se však týkalo všech deseti zemí a bylo realizováno již od roku 2005. Především bylo kontrolováno využívání Schengenského informačního systému. Připravenost států na zrušení kontrol na vnitřních hranicích potvrdila Rada EU ve složení ministrů vnitra na zasedání 7. listopadu 2007. Všech devět států bylo připraveno vstoupit do Schengenského prostoru ke konci roku 2007. Kypr jako jediná země, která čeká na zprovoznění Schengenského informačního systému druhé generace, by se měla stát členem v roce 2009. Na začátku prosince roku 2007 Rada EU rozhodla o tom, že k největšímu rozšíření Schengenského prostoru dojde k 21. prosinci 2007, přičemž vzdušná hranice bude uvolněna k 30. březnu 2007.

Zatím posledním státem, který zvýšil počet členských zemí Schengenu, je Švýcarsko. Jeho součástí se stalo 12. prosince 2008, nicméně odstranění kontrol se týká

prozatím jen pozemních hranic (kontroly na letištích měly být odstraněny v březnu roku 2009). Ve Švýcarsku jsou stále platná omezení týkající se importu a exportu zboží, jelikož není členem EU. Volný pohyb osob v rámci Schengenského prostoru je tedy zajištěn ve 25 členských i nečlenských státech EU. Kandidáty na začlenění do Schengenu po roce 2009 jsou Lichtenštejnsko, Kypr, Rumunsko a Bulharsko. Tyto státy rozšíří Schengenský prostor až po zprovoznění Schengenského informačního systému II. Aktuální a budoucí členy Schengenského prostoru naznačuje obr. 3.2.

Obr. 3.2 Členové a adepti Schengenského prostoru od prosince 2008

Pramen: www.euroskop.cz

Irsko a Velká Británie nejsou členy Schengenu, nicméně jedná se o oblast bezpečnosti a justice, avšak hraniční kontroly si státy ponechaly. Dalšími státy, které sice nejsou oficiálními členy Schengenu, nicméně na jejich vnitřních hranicích neprobíhají kontroly, jsou Monako, Vatikán a San Marino. Ačkoliv stát Andorra není členem Schengenu, představuje zvláštní případ, jelikož pro vstup občanům EU stačí platný občanský průkaz, kdežto ostatní cestující se musejí prokázat platným pasem při vstupu do země.

V praxi Schengenský prostor znamená, že cestující překračující vnitřní hranice schengenských států nemají povinnost předkládat doklad totožnosti při jejich přecházení a že aktivity spojené s ochranou hranic byly přesunuty na vnější hranice Schengenu. Průjezd skrz hraniční přechody je plynulý a příjezd do jiného státu oznamují cizojazyčné cedule. Hranice je možné překračovat kdekoli a kdykoli, avšak při respektování místních pravidel a s platným dokladem totožnosti (např. při vstupu na soukromé pozemky nebo do chráněných krajinných oblastí). Hraniční kontroly však mohou být prováděny policií

namátkově, v takovém případě je cestující povinen na požádání předložit platný občanský průkaz nebo pas. Prakticky se mohou na vnitřních hranicích provádět minimální kontroly spočívající ve zjištění totožnosti pasažéra. V případě občanů ze třetích zemí, probíhá důkladná kontrola jejich totožnosti a podmínek pro vstup a pobyt v rámci Společenství.

Na mezinárodních letištích systém funguje tak, že cestující jsou fyzicky rozděleni do segmentů podle toho zda se pohybují uvnitř nebo mimo Schengenský prostor. Pro pasažéry, jejichž let směřuje do země Schengenu, existuje povinnost předložit pouze platný doklad totožnosti za účelem jejího potvrzení. Naopak při letech směřujících do zemí mimo Schengen platí důkladná pasová kontrola a bezpečnostní prohlídka (která však platí vždy bez ohledu na cíl cesty).

Ochraňovat bezpečnost a veřejný pořádek na území Schengenského prostoru je hlavním posláním Schengenského informačního systému (dále jen SIS). Legislativně je zakotven v Schengenské prováděcí úmluvě a přispívá k plynulé práci při udělování víz, povolení k pobytu a policejní spolupráci. SIS je evropská policejní databáze, která slouží jako nástroj v boji proti kriminalitě, nelegální migraci a k výměně informací mezi státy. Obsahuje data o osobách hledaných⁶⁶, pohřešovaných, nežádoucích (kterým je odepřen vstup z důvodu bezpečnosti) a databázi hledaných věcí (např. odcizených vozidel, zbraní, ztracených cestovních dokladů apod.). Do SIS přispívají všechny schengenské státy ze svých národních databází. Realizace SIS byla nezbytnou podmínkou pro zrušení kontrol na vnitřních hranicích.⁶⁷ V původním SIS (také označován jako SIS I) jsou uvedeny základní identifikační údaje osob, informace o jejich trestní minulosti a je určen pro současných 25 členských států Schengenu. Nové země, které v budoucnu přistoupí k schengenské spolupráci čekají na dotvoření druhé verze SIS, tzv. SIS II. V této databázi budou navíc zahrnuty také biometrické údaje osob (otisky prstů, fotografie) a podrobnější údaje o odcizených vozidlech. SIS II by měl být úspěšně dokončen na základě plánu na jeho oživení během švédského předsednictví v Radě EU v druhé polovině roku 2009.

Z logiky Schengenského prostoru vyplývá, že plně uvolňuje pohyb příslušníků členských zemí Schengenu, ale vůči imigrantům ze třetích zemí uplatňuje společný přístup států Unie v rámci společné imigrační a azylové politiky. Aby vše mohlo probíhat legálně, členské státy se rozhodly tuto politiku uplatňovat, o jejíž důležitosti svědčí také to, že tato problematika byla přesunuta do komunitárního práva ES.

---

⁶⁶ Za účelem zatčení/předání z důvodu jakéhokoli trestného činu nebo pro spolupráci v trestním řízení (svědci, osoby předvolané k trestnímu řízení apod.)

⁶⁷ Pramen: www.euroskop.cz

3.3 Imigrační a azylová politika

S multikulturalitou je rovněž propojena přistěhovalecká a azylová politika, kterou lze přítomnost imigrantů různých národností a ras ve státě určitým způsobem regulovat. Problematika přistěhovalectví se dotýká, i když v různé míře, všech členských států EU a představuje velmi důležitou oblast. Původně byla řešena na úrovni mezivládní spolupráce a s postupem času se stala součástí evropské agendy. V hlavě IV Amsterodamské smlouvy je nyní upravena vízová, azylová a přistěhovalecká politika, jejíž součástí se stal také boj proti ilegální migraci. V článku 63, odst. 3 je uvedeno, že Rada EU může přijmout opatření ohledně přistěhovalecké politiky v oblasti ilegálního přistěhovalectví a nedovoleného pobytu, včetně navrácení osob, které v některém členském státě pobývají neoprávněně.⁶⁸

Představitelé vlád členských států na konci 90. let vyjádřili společný postoj k řízení migrace a rozhodli se vypracovat koncepci společné imigrační politiky. Počátky vytvoření společné imigrační a azylové politiky jsou spojeny se summitem ve finském Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999. Zde se představitelé dohodli na harmonizaci národních legislativ týkající se imigrace tak, aby bylo možné přijímat nové imigranty a regulovat migrační toky v souladu s hospodářstvím. Na summitu byly předloženy návrhy na podporu legální migrace do EU, odstraňování nelegální migrace a nezákonné obchodování s lidmi. O zapojení do společné přistěhovalecké politiky Velká Británie a Irsko rozhodují případ od případu a Dánsko, jako jediná země EU, se této politiky neúčastní vůbec.⁶⁹

Ještě před tím než byly vytvořeny základy společné imigrační a azylové politiky, významnou roli sehrál v této oblasti již v 90. letech dokument Dublinská úmluva (také Dublinská konvence) přijatý za účelem řešení zvyšujícího se počtu cizích státních příslušníků žádajících o azyl.

3.3.1 Dublinská úmluva

Dublinská konvence přijatá skupinou TREVI⁷⁰, se stala důležitým dokumentem při vyřizování žádostí cizinců o azyl. K podpisu této konvence došlo 15. června 1990, nicméně v platnost vstoupila o několik let později, a to 1. září 1997. Zásadní problém vycházel

---

⁶⁸ Čl. 63, odst. 3 písm. b) Amsterodamské smlouvy. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu>

⁶⁹ Pramen: *Ke společné imigrační politice*. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu>

⁷⁰ Různě zaměřené pracovní skupiny pod společným názvem TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extremisme, Violence Internationale) byly zahájeny v roce 1976. Celkem vznikly čtyři skupiny TREVI (TREVI I, TREVI II, TREVI III a TREVI 92), jejichž činnosti se zaměřovaly na organizaci boje proti terorismu a radikálnímu extremismu, dosažení větší informovanosti, organizaci práce policie, boj proti mezinárodnímu organizovanému zločinu a posílení komunikace mezi jednotlivými policejními a vyšetřujícími orgány v členských zemích.

z praxe, kdy členské země si jednotlivé žadatele o azyl předávaly a o výsledku jejich žádostí je po dlouhou dobu neinformovaly. Dublinská konvence definuje základní pojmy jako např. cizinec, žádost o azyl, žadatel o azyl, povolení k pobytu, vstupní vízum apod. Dále stanovuje, že za posouzení žádosti o azyl bude odpovědný jeden stát, vybraný na základě předem stanovených kritérií. Dublinská úmluva však nevylučuje možnost, aby žádost o azyl posoudil také jiný stát, než ten, který je k tomu určen. Zpravidla se žádostí o azyl zabývají orgány té země, do které azylant vstupuje. Na základě Dublinské konvence se dále zkoumá zda žadatel vlastní platné povolení k pobytu nebo vízum, zda přešel vnější hranice Unie ilegálně nebo zda bylo člena jeho rodiny poskytnut statut uprchlíka⁷¹ a má legální pobyt v daném státě.⁷²

Pro posílení legislativy týkající se této oblasti bylo postupem času přijato několik dalších významných textů, mezi které patří např. Směrnice Rady 2000/43/ES o rasové rovnosti, Směrnice Rady 2003/86/ES o sloučení rodin⁷³, Směrnice Rady 2003/109/ES o dlouhodobě pobývajících rezidentech⁷⁴, Evropský pakt o migraci a azylu apod.

3.3.2 Směrnice Rady 2000/43/ES o rasové rovnosti

V souvislosti s rostoucím počtem imigrantů, který je vyvolán silnými migračními pohyby, dochází k proměňujícímu se rasovému, etnickému aj. složení obyvatelstva, mnohdy k diskriminaci osob, a multikulturalismus je mnohými považován za ne příliš přátelský. Proto EU přijala další opatření, které oblast rovného zacházení upravuje a to nejen v multikulturních, ale také homogenních společnostech, v nichž se tento text stal v rámci této problematiky určitým řešením nebo alespoň přínosem k řešení.

Přesný název směrnice je „Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ“, nicméně v této práci bude nazývána zkráceným názvem Směrnice o rasové rovnosti. Účelem této směrnice je stanovit rámec pro boj s diskriminací podle rasového nebo etnického původu, přičemž jejím cílem je zavést rovnost zacházení ve členských státech (čl. 1). Směrnice se člení na čtyři kapitoly a obsahuje devatenáct článků.

---

⁷¹ Může se jednat o manžela, manželku, nezletilé dítě mladší 18 let, otce či matku v případě, že žadatel je nezletilý.

⁷² FIALA P., PITROVÁ M. *Evropská unie*, 2003.

⁷³ Směrnice se týká oblasti legální imigrace a stanovuje podmínky pro příslušníky třetích zemí, kteří mají právo na sloučení rodiny, resp. jsou oprávněni žít v daném státě s manželem, manželkou či nezletilým dítětem (čl. 4 Směrnice o sloučení rodin). Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu>

⁷⁴ Směrnice se týká příslušníků třetích zemí, kteří na základě povolení pobývají na území daného státu alespoň pět let a zajišťuje jim rovné zacházení v ekonomické i sociální sféře. Pramen: *Ke společné imigrační politice*. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu>

V kapitole I *Obecná ustanovení* je definován pojem diskriminace přímá a nepřímá, obtěžování a navádění k diskriminaci je zde také považováno za diskriminaci (čl. 2). Dále se směrnice v této části mimo jiné věnuje oblasti působnosti, která se vztahuje na všechny osoby z veřejného i soukromého sektoru.

Kapitola II nazvaná *Ochrana a výkon práva* se např. v článku 7 zabývá ochranou práv a uvádí, že „členské státy zajišťují, aby soudní nebo správní řízení byla dostupná všem osobám, které se cítí poškozeny nedodržováním zásady rovného zacházení.“ Kapitola II se také dotýká ochrany před pronásledováním, sociálního dialogu nebo šíření informací pro všechny dotčené osoby na celém území.

Kapitola III *Subjekty pro podporu rovného zacházení* pojednává o povinnosti členského státu „určit jeden nebo více subjektů pověřených podporou rovného zacházení se všemi osobami bez diskriminace na základě rasy nebo etnického původu“ (čl. 13).

V poslední kapitole IV jsou rozepsána *Závěrečná ustanovení* týkající se např. sankcí, vstupu v platnost nebo povinnosti Komise vypracovávat každých pět let zprávu na základě informací poskytnutých členskými státy.⁷⁵

Následující dokument s názvem Evropský pakt o migraci a azylu, který má řešit problematiku migrace, byl schválen během francouzského předsednictví. Mezi priority Francie, která předsedala v Radě EU ve druhé polovině roku 2008, patřilo schválení právě tohoto textu a mimo jiné také otázka regulace migrace v Evropě.

3.3.3 Evropský pakt o migraci a azylu

Po oficiálním zahájení francouzského předsednictví se již na začátku července ve francouzském Cannes sešli ministři vnitra a spravedlnosti členských států EU, aby odsouhlasili návrh Evropského paktu o migraci a azylu. Tento text představuje obecný plán, podle něhož by mělo dojít ke sjednocení pravidel a přístupů v migrační a azylové politice ve všech členských státech EU. Opatření uváděná v paktu mají představovat plán pro azylovou a imigrační agendu na léta 2009 – 2015. Představitelé států EU konečný návrh paktu schválili na bruselském summitu ve dnech 15. a 16. října 2008. Kromě uvedených cílů je posláním realizace paktu posílení boje proti nelegálním migrantům, zjednodušení jejich návratu do země původu, podpoření pracovní migrace, regulace sjednocování rodin migrantů (např. podpory ubytování a výuka jazyků) a zlepšení kontrol na hranicích EU.

---

⁷⁵ Pramen: *Směrnice Rady 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ*. Dostupné z WWW: http://www.dzeno.cz/docs/103-Smernice-43_2000.pdf

Obsah Paktu o migraci a azylu se opírá o základní okruhy činností, jejichž pojetí mohly revidovat všechny členské země. Patří mezi ně následujících pět aktivit. (1) V oblasti **organizace legální migrace a podpory integrace** si jednotliví členové EU měli za úkol určit své potřeby a požadavky týkající se legální migrace. Pakt zmiňuje politiku selektivní migrace, kterou je třeba propojit s požadavky vlastního trhu práce. Dále by měli členské země usilovat např. o příliv vysoce kvalifikovaných občanů ze třetích zemí nebo kontrolu nad sjednocováním rodin. (2) V **boji proti nelegální migraci** by měla být na základě Paktu posílena spolupráce mezi členskými státy a zeměmi původu, týkající se také návratů nelegálních migrantů do své rodné země. (3) Dalším bodem Paktu je **zefektivnění kontroly na hranicích**, kdy by mělo být zavedeno fungování biometrických víz do 1. ledna 2012. Členské státy by se také měly podílet na vývoji modernějších technologií a elektronických systémů pro kontrolu překračování hranic EU. (4) **Sjednocení azylové politiky a vytvoření úřadu European support office** je také návrhem dokumentu. Tento úřad by vedl databázi informací a vytvářel spolupráci v otázkách azylové politiky. Do roku 2012 je dalším cílem zavedení jednotné azylové politiky vycházející ze společných standardů pro přijímání uprchlíků. (5) Posledním bodem Paktu je **vytvořit partnerství se zeměmi původu migrantů a podporovat jejich rozvoj**. Tato spolupráce by spočívala v podpoře rozvojových projektů, na základě kterých by občané třetích zemí mohli zůstat v zemi původu.

Kromě těchto uvedených hlavních témat Paktu Francie požadovala zavedení povinného učení jazyka a kultury hostitelské země imigranty. Tento návrh byl však z dokumentu vyřazen. Postoj Ministerstva vnitra zastupující Českou republiku je v zásadě pozitivní, i když vytýká to, že Pakt se zabývá odpovědností zaměstnavatelů a ubytovatelů neregulérních migrantů, ale vlastní odpovědnost těchto cizinců již nezmiňuje.

Autoři dokumentu uvádějí, že Pakt přispívá k řešení a korigování toků migrantů i z důvodu stárnutí obyvatelstva a nedostatku pracovníků v různých sektorech ekonomiky. K této dvojici problémů by měla sloužit selektivní migrace, kterou Pakt také uvádí. Můžeme konstatovat, že dokument mnoho nových věcí nepřinesl a lze na něm vidět, že některé návrhy jsou velmi ovlivněny francouzskými přístupy, a to v oblasti sjednocování rodin, integrace a pracovní migrace.⁷⁶ Paktu je dále vytýkáno, že používá pojem „nelegální“ namísto „neregulérní“ či „nedokumentovaná“ migrace, a také že se více

---

⁷⁶ Pakt o migraci a azylu například doporučuje všem zemím, aby na rodinu pohlížely z hlediska příjmů, možností ubytování a znalosti jazyka, tak jak je běžné ve Francii.

zabývá bezpečnostními otázkami, než ekonomickými potřebami EU a lidskými právy migrantů.

Na Evropském paktu o migraci a azylu je však pozitivní, že se zabývá také spoluprací se zeměmi odkud imigranti přicházejí, snaží se s nimi navázat dialog a předcházet tak příchodu imigrantů do Evropy. Například v posledních letech přichází do Španělska, Malty a Itálie neregulérní migranti z nejchudších částí Afriky. Realita je taková, že v současnosti se počet neregulérních migrantů ve státech EU odhaduje až na 8 milionů, což by se mělo v příštích letech změnit a počet těchto imigrantů snižovat.⁷⁷

Ve finální verzi dokumentu nebyl prosazen také další návrh Francie, spočívající v úplném zákazu provádění regularizací pro neregulérní migranty.⁷⁸ Příliv imigrantů pobývajících na území EU v rozporu se zákonem v současné době narůstá a členské státy se budou muset otázkou regularizace zabývat. Efektivnímu řešení této problematiky v zásadě brání několik faktorů. **(1)** Přístupy, názory a zkušenosti jednotlivých členských států jsou na otázku regularizace velmi odlišné. Tyto postoje vycházejí z různě výkonných ekonomik států a tím dochází k tomu, že některé státy jsou ilegální migrací dotčeny více a některé méně. Ke sladění přístupů států by měla přispět kvalitnější výměna informací týkající se opatření v přistěhovalecké a azylové politice (Rozhodnutím Rady byl za tímto účelem zaveden zvláštní mechanismus⁷⁹). **(2)** Zatím neexistují důvěryhodná data o struktuře, pohybu a rozsahu ilegální migrace. Organizace, které zpracovávají různé statistiky a průzkumy o počtu neregulérních migrantů, délky nelegálního pobytu a zemí původu vycházejí pouze z nepřesných odhadů. **(3)** Dalším faktorem stěžující otázkou jednotného postoje států je termín regularizace, který svým rozsahem představuje poměrně mnoho různých opatření. Jediným společným prvkem je, že původně neregulérní pobyt se mění na regulérní. **(4)** V rámci azylové a migrační politiky by měly členské státy pojem regularizace začlenit do koncepce boje proti nelegální migraci v širokém rozsahu, aby nedošlo ke kontraproduktivnímu výsledku. Zjednodušeně řečeno, boj proti ilegální migraci a ochrana lidských práv musejí být v souladu.

Jednou z možností jak vyřešit velký nárůst cizinců v neregulérním postavení jsou tzv. regularizační programy, které některé státy používají jako běžný nástroj k řízení

---

⁷⁷ Pramen: www.migraceonline.cz

⁷⁸ Regularizaci neboli legalizaci můžeme definovat jako: „plánované udílení povolení k pobytu ze strany státu cizincům, kteří se nacházejí na jeho území nelegálně.“ Pojem regularizace je odvozen od pojmu „neregulérní“, který se v evropských zemích používá pro označení právního statusu imigranta, který na území daného státu pobývá v rozporu s právním řádem.

⁷⁹ *Rozhodnutí Rady 2006/688/ES ze dne 5. října 2006 o zřízení mechanismu vzájemné výměny informací o opatřeních členských států v oblasti azylu a přistěhovalectví.*

migrace. V EU bylo během posledních 25 let realizováno 20 regularizací, na základě kterých získalo povolení k přechodnému či trvalému pobytu přibližně čtyři miliony osob.⁸⁰ Typy regularizací a jejich provedení se v každé zemi liší. Nejčastěji je používáno několik hlavních typů regularizačních programů. **(1) Regularizace kolektivní nebo individuální.** U kolektivní regularizace se rozhodující orgán zaměřuje na splnění kritéria stanovená pro skupinu migrantů. Při individuální regularizaci vychází rozhodující orgán ze správního řízení pro posouzení každé žádosti. Nicméně v čisté podobě nejsou tyto formy regularizace v praxi realizované. **(2) Regularizace humanitární nebo faktického pobytu.** V případě prvního typu se regularizace řídí podle humanitárních, rodinných nebo zdravotních kritérií. Přihlíží se tedy k tomu, zda by případné vyhoštění znamenalo pro cizince újmu v tomto ohledu. U druhého typu regularizace je jediným kritériem přítomnost cizince na daném území k určitému datu nebo po určitou dobu. **(3) Regularizace jednorázová nebo permanentní.** Jednorázová opatření jsou určena pro omezený počet imigrantů, která jim umožní získat přechodný pobyt nebo pracovní povolení (avšak pouze na předem stanovené časové období). Kritérium pro přijetí žádosti o trvalý pobyt u permanentní regularizace je délka předchozího ilegálního pobytu. Tato regularizace je časově neomezená a uplatňuje se průběžně. **(4) Regularizace neformální a organizovaná.** Neformální opatření nastávají tehdy, kdy je cizinci uděleno povolení k pobytu na základě jeho žádosti, i když některá kritéria žadatel nesplňuje. Větší množství takových žádostí pak vede k organizované regularizaci, které jsou vymezeny zákonem nebo obdobným předpisem. **(5) Regularizace jako milost nebo závazek státu.** Na regularizaci formou milosti nemá žádný cizinec nárok. Je pouze v rukou státu zda tuto regularizaci umožní. Druhý typ regularizace spočívá v plnění závazku státu, plynoucí ze soudního rozhodnutí nebo mezinárodního práva.

Rozhodnutí o tom, jaká kritéria, jaký typ a zda vůbec země regularizační program zvolí, je závislé na mnoha konkrétních faktorech jednotlivých zemí. Např. se může jednat o postavení politických stran, postoj veřejného mínění, propagace regularizace v médiích, imigrační historie nebo ekonomická situace. Právě z důvodu těchto specifik zatím nedošlo k jednotnému způsobu provádění regularizace. Obecně lze konstatovat, že v zemích jihoevropských jsou realizované spíše jednorázové, ale opakované regularizace, západoevropské země uplatňují permanentní regularizační programy, kdežto země severní Evropy jsou v legalizaci migrantů opatrnější.⁸¹

---

⁸⁰ Například Španělsko v roce 2005 legalizovalo přibližně 570 tisíc lidí.

⁸¹ Pramen: *Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení*, 2008.

Evropský pakt o migraci a azylu považuje za jeden z hlavních bodů nejen boj s neregulérní migrací, ale také vytvoření jednotné azylové politiky během příštích třech let. Co se týká přílivu azylantů v jednotlivých zemích, můžeme konstatovat, že podle statistik organizace OECD je v některých státech počet přicházejících azylantů mnohem nižší (od roku 1996) a v jiných zemích je tomu naopak.

Ve většině případů byl v roce 2005 příliv těchto osob nižší než v roce 1996. Výjimku tvoří např. Francie, kde se příliv azylantů zvýšil z 17 405 osob v roce 1996 na 49 733 azylantů v roce 2005, Řecko (růst azylantů z 1 643 v roce 1996 na 9 050 v roce 2005) nebo Rakousko (růst azylantů z 6 991 v roce 1996 na 22 461 v roce 2005). Poměrně velký pokles příchodu azylantů nastal v Německu (pokles z více jak 116 tisíc v roce 1996 na necelých 29 tisíc v roce 2005) a Belgii (z necelých 43 tisíc v roce 2000 na necelých 16 tisíc v roce 2005).⁸² O příchodu cizinců s dočasným povolením k pobytu do vybraných zemích v určitých letech nás podrobněji informuje příloha č. 11.

Členské státy EU jsou populární oblastí pro žadatele o azyl. V první polovině roku 2008 bylo předloženo více než 103 tisíc žádostí o azyl. Nejčastějšími žadateli jsou příslušníci Turecka, Ruska, Srbska, Somálska, Iránu a Iráku. Přehled přílivu žadatelů za rok 2005 pocházejících z těchto zemí je uveden v tabulce 3.2.

Tab. 3.2 Příliv azylantů z hlediska původu do vybraných zemí EU za rok 2005

Azylanti pocházející z						
	Turecka	Ruska	Srbska	Iránu	Iráku	Somálska
Belgie	453	1 438	1 203	497	903	113
Francie	3 867	3 080	3 997	116	124	91
Německo	2 958	1 719	5 522	929	1 983	163
Nizozemsko	289	285	336	557	1 620	1 315
Rakousko	1 064	4 355	4 403	306	221	89
Švédsko	423	1 057	2 944	582	2 330	422
Spojené království	950	200	195	3 505	1 595	2 105

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

⁸² Snížení počtu příchozích azylantů je evidentní také v USA (z více jak 107 tisíc v roce 1996 se příliv azylantů snížil na více jak 24 tisíc v roce 2005). Pokles přílivu azylantů je spojen také s dalšími neevropskými zeměmi jako Austrálie nebo Kanada.

Při analýze přílivu azylantů v roce 2005 do vybraných evropských zemí zjistíme, že se rozložení azylantů liší, přičemž na prvním místě jsou většinou žadatelé ze Srbska. V Belgii jsou největší skupinou příchozích azylantů Rusové (1 438 osob), v Nizozemsku Iráčané (1 620 osob) a ve Spojeném království žadatelé z Iránu (3 505 osob). Největší příliv srbských azylantů byl v roce 2005 ve zbývajících zemích, tedy v Německu (5 522 osob), Rakousku (4 403 osob) a Francii (3 997 osob). V roce 2005 se nejvíce nově příchozích azylantů vyskytovalo ve Francii s celkovým počtem 49 733 azylantů (OECD, 2005).

Azylová politika představuje pro státy EU velmi citlivou problematiku, ke které se navíc staví odlišným způsobem a k žádostem o azyl přistupuje každá členská země jinak.⁸³ V provádění azylové politiky jednotlivých států jsou velké rozdíly, a proto se Komise EU rozhodla k reformnímu kroku. V únoru tohoto roku předložila Komise návrh na vytvoření Evropské agentury pro azylovou politiku, která by měla posílit aktivity azylové politiky a tím přispět ke snadnější spolupráci mezi úřadem a vnitrostátními orgány členských států. Agentura by se také zaměřovala na standardizaci a koordinaci přístupů jednotlivých zemí, organizaci školení pro úředníky vyřizující žádosti o azyl a výměnu informací mezi státy. V rámci této agentury by vznikly nové týmy odborníků jako výpomoc v naléhavých případech při zvýšeném počtu žádostí o azyl.

Návrh na vytvoření této regulační agentury podali ministři spravedlnosti členských států a pokud bude návrh přijat, agentura pro azylovou politiku začne fungovat již v roce 2010. Sídliť bude tento úřad v jednom ze členských států a prostředky na jeho provoz budou poskytnuty z finančních prostředků určených na přistěhovaleckou politiku.⁸⁴

---

⁸³ Například Iráčané mají, i když ne ve všech zemích, velkou šanci na udělení azylu.

⁸⁴ Pramen: <http://ec.europa.eu>

4 Migrační trendy a kořeny vzniku problému multikulturalismu v EU

Kolébku obrovského migračního boomu se staly migrační vlny v období přelomu 40. a 50. let 20. století, kdy docházelo k mimořádně velikým přesunům lidí po celé Zemi. Po skončení druhé světové války se miliony lidí v Evropě ocitly bez domova a svět se dal doslova do pohybu.

V dnešní době jsou proudy migrace velmi různorodé a mají různé příčiny. V zásadě můžeme členit migraci na migraci legální a nelegální, vnitřní a mezinárodní, trvalou a dočasnou a konečně na nedobrovolnou a dobrovolnou migraci (blíže viz subkap. 4.2). Podle údajů Organizace spojených národů o mezinárodní migraci v roce 2005 bylo na Zemi 191 milionů obyvatel, kteří oficiálně žili v jiném státě, než v rodné zemi. I když se tento statistický údaj jeví jako vysoký, ve skutečnosti představuje 3 % světové populace⁸⁵, a již po několik let nedochází ke změně. (Pro srovnání: v roce 1965 to byla 2,3 % světového počtu obyvatel). Co je navíc zajímavé, polovinu těchto migrantů, přesněji 95 milionů, tvoří ženy oproti 96 milionům migrantů mužského pohlaví. Tyto údaje vyvracejí mylnou domněnku a obecnou představu, že migrace je uskutečňována pouze muži.

Z hlediska směrů migrace z celkového počtu 191 milionů mezinárodních migrantů jich směřuje z 21 % do zemí EU a z 20 % do Spojených států amerických, přičemž v posledních letech se tyto počty migrantů zvyšují. Velká část této migrace je uskutečňována mezi zeměmi chudšími a bohatšími, jinými slovy řečeno třetina lidí se přesouvá z chudšího jihu na bohatší sever. Podrobněji analyzováno, při využití údaje z roku 2005 o mezinárodní migraci a pomyslném rozdělení Země na sever a jih zjistíme, že 33 % migrantů se přesouvalo ve směru z jihu na sever, 32 % v linii jih-jih, 28 % se pohybovalo ze severu na sever a konečně 7 % ve směru sever-jih. V absolutním vyjádření se na bohatší sever přemístilo přes 63 milionů populace a zároveň ve srovnatelné míře, tedy 61,1 milionu lidí, migrovalo z jihu na jih.⁸⁶

Pro poznání zrodu významných migračních pohybů se budu zabývat obdobím hospodářského rozmachu po druhé světové válce, kdy nastaly ohromné migrační vlny týkající se mnoha zemí Evropy především států stěžejních pro migraci lidí, a to západního Německa, Velké Británie, Francie, Belgie, Švédska a Nizozemska. Nicméně tři cílové

---

⁸⁵ K dubnu 2009 byla světová populace 6 775 642 751 obyvatel. Pramen: www.census.gov

⁸⁶ KING, R. *Atlas lidské migrace*, 2008.

země s nejvyšším absolutním počtem imigrantů byly Velká Británie, SRN a Francie, které jsou z pohledu migračních pohybů podrobně charakterizovány v následující kapitole.

4.1 Kořeny migračních trendů v konjunktře západní Evropy od 50. let 20. století

Kromě imigračních proudů do evropských zemí, kterým je hlavně věnována tato část výkladu, je důležité také připomenout velkou emigraci Židů do Izraele v letech 1948 – 1973, a to nejen z Evropy, ale také z Afriky a Asie. V roce 1948 byl Izrael vyhlášen jako samostatný stát, což pro židovskou populaci znamenalo určitou naději na návrat do vytoužené země. V důsledku imigrace se celkový počet obyvatel Izraele zvýšil z 657 tisíc obyvatel v roce 1948 na více než 3 miliony v roce 1973.⁸⁷ Nejenže miliony Židů, kteří druhou světovou válku přežili, mohly emigrovat do samostatného Izraele, ale můžeme také říci, že tento strašlivý válečný konflikt zapříčinil dvě hlavní skutečnosti.

Tou první jsou desítky milionů ztracených životů a obětí koncentračních táborů, druhou pak, jak již bylo uvedeno, největší migrační vlny v historii migrace lidstva v poválečném období za účelem začít nový a šťastnější život. Po druhé světové válce nastalo období přesunu hlavně nových pracovních sil, navrátilců a přistěhovalců z bývalých koloniálních území do Evropy. Určitým společným faktorem těchto migrací bylo uspokojit poptávku po dělnících v zemích zničených válkou. Mezi tyto státy patřily např. země západní Evropy nebo také Austrálie, jejichž obnovující a vzkvétající ekonomiky potřebovaly zaplnit mezery na pracovním trhu, což vyvolalo pracovní migraci lidí jako určité řešení nedostatku pracovníků. V souvislosti s rychlým vyčerpáváním národních zdrojů pracovních sil, pracovní migrace pozvolně nabyla formy mezinárodní migrace.

S postupnou proměnou začala tato mezinárodní imigrace v cílových zemích západní, střední i severní Evropy vyvolávat konflikty mezi původními obyvateli a přistěhovalci v otázkách imigrace a integrace cizinců, resp. přistěhovalců. Od počátku konjunktury Evropy po válce uplynula dlouhá doba a vývoj migrace představím u vybraných evropských zemí v následující části práce.

---

⁸⁷ Např. z Maroka emigrovalo na 260 000 Židů, z Rumunska 230 000, z Polska 156 000, z Iráku 130 000, z Egypta 75 000, z Tuniska 56 000 nebo z Bulharska 50 000 Židů. V 90. letech pak z Ruska do Izraele emigroval jeden milion židovské populace.

4.1.1 Nejvýznamnější migrační pohyby v zemích Evropy

Imigrace přistěhovalců se nejvíce týkala zemí jako Velká Británie, Spolková republika Německo, do určité míry také Německá demokratická republika a Francie, a také nyní patří tyto země mezi nejčastěji přistěhovalci osídlovaná území. Zpočátku byl počet imigrantů nejvyšší ve Francii, postupně se však počet přistěhovalců přicházejících do dalších zemí mění a počátkem 70. let 20. století pořadí nejvíce upřednostňovaných přijímajících zemí prochází změnou.

Velká Británie

První evropskou zemí, která umožnila přístup cizinců na své území byla Velká Británie. Počátečním impulzem, který vyvolal řetězovou vlnu migrace, byl v roce 1948 příjezd lodi *Empire Windrush* do londýnského přístavu, který dovezl 492 migrantů z jamajského Kingstonu. V dalších letech byl příchod dalších přistěhovalců koloniálního původu snazší a v roce 1951 vzrostl počet těchto imigrantů na asi 218 tisíc (v roce 1961 to bylo již více než 500 tisíc). V letech 1953 – 1962 přišlo do Velké Británie podle odhadů 391 tisíc migrantů ze zemí Commonwealthu, přičemž každoročně k tomuto stavu přibývalo asi 60 tisíc Irů. Po odtržení Irska od Velké Británie (1923) si Irové vyjednali písemnou dohodu, která jim zajišťovala (i přes některá omezení) rozsáhlá imigrační práva. Proto mohla britská ekonomika pokrývat mnoho pracovních míst díky dlouhodobým migračním tokům z Irska (v letech 1945 – 1959 se do Velké Británie přistěhovalo asi 350 tisíc Irů).

Během 60. let již potřeba zaplnit pracovní trh imigranty nebyla tak naléhavá, nicméně to neznamenovalo zastavení přílivu přistěhovalců z Irska a z Karibiku, z Afriky nebo z indického subkontinentu. Patrně z důvodu pokračujícího příchodu těchto cizinců byla 60. léta obdobím mnoha rasových nepokojů, nesčetných diskuzí o potřebě omezování imigrace lidí s tmavou pletí a uplatňování antiimigrační politiky, doprovázené zakládáním různých zájmových sdružení zaměřených na kontrolu a omezování přistěhovalců. V roce 1962 byl přijat oficiální zákon o britském státním občanství a přistěhovalcích (Commonwealth Immigrants Act), který měl omezit imigraci lidí tmavé pleti a zároveň zrušit nárok občanů Commonwealthu na britské státní občanství. Na tento první akt navazovalo přijetí druhého zákona o přistěhovalcích ze společenství Commonwealth (Second Commonwealth Immigration Act), který měl odrazovat britské občany indického původu z Keni, kam v minulosti uprchli, od návratu do Velké Británie. K podobnému účelu sloužil také imigrační zákon z roku 1971.

Také v 70. letech došlo k dalším antiimigračním projevům a kampaním, a to z důvodu vyhánění asijských příslušníků z Ugandy a jejich následnému příchodu do Velké Británie v počtu asi 27 tisíc Asiatů. Velká Británie realizovala důsledné imigrační kontroly a po přijetí dalšího zákona (British Nationality Act, 1981) se stala vůči svým koloniálním územím opravdu nepřátelská. Britské pasy zůstaly totiž zachovány obyvatelům pouze dvou kolonií (Gibraltaru a Falklandským ostrovům) z důvodu bělošského obyvatelstva těchto území a politicko strategického významu. Obyvatele zbývajících britských závislých území již nemělo po zavedení zákona z roku 1981 plnohodnotné britské pasy.

I přesto, že vládní představitelé Velké Británie od 60. do 80. let 20. století uplatňovali velmi silnou antiimigrační politiku, můžeme konstatovat, že imigranti nepocházeli pouze z Irska, ale také z dalších, zejména neevropských zemí. Na začátku 70. let žil ve Velké Británii téměř milion lidí narozených v Irsku a vedle této nejsilnější imigrantské skupiny zde byli také ostatní cizinci, především z afrokaribských a asijských území. V roce 1971 pocházelo nejvíce imigrantů z karibské oblasti (265 tisíc přistěhovalců), z Indie a východní Afriky (241 tisíc) a z Pákistánu (128 tisíc). Zvláštní skupinu představovali přistěhovalci z bývalé kolonie Kypru, v rámci níž se počet kyperských Řeků a Turků zvýšil z 10 tisíc (v roce 1951) na 73 tisíc (v roce 1971). Počet příchozích z dalších evropských zemí byl na nižší úrovni. Za irskými imigranty následovali s velkým odstupem Italové (104 000 v roce 1971), jejichž počet zůstal až do 90. let relativně nezměněn (98 000 v roce 1991).⁸⁸

Většina imigrantů byli muži, kteří se později vrátili ke svým rodinám nebo naopak jejich manželky s dětmi přijely za nimi do Velké Británie jako rodinní příslušníci, což vyvolalo rapidní nárůst nově příchozí populace. V roce 1981 představovali přistěhovalci ze zemí Commonwealthu včetně dětí první generace imigrantů 1,5 milionu obyvatel Velké Británie (necelých 8 % celkového počtu obyvatel). Spojené království se přes všechny protiimigrační kampaně začalo vyvíjet v multikulturní společnost, ve které ovšem i dnes musejí v mnoha případech mladé generace imigrantů čelit rasistickým projevům.⁸⁹

Spolková republika Německo

Vedle Velké Británie je další velkou imigrantskou zemí Německo, v němž byla jedna z nejrozsáhlejších migračních vln rovněž zapříčiněna druhou světovou válkou. Jde o stát, na rozdíl od Velké Británie nebo Francie, který není spojen s koloniálními tradicemi,

---

⁸⁸ BADE, K. J. *Evropa v pohybu*, 2005.

⁸⁹ KING, R. *Atlas lidské migrace*, 2008.

ale s přistěhovaleckými vlnami představovanými nejprve odsunutými Němci a pak cizinci, jejichž příchod byl spojen hlavně s pracovními důvody. Týkal se počtu asi 12 milionů německých příslušníků, směřujících do tří západních okupačních zón. Kromě toho se od roku 1949, resp. 1950 (od vzniku dvou německých států) do roku 1961 (postavení berlínské zdi) z východního do západního Německa přestěhovalo asi 3,1 milionu německých občanů a zároveň v opačném směru to bylo 400 tisíc Němců.

Od poloviny 50. let nastává velká éra zaměstnávání cizinců. Německá vláda vybuďovala v 50. letech několik pracovních kanceláří, aby získala dělníky pro německý průmysl. Tito pracovníci byli ve spolupráci s domovskou zemí pozváni do západního Německa, s cílem pracovat zde a posílit tak německou ekonomiku. Pracující cizinci se pro odlišení od sezónních zahraničních dělníků nazývali *gastarbeiteri*, tedy „hostující dělníci“. Byli najímáni na základě bilaterálních smluv, které SRN uzavřela s Itálií (1955), Španělskem a Řeckem (1960), Tureckem (1961), Portugalskem (1964), Jugoslávií (1968), ale také např. s Marokem (1963) či Tuniskem (1965). V podmínkách růstu německého hospodářství počet zaměstnávaných cizinců překročil hranici milionu již v 60. letech, a to z důvodu postavení berlínské zdi, která přerušila příliv německých pracovníků z NDR, čímž se cizinci stali důležitou součástí pracovního trhu.

V letech 1968 – 1973 se podíl Turků na cizinecké populaci dvakrát zvýšil, z 10,7 % na 23 %. Stejný trend byl pozorován také u jugoslávských příslušníků, jejichž podíl vzrostl z 8,8 % v roce 1968 na 17,7 % v roce 1973. Turci, většinou zaměstnávání v průmyslové výrobě nebo báňském průmyslu, tvořili od roku 1971 nejsilnější národnostní skupinu a v roce 1974 se jejich počet vyšplhal na více než milion osob. Vzhledem k tomu, že Turecko není členským státem EU, nejsou dodnes turečtí imigranti německými občany vnímáni příliš pozitivně z důvodu jejich sociální i kulturní odlišnosti. To, že jsou Turci považováni za nejčizorodější skupinu má své opodstatnění. Jedním z důvodů byla nedostatečná školní a odborná příprava. Téměř polovina turecké mládeže mezi 16 a 20 lety nenavštěvovala v roce 1980 žádnou školu, učení a ani neměla řádnou práci. Žádnou profesní kvalifikaci neměly ani dvě třetiny teenagerů mezi 15 – 19 lety. Samozřejmě, že jazykové nedostatky, chybějící vzdělání a kvalifikace tureckých příslušníků zapříčinily obtížnější sociální integraci do německé společnosti.

Původní myšlenka obsažená v bilaterálních smlouvách byla odpracovat jeden či dva roky, odvézt vydělané peníze zpět do rodné země a nezatěžovat německý sociální systém. Ve skutečnosti se však mnoho migrantů rozhodlo v zemi zůstat. Tento jev začal být pozorován od 70. let, kdy se z úředně organizované a časově omezené pracovní migrace

plynule stal trvalý pobyt imigrantů. Nebylo se však čemu divit, když tehdejší úpravy právních předpisů prodloužily pracovní pobyt gastarbeitrů, podpořily slučování rodin a příchod rodinných příslušníků. Jelikož termín gastarbeiter nabyl negativního zabarvení, předpisy byly navrženy tak, aby tyto osoby nebyly ještě více odsouvány na okraj společnosti. Právní úpravy proto obsahovaly částečně zvýšenou ochranu pro tyto zahraniční dělníky s trvalým pobytem, aby bylo jejich postavení podpořeno.⁹⁰

V době 80. let, kdy nová vláda (namísto sociálně-liberální koalice nastoupila konzervativně liberální koalice) přišla s intenzivnější segregací politikou, zahrnující mimo jiné také tzv. návratové prémie pro cizince, byl mimo jiné přijat protiimigrační zákon o státní příslušnosti, přihlížející jednoznačně k zásadě původu, resp. dědičnosti. V 90. letech sice došlo ke zjednodušení přístupu ke státnímu občanství, nicméně vnukové gastarbeitrů, kteří se přistěhovali před desítkami let, zůstali v SRN stále cizinci, stejně jako jejich rodiče. Především imigranti ze třetích zemí byli do existujícího sociálního blahobytu integrováni jen částečně, což znamenalo jejich určité znevýhodnění, jelikož získání státního občanství pro ně bylo těžší než u občanů ES (EU).

Německá demokratická republika

Také v NDR byli zaměstnáváni cizinci, což bylo zpočátku spojeno s jejich kvalifikačním vzděláváním ve formě uzavírání kvalifikačních smluv. Podnětem pro nábor pracovních sil v NDR byl nedostatek dělníků způsobený, jak již víme, odchodem pracovníků do SRN (samozřejmě do doby, než byla postavena berlínská zeď). Ve srovnání se SRN byl však počet pracujících cizinců podstatně nižší. Největší skupinu z celkových 190 tisíc cizinců ve východoněmeckých podnicích tvořili Vietnamci (asi 59 tisíc) a Mosambičané (asi 15 tisíc). Zpravidla se jednalo o zaměstnance přicházející jako jednotliví pracovníci, bez zajištění příchodu pro jejich rodinné příslušníky. V NDR se sice cizincům dostávalo jisté administrativní podpory a nápomocná byla také činnost cizinecké správy, nicméně více než k sociální integraci tato opatření směřovala spíše k sociální segregaci.

---

⁹⁰ V roce 1989 se v prováděném průzkumu z pověření spolkového ministerstva vnitra vyslovilo pouze 11 % dotázaných, že uvažují o svém návratu do rodné země.

Francie

Francie je, vedle SRN a Velké Británie, třetí největší imigrantskou zemí Evropy. V počtech imigrantů byla Francie předstížena západním Německem až ke konci 60. let 20. století, do té doby byla státem s největším podílem cizinců. I zde se vytvářely negativní vztahy a postoje k imigrantům, zejména k severoafrickým migrantům, kteří jsou v určité míře špatně vnímání dodnes, podobně jako Turci v Německu či Pákistánci ve Velké Británii.

Po skončení druhé světové války koncem 40. a počátkem 50. let, v návaznosti na migrační tradice, přicházeli do Francie především pracovníci z Itálie. V letech 1946 – 1962 jejich počet vzrostl ze 450 tisíc na 630 tisíc (avšak maxima 810 tisíc z roku 1931 nedosáhl). Nutno podotknout, že Italové se v průběhu 50. let spíše orientovali na západní Německo a Švýcarsko, kde využívali lepších platových podmínek. Počet oficiálně hlášených cizinců se v letech 1955 – 1965 zvýšil z 1,6 milionu na 2,3 milionu, přičemž 305 tisíc osob se ve stejném období stalo naturalizovanými.

Ve francouzském zájmu měly být nejpreferovanější skupinou imigrantů státy Beneluxu, Skandinávie, Švýcarsko, Irsko, Velká Británie, Německo a Kanada. Následovala skupina zemí severního Středomoří a do třetí skupiny patřili Slováci, Češi, Poláci, a Jugoslávci. Mezi nežádoucí státy patřily Arménie, Řecko, země Blízkého východu, a také východoevropští Židé, kteří byli považováni za těžko asimilovatelné. Tento řekněme národnostní plán nebyl nikdy realizován a zůstal pouhou ideou. Prostřednictvím bilaterálních smluv si Francie zajistila najímání pracovníků ze severní Afriky a z jižní a jihovýchodní Evropy. Mimo tyto smlouvy uzavřela také dohody se Španělskem, Jugoslávií, Tureckem, Portugalskem, Marokem a Tuniskem.

V 60. letech se nejsilnější národnostní skupinou ve Francii stali Španělé, kteří v roce 1968 dosáhli svého historického maxima (616 tisíc). V následujících letech je však předstihli Portugalci, jejichž počty ještě v 70. letech výrazně rostly (883 tisíc v roce 1976). Španělé a Portugalci přicházeli převážně na turistická víza a jejich pobyt byl legalizován až po zajištění pracovního poměru. Ještě silnější skupinu představovali Alžíráné, u nichž byl zaznamenán nárůst z pouhých 350 tisíc v roce 1961 na 884 tisíc koncem roku 1975.⁹¹ Podíl zahraničních pracovníků na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel se v období 1960 – 1973 zvýšil z 6 % na asi 11 % (např. ve stavebnictví vzrostl tento podíl až na 35,6 % v roce 1975).

---

⁹¹ V 80. letech se však nejsilnější národnostní menšinou ve Francii stali opět Portugalci.

Náborem a zprostředkováním zahraničních pracovníků byl pověřen Státní imigrační úřad, který vznikl v roce 1945. Současně vystupoval také jako instituce zabývající se integračními opatřeními. Počáteční myšlenka přistěhovalectví byla založena na dočasné pracovní migraci, k níž patřil například nábor asi 150 tisíc španělských pracovníků zaměstnaných během sezónních prací ve francouzském zemědělství. Na jednu stranu byla francouzská imigrační politika zaměřena na potřeby trhu práce, na druhé straně chtěla také zohledňovat hlediska populační, tedy podpořit trvalé usazování cizinců se změněnou státní příslušností (z tohoto pohledu měla však mnohdy i rasistickou podobu).

V důsledku rozvoje hospodářství na počátku 70. let Státní imigrační úřad ztratil kontrolu nad zaměstnáváním cizinců a celkově nad imigrací. Přistěhovalci přicházeli stále častěji a bez jakýchkoli zábran, což mělo za následek nárůst ilegálních pracovníků. Nelegální zaměstnávání a vysoká míra nezaměstnanosti zotřóvaly vztahy mezi domácími Francouzi a imigranty, zvláště ze severní Afriky. Přistěhovalectví a naturalizace se tak stává konfliktním tématem. Od počátku 80. let pak dochází k otevřeným konfliktům a pouličním výtržnostem (např. k tragickým pouličním nepokojům mezi africkými přistěhovalci a francouzskou policií došlo v roce 2005, viz příloha č. 12).

Migrační problematika brána z pohledu ohrožení sociálního blahobytu vyvolala v průběhu 80. let několik přísných opatření. Čím dál silnější představa o migraci jako hrozby pro sociální „pohodu“ zapříčinila přísnější vstupní opatření a hraniční kontroly, ztížené kontroly při slučování rodin, vyšší sankce pro zaměstnavatele poskytující nelegální práci a zavedení vízové povinnosti pro většinu mimoevropských obyvatel. Namísto legalizace ilegálních pobytů a pracovních vztahů nabídla francouzská vláda legalizaci pro všechny cizince s nelegálním pracovním poměrem, kteří však přišli před rokem 1981. Paradoxem ovšem je, že tuto nabídku využilo pouhých asi 130 tisíc osob.

Tématika mezinárodní migrace z pohledu sociálního zabezpečení a tzv. státu blahobytu hrála ve veřejných diskuzích o imigraci a integraci méně významnou roli. Navíc právní reforma z roku 1993 nastolila změny v otázkách imigrace, pobytu a nabývání občanství a především omezila prostřednictvím nového zákona o státním občanství územní princip.⁹² Hlavním cílem tohoto zákona bylo odstranit automatické nabývání státního občanství pro děti cizinců narozených ve Francii, ale také pro přistěhovalce, kteří se narodili v bývalých koloniích. Práva imigrantů byla sice do jisté míry několika reformami

---

⁹² Územní princip představuje získání občanství podle místa narození (tzv. územní právo). Naproti tomu stojí princip dědičnosti, na základě něhož je občanství získáno podle původu rodičů, kteří jsou příslušníky daného státu (tzv. pokrevní právo).

rozšířena a přístup k nabývání občanství ulehčen. Avšak pouze do roku 1993, než byla tato snadnější naturalizace přerušena uvedenou reformou.

Celkový počet obyvatel byl v roce 1990 ve Francii asi 53,1 milionu, přičemž osoby narozené v cizině představovaly celkem 4,1 milionu osob. V polovině 90. let svůj původ odvozovalo přibližně 18 milionů osob částečně nebo úplně od rodičů nebo prarodičů pocházejících z ciziny. Ve Francii je přístup ke státnímu občanství do určité míry omezen, stejně tak jako v Německu, nicméně je zde určitý rozdíl. Ve Francii by měl totiž imigrant nejprve získat státní občanství, aby se až pak mohl podílet na výhodách státu sociálního blahobytu. V Německu je tomu přesně naopak, kdy postupné zapojení do sociální struktury státu vede k získání občanství.⁹³

Sumarizace migračních pohybů v západní Evropě

Zpřehlednění a celistvější sumarizaci migračních tras nejen do výše uvedených tří států, ale také do dalších zemí západní a střední Evropy ukazuje následující část, která je zaměřena na absolutní číselné údaje týkající se období od 50. do 90. let 20. století.

Počátkem 50. let zaujímala první místo s největším počtem cizích státních příslušníků Francie celkem 1,8 milionu osob, následovaná s velkým odstupem SRN (570 tisíc cizinců), Belgií (asi 370 tisíc cizinců) a Rakouskem (zhruba 320 tisíc cizinců). Nutno podotknout, že pro Velkou Británii neexistovala v tomto období důvěryhodná data.

Vedle uvedených statistických údajů je důležité vzít v úvahu také trendy, které se prosazovaly v migračních pohybech.

Ještě koncem 50. let se evropské země potýkaly s negativním migračním přírůstkem, jinými slovy řečeno počet příchozích imigrantů z mimoevropských oblastí byl výrazně nižší než množství evropských vystěhovalců do zámoří. Migrační bilance Evropy byla v letech 1950 – 1959 deficitní a to v hodnotě 2,7 milionu obyvatel. Teprve o desetiletí později v období 1960 – 1969 se migrační saldo jeví jako pozitivní, i když s nepříliš velkým přebytkem 250 tisíc migrantů.

Ke změně v množství příchozích cizinců, a také v pořadí jednotlivých zemí dochází v roce 1970, kdy se do čela dostává SRN s asi 3 miliony cizinců (jak víme původně to bylo „pouhých“ 570 tisíc). Z dříve prvního místa se na druhý stupeň dostává Francie s celkovým počtem asi 2,6 milionu cizích příslušníků a třetí místo zaujímala Velká Británie, na jejímž území zaznamenaly již spolehlivější statistiky asi 2 miliony cizinců.

---

⁹³ BADE, K. J. *Evropa v pohybu*, 2005.

Poslední zemí s milionovým počtem cizinců bylo Švýcarsko (asi 1,1 milionu), následované Belgií (asi 700 tisíc cizinců), Švédskem (zhruba 410 tisíc) a Nizozemskem (asi 260 tisíc).

Od 70. let se Evropa stává definitivně imigračním územím a v následujících letech, jak znázorňuje tabulka 4.1, jsou na evropském kontinentu zaznamenány vysoké migrační přírůstky. V 80. letech dochází k menšímu poklesu imigrantů, nicméně již v prvních pěti letech 90. let se počet příchozích migrantů zvýšil o 500 tisíc na celkové množství 2,1 milionu.

Tab. 4.1 Migrační přírůstky v Evropě v 70. – 90. letech 20. století

Období migračního růstu	Růst imigrantů
1970 – 1979	1,9 milionu
1980 – 1989	1,6 milionu
1990 – 1995	2,1 milionu

Pramen: BADE, K. J. *Evropa v pohybu*, 2005., vlastní úprava

Pokud se zaměříme na jednotlivé země, v roce 1982 pořadí zemí zůstává od roku 1970 nezměněno, přičemž počty cizinců se samozřejmě výrazně zvýšily. V SRN počet cizích imigrantů vzrostl o 1,7 milionu cizinců na 4,7 milionu, ve Francii byl zaznamenán růst o 1,1 milionu cizinců na asi 3,7 milionu a stejně tak ve Velké Británii ovšem o pouhých 100 tisíc cizinců na 2,1 milionu. V dalších zemích došlo také k nárůstu cizích státních příslušníků kromě Švýcarska, kde počet cizinců poklesl, a to na 926 tisíc. I přes toto snížení si Švýcarsko zachovalo stejnou pozici jako v roce 1970. V Belgii se počet cizinců zvýšil na 886 tisíc a stejně tak v Nizozemsku na 547 tisíc cizinců.

V zemích, které představovaly Evropský hospodářský prostor (dále také EHP) se na konci 90. let počty cizinců od roku 1950 do roku 1970 zvýšily téměř trojnásobně, a to z necelých 4 milionů na asi 11 milionů cizinců. Růst těchto osob pokračoval i v další éře vývoje migrace. Do roku 1982 se počet cizích státních příslušníků zvýšil na téměř 15 milionů cizinců a do roku 1995 pak na zhruba 20 milionů. Jedna třetina cizinců EHP pocházela na konci 90. let z jiných zemí Evropy (tedy z těch, co v té době nebyly součástí EHP).

Po ukončení poválečných přesunů směřovaly migrační trasy do různých cílových oblastí Evropy z různých zemí a zároveň se odehrávaly ve vzájemně překrývajících se vlnách. Zpočátku se jednalo o bývalé koloniální národy v podobě imigrantů

mimoevropského původu ze zámořských území, která se postupně stala nezávislými státy, a také docházelo k reemigraci Evropanů, kteří se navraceli do Evropy. Asi od poloviny 50. let následovala pracovní migrace, která se začala rozvíjet hlavně uvnitř Evropy, a také ve státech, kterých se koloniální a postkoloniální imigrace netýkala. Určitou změnu můžeme pozorovat ve výchozích státech migrace, ať už se cílem emigrantů z těchto zemí stala evropská nebo mimoevropská území.

V 50. a 60. letech byla nejdůležitějším prostorem považovaným za emigrantskou zemi Itálie, následovaná Španělskem, Portugalskem, Řeckem a Jugoslávií. Za nejvýznamnější výchozí oblasti byly považovány země mimoevropského prostoru jako Alžírsko, Indie, Pákistán a karibská oblast. V 70. letech pak Turecko, Tunisko a Maroko. V 80. letech migrační toky směřovaly spíše ze zemí Blízkého východu a ze severní Afriky, a také ze subsaharské Afriky, které vedly jak do zemí západní Evropy, tak i jižního teritoria (Řecko, Portugalsko, Itálie a Španělsko). Také se rozšířila imigrace mimoevropská, která měla podobu migrace uprchlíků a žadatelů o azyl např. z Turecka nebo Alžírska. Do této skupiny můžeme zařadit velké množství osob politicky pronásledovaných, uprchlíky před občanskými válkami či jinými válečnými konflikty nebo imigranty z oblastí postižených přírodní katastrofou nebo ekonomickou krizí.

Přistěhovalectví tedy, v období do konce studené války ať už uvnitř Evropy nebo zvnějšku do Evropy, souvisí v souhrnném pohledu se třemi hlavními typy imigrace, které byly již výše zmíněny. Jedná se o eurokoloniální⁹⁴, koloniální a postkoloniální přistěhovalectví, pracovní migraci, a také velmi rozsáhlou problematiku migrace uprchlíků a žadatelů o azyl. Ve všech těchto případech se samozřejmě čím dál více setkáváme s neregulérní imigrací, která se z pohledu jejího řešení stala v posledních letech náročnou otázkou pro všechny přijímající země. Rozsah ilegální imigrace lze pouze jen odhadovat nicméně i přesto, že neznáme přesná čísla neregulérních migrantů, by státy EU měly přijímat taková opatření, která povedou k alespoň jejich omezení, případně úplnému zákazu pohybu.⁹⁵

---

⁹⁴ V období 1940 – 1975 přišlo do Evropy asi sedm milionů eurokolonistů (imigrantů evropského původu).

⁹⁵ BADE, K. J. *Evropa v pohybu*, 2005.

4.2 Charakter současných migračních pohybů a otázka neregulární migrace

Ještě před několika desítkami let se migrační trendy od těch současných velmi lišily. Ať už se jednalo o postkoloniální migraci nebo v jiném případě o migraci z důvodu hladomoru nebo války, migrace nabrala v posledních letech na významnosti a v globalizujícím se světě propojeném nejrůznějšími novými technologiemi prošla lidská migrace změnou. Není sice pravda, že nedobrovolná migrace dnes neexistuje, nicméně ke konci 20. století dochází převážně k dobrovolným migračním pohybům a lidé si sami volí místo nebo zemi, kde chtějí znovu zkusit žít.

Jak již bylo zmíněno, migraci můžeme rozlišovat podle určitých typologií, a to na dobrovolnou a nedobrovolnou (také nucenou) migraci, vnitřní a mezinárodní migraci, a také na trvalou a dočasnou migraci. V některých případech je však rozdíl mezi těmito typy obtížně vymežitelný a typ migrace nelze přesně určit.

Rozdíl mezi dobrovolnou a nedobrovolnou migrací se zdá jednoznačný, ovšem v některých případech z praxe je tomu naopak. Za dobrovolnou migraci nepochybně považujeme rozhodnutí některých finančně zajištěných lidí, kteří se rozhodnou přestěhovat řekněme do luxusnějších částí světa nebo jednoduše za účelem změny zaměstnání, okolí apod. Např. migrace bohatých amerických a kanadských občanů do Kalifornie nebo na Floridu. Jako příklad nedobrovolné (nucené) migrace je uváděn historický obchod s otroky, který ve specifické formě existuje i v dnešní době, a to v podobě unášení osob a následného obchodu s lidmi. Kromě těchto krajních případů existují také situace, u kterých není pojem dobrovolná či nedobrovolná migrace zřetelný. Diskutabilní jsou např. situace, kdy lidi ohrožuje ekonomický propad či přírodní katastrofa nebo pokud je ženě přikázáno pracovat v jiné zemi, aby zabezpečila rodinu.

Dalším kritériem přemísťování je vnitřní, resp. mezinárodní migrace, kdy lidé mohou být buď vnitřními nebo mezinárodními migranty. Interně mohou migrovat např. mezi vesnicemi a městy v rámci jednoho státu⁹⁶ či mezinárodně, tedy do cizí země, aby se i zde stali znova interními migranty. Postupem času nastaly v tomto ohledu určité proměny, zvláště v souvislosti se vznikem společného vnitřního prostoru v rámci EU. I když se jedná

---

⁹⁶ Za největší interní migraci je považována migrace v Číně, a to z vnitrozemí na pobřeží a z venkova do měst (odhadem 100 – 200 milionů lidí v posledních dvou desetiletích). Průměrný městský občan totiž vydělá až trojnásobně víc než průměrný vesničan. Do budoucna se počítá s pokračující interní migrací v Číně, přičemž do roku 2050 se odhaduje, že do čínských měst se z venkova přistěhuje dalších 300 – 500 milionů populace. A zároveň v horizontu deseti let (asi do roku 2020) bude čínská města obývat zhruba 60 % celkového počtu čínského obyvatelstva. Již teď je stav čínské městské populace alarmující, natož v roce 2050.

o migraci mezi jednotlivými členskými státy, hovoříme o interní migraci (v rámci EU). Druhou migrací, řekněme mezinárodní, je pak migrace populace z a do třetích zemí, tedy nečlenských států EU. Za zmínku stojí připomenout opačný případ, kdy s rozpadem SSSR se původně interní migrace změnila na mezinárodní, tudíž lidé v minulosti interní migranti se touto skutečností stali pro ostatní státy původního SSSR cizinci.⁹⁷

U posledního typu migrace je důležité časové období, na základě kterého je pak možno vymezit dočasnou nebo trvalou migraci. Většinou však se mnoho migrantů rozhodne zůstat v zemi natrvalo a migrace, jejíž původním účelem bylo strávení v cizí zemi jen určitou dobu, se mění na trvalou. Na druhé straně se však můžeme setkat i s opačným případem, tedy, že se migranti rozhodnou pro návrat do rodné země. Např. vysoké procento osadníků ve Spojených státech amerických nebo v Austrálii se rozhodlo na počátku 20. století do rodné země vrátit. U této tzv. zpětné migrace se může jednat o důvody jako např. povinnost postarat se o zestárlé rodiče, vychovat potomka v jazyce a kultuře rodné země, ekonomické důvody (investování majetku získaného v zahraničí v rodné vlasti), negativní faktory, které se projeví v nové zemi (nevyhovující životní podmínky – projevy rasismu, špatné uplatnění na trhu práce, zhoršující se zdravotní stav aj.).

Obecně lze říci, že se lidé i dnes přemísťují za lepší životní úrovní, z důvodu bezpečnějšího života, v případě konfliktů nebo přírodních katastrof. Můžeme konstatovat, že nynější okolnosti migračních pohybů jsou ulehčeny díky internetovým technologiím, vyspělým průmyslem a integrující se Evropě. Díky otevřeným hranicím je cestování, ať už za účelem krátkodobého nebo trvalého pobytu, méně nákladné, rychlejší a příjemnější než v minulosti.

O tom, jaké jsou v dnešní době zaznamenávány migrační pohyby, resp. počty osob narozených v cizině, nás informuje tabulka č. 4.2. Statistiky OECD neposkytují v tomto pohledu starší údaje o počtech cizinců než od druhé poloviny 90. let do současnosti, resp. roku 2005. Nutno však podotknout, že ne u všech zemí je zveřejněný rok 2005 (např. u Německa je nejaktuálnější rok 2003). Tabulka je zaměřena na největší imigrační státy západní i střední Evropy, navíc i na Českou republiku. Čísla jsou vypočítána z registrovaných cizinců na úřadech a nelegální imigranti zde nejsou zohledněni. Pro porovnání jsem také uvedla statistiku z roku 1970 použitou výše v kapitole 4.1.1.

---

⁹⁷ KING, R. *Atlas lidské migrace*, 2008.

Můžeme konstatovat, že Německo je jednoznačně nejsilnější zemí přijímající cizince, což se ve stejné linii projevilo i v roce 1970. Od roku 1996 do roku 2003 se v Německu počet těchto osob zvýšil asi o 911 tisíc na celkových 10,62 milionu osob. Od roku 1970 je to pak v Německu největší růst cizinců, a to o neuvěřitelných 7,6 milionu. Druhou zemí v pořadí je v současné době Velká Británie, která se od roku 1970 stačila posunout před Francii. V roce 2005 byl ve Velké Británii zaznamenán celkový počet cizinců ve výši asi 5,8 milionu. Od roku 1970 pak vidíme růst asi v počtu 3,8 milionu cizinců. Francie, která byla v 70. letech druhou největší imigrantskou zemí skončila v roce 2005 na třetím místě s celkovým počtem asi 4,9 milionu osob narozených v cizině. Od roku 1999 do roku 2005 je pak evidentní růst přibližně o 620 tisíc osob.

Tab. 4.2 Počet osob narozených v cizině v letech 1996 – 2005 ve vybraných evropských zemích (v milionech)

	1996	1999	2003	2005	1970
Belgie	0,999	1,042	1,186	1,269	0,70
Česko	x	0,456	0,482	0,523	x
Francie	x	4,306	4,691	4,926	2,60
Německo	9,709	10,173	10,620	x	3,00
Nizozemsko	1,434	1,556	1,732	1,735	0,26
Švédsko	0,944	0,982	1,078	1,126	0,41
Švýcarsko	1,510	1,545	1,698	1,773	1,10
Velká Británie	4,132	4,487	5,290	5,842	2,00

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Vysvětlivka: x – nedostupná data

Mezi další země, které patří k významným přistěhovaleckým zemím patří Švýcarsko, Nizozemsko, Belgie a Švédsko. V roce 1970 některé z těchto zemí (Belgie, Nizozemsko a Švédsko) nedosahovaly v počtu cizinců ani milionové hranice, což se od konce 90. let mění vyjma Švédska, které v počtu cizinců skončilo těsně pod milionovou hranicí. Za předpokladu, že z této statistiky nyní vyjmemе tři největší přijímající státy, Švýcarsko je sice na „prvním“ místě s počtem asi 1,7 milionu cizinců v roce 2005, nicméně největší přírůstek cizích přistěhovalců vidíme u Nizozemska, kde došlo od roku 1996 ke zvýšení asi o 300 tisíc osob (u Švýcarska se jednalo pouze o 130 tisíc). Belgie se Švédskem byly státy s poměrně stejným počtem cizinců v roce 2005, a to asi 1,2 milionu

v Belgii a 1,1 milionu cizinců ve Švédsku. Od roku 1970 se pořadí všech těchto států poměrně změnilo. Jistě, že Německo zůstává na prvním místě, nicméně jak již bylo naznačeno Francie se dostává za Velkou Británii, Švýcarsko si ponechává čtvrtou pozici, u Nizozemska je evidentní velký posun ze sedmého místa na páté místo, dále pak pokračují Belgie, následovaná Švédskem.

Pokud jde o Českou republiku můžeme konstatovat, že v roce 2005 se na území Česka nacházelo asi 520 tisíc cizinců, což je asi o 67 tisíc cizinců více než v roce 1999. Je zarážející, že tyto údaje, které poskytuje organizace OECD se velmi odlišují od statistik poskytnutých Českým statistickým úřadem. Ten totiž poskytuje počty cizinců od roku 1994 a podle nich v roce 2005 na území Česka žilo údajně asi 278 tisíc cizinců, což je přibližně o polovinu méně než zveřejňuje OECD.⁹⁸ Jediné vysvětlení vidím v tom, že čísla uváděná organizací OECD zohledňují také potomky těchto cizinců.

Nelegální migrace a problém regularizace

Počty cizinců migrujících do zemí Evropy se neustále mění a země se čím dál více potýkají s nelegálními imigranty a pracovníky, jejichž počet v posledních letech roste. Migrace je v současnosti sice rychlejší, přitažlivější a ze strany imigrantů více žádaná, nicméně nejedná se pouze o migraci v pozitivním smyslu, která všem vyhovuje a nevyvolává žádné konflikty. Je nutné připomenout také otázku nelegální migrace, která se v současné době stává čím dál více aktuálnější.

Snad ve všech evropských zemích se, i když v rozdílné míře, setkáváme s osobami, které žijí v daném státě bez potřebných dokladů nebo platného povolení k pobytu.⁹⁹ Tito lidé se v případě potřeby (např. při porušování jejich práv) nemohou obracet na úřady a jiné instituce, jelikož by byla jejich nelegalita odhalena (nebo by alespoň měla být odhalena) a následovalo by jejich vyhoštění ze země. Většinou se jedná o pracovníky zaměstnané „načerno“, kteří neodvádějí daně a tím připravují stát o vysoké částky jeho příjmů. Zatím ne všechny evropské státy, ale pouze některé, se rozhodly řešit tuto neblahou situaci zavedením opatření, prostřednictvím kterého dojde k legalizaci (neboli regularizaci) nelegálního statusu cizinců.¹⁰⁰ Lidé, kteří v zemi pobývají bez potřebných dokladů, se mohou v rámci regularizace ohlásit na imigračním nebo podobně fungujícím úřadě, který

---

⁹⁸ Pramen: www.czso.cz

⁹⁹ Podle odhadů Rady Evropy žilo v EU v roce 2007 přes 5,5 milionu nelegálních migrantů, přičemž každoročně je přírůstek těchto osob do zemí EU podle odhadů až 400 tisíc osob. Pramen: *Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení*, 2008.

¹⁰⁰ O pojmu regularizace jsem se již zmiňovala v subkapitole 2.3.3, ve které je tento pojem objasněn z pohledu legalizačních druhů.

jim vydá povolení k zaměstnání (v případě, že dotyčná osoba pracuje), popř. povolení k pobytu.¹⁰¹ Jistým pozitivním znakem regularizace je prominutí právních následků předchozího nelegálního pobytu cizinců.

V ČR se zatím o této formě legalizace neuvažuje, nicméně např. v Itálii, Řecku, Španělsku či Portugalsku regularizace již proběhly. Tyto státy byly sice v 60. letech hlavními výchozími oblastmi emigrace, nicméně postupem času se staly zeměmi imigračního charakteru (a především cílovou oblastí nelegálních migrantů). Pro doplnění uvádím jen vybrané roky, během kterých byly regularizace uskutečněny. Např. v roce 2002 bylo legalizováno 570 tisíc pracovníků v Itálii, přičemž od roku 1986 zde bylo legalizovaných celkem 1,5 milionu osob. Itálie patří mezi země, která čelí největšímu počtu nelegálních pracovníků. V roce 1991 zaujímala první místo v počtu nezákonně zaměstnaných cizinců (především Maročanů a Tunisánů) v celkovém počtu asi 600 tisíc osob. Také Španělsko se počátkem 80. let změnilo na imigrační zemi. V tomto období se počet ilegálních pracovníků pohyboval okolo 250 tisíc osob, a to hlavně z Maroka a z Latinské Ameriky (Argentina, Peru). V roce 2000 proběhla legalizace 152 tisíc osob ve Španělsku, z celkového počtu asi 1,2 milionu legalizovaných osob od roku 1985. Také Řecko je zemí, která se po reemigrační vlně v 70. letech přeformovala z emigrační na imigrační stát. Podle odhadů ministerstva vnitra z roku 1993 bylo v Řecku asi 260 tisíc nelegálních imigrantů, z toho první místo zaujímal Albánci (asi 150 tisíc), následovaní Poláky (30 tisíc), Egypťany (asi 25 tisíc) a Filipínci (přibližně 15 tisíc). Ze všech realizovaných regularizačních aktů v období 1997 – 2004 byl pobyt na území Řecka legalizován asi 650 tisícům osob. Co se týká regularizačních programů v Portugalsku, např. na přelomu let 1992-1993 se jednalo asi o 39 tisíc kladně vyřízených žádostí z celkem 80 tisíc. Počátkem 90. let pocházela velká část nelegálních pracovníků v Portugalsku – přibližně 150 tisíc – z Angoly, Mosambiku, Guineje-Bissau a z Kapverdských ostrovů, tedy z bývalých kolonií, kde byla portugalština úředním jazykem.¹⁰²

Také některé země západní Evropy patří mezi oblasti s velmi vysokým podílem nelegálních imigrantů a některé z nich již regularizaci těchto osob uskutečnilo. Např. ve Francii bylo od roku 1973 do roku 1998 legalizováno přibližně 272 tisíc pracujících cizinců, ale také jejich rodinných příslušníků. V Nizozemsku pak bylo legalizováno

---

¹⁰¹ Pramen: *Ilegální přistěhovalci: cesta peklem*, 2004. Dostupné z WWW: <http://jedensvetnaskolach.cz>

¹⁰² BADE, K. J. *Evropa v pohybu*, 2005.

nejméně 19 tisíc osob v období 1975 – 2002. Mezi další země, ve kterých regularizace proběhla patří také Belgie, Lucembursko nebo Velká Británie.

Každé nové opatření, stejně tak i regularizace, přináší své výhody a nevýhody. Mezi pozitiva legalizace bychom mohli mimo jiné řadit zlepšení integrace cizinců v dané zemi, zvýšení příjmů do veřejných rozpočtů, příznivější řízení migrace ve státě nebo zlepšení životní úrovně cizinců. V případě negativ se jedná o několik zásadních minusových faktorů. První nevýhodou v oblasti regularizace je to, že neřeší příčinu nelegality, ale pouze odstraňuje důsledky a poukazuje na administrativní nefunkčnost státu (namísto toho, aby stát vynucoval dodržování zákonů, připouští jejich porušování). Podobně je definována další nevýhoda, totiž že regularizace podporuje nerespektování právního řádu a nelegální migraci. Dalším negativem může být skutečnost, že pro cizince není regularizace dostatečně motivující k tomu, aby byl jejich pobyt legalizován. Buď se o ní vůbec nedozvědí nebo nemají potřebnou dokumentaci. Také o ni nemusí vůbec stát a zkrátka jsou se svou životní pozicí spokojeni.

Provádění regularizací má v každém státě svá specifika a v současné době se neuvažuje o jejím zrušení. Spíše naopak by měla přejít do kompetencí institucí EU. Jedná se o určitý nástroj řízení nelegální migrace, podobně jako např. pracovní víza, kvóty migrantů nebo ulehčení pobytu pro určité skupiny osob (např. studenty).¹⁰³ Je těžké hodnotit funkčnost regularizace, jelikož má sice určité výhody, ale také zásadní nevýhody. Pozitiva legalizace jistě nemůžeme odepřít, avšak podle mého názoru by měl být v zemi zaveden takový systém, který zamezí vůbec vzniku nelegální imigrace, nikoli, že bude stát odstraňovat její důsledky. Nicméně pokud se na to zaměřím z jiného pohledu, státy nejspíš nejsou schopny kontrolovat nelegální cizince v takové míře, v jaké je požadováno. Vždy se objeví nějaký další způsob jak např. zfalšovat cestovní pas. Myslím, že k potlačení ilegálních cizinců budou velmi funkční cestovní pasy s nově zavedeným otiskem prstu, jak vyplývá ze směrnice EU z roku 2004. Pokud státy, kterých se neregulární migrace dotýká, do budoucna nedospějí k úplnému zastavení příchodu nelegálních cizinců, nebude zbývat jiný postup než regularizaci zavést ve všech zemích.

Migrace, ať už legální či nelegální, je velmi úzce spojena s rasovou a národnostní pluralitou ve státě. Čím větší pohyb z různých částí světa je uskutečňován, tím se samozřejmě různost etnik, menšin a vůbec odlišnost národností obyvatel zvětšuje. S tím

---

¹⁰³ Pramen: *Regularizace nelegální migrace v Evropě*, 2005.

jistě souvisí dnes obávaný a někdy konfliktní multikulturalismus, ve formě jakési odpovědi, resp. následku pohybu lidí převážně do Evropy, Ameriky, či Austrálie.

4.3 Multikulturalismus jako idea budoucnosti nebo postrach Evropy?

Multikulturalismus, fenomén ostře diskutovaný z mnoha hledisek, má své příznivce i odpůrce. Položme si základní otázku - je možné se v dnešní moderní době multikulturalismu vyhnout? V současné době, která chrlí stále nové a propracovanější počítačové vymoženosti, které umožňují lidem být v podstatě na dvou místech ve stejnou dobu, v době, kdy se migrace stává oblíbenou a snadnější, myslím, že odpověď na mou otázku je více než jasná. I když je přece jenom někomu pluralitní společnost proti srsti (a zajisté takoví lidé existují), měli bychom si uvědomit, že multikulturalismus nás denně obklopuje a soužití mnoha kultur v jednom státě je nevyhnutelné. Podle některých je multikulturalismus ve státě přínosem v kulturní oblasti, jiní k němu vyjadřují nepříliš pozitivní a někdy až velmi kritické názory.

V některých evropských i neevropských státech jsou problematické menšiny muslimů, v jiných se může jednat spíše o romské národy nebo Židy. Samozřejmě, že tyto lidé si s sebou přinesli a přinášejí do „nových“ zemí svoji kulturu a těžko jim ji můžeme zakázat. Avšak musejí mít také na paměti, že jsou to oni, kteří se rozhodli změnit svá zázemí a měli by respektovat národní tradice daného státu. Můžeme však poukázat na některé země, které jsou politikou multikulturalismu až příliš ovlivněny a chtějí se menšinám co nejvíce přizpůsobit (např. Velká Británie v případě muslimské populace).

Myslím, že za velmi palčivou a zřejmě věčně aktuální otázku v mnoha evropských zemích, je považována problematika nejen muslimů, ale také Romů a romských národů. Pokud se zaměříme na hodnocení této negativně vnímané populace, většinou se hovoří o romských menšinách pouze v zemích střední a východní Evropy. Následující část je proto věnována statistickým údajům romské populace, a také situaci v západní části Evropy, jelikož i zde se s romskou diskriminací setkáme.

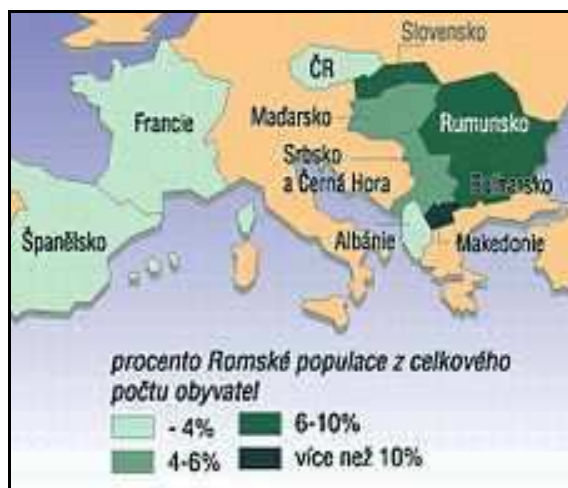
4.3.1 Pohled na romskou populaci v Evropě

Ve větším rozsahu byla imigrace Romů, především z Rumunska, ale také z Bulharska a Jugoslávie, umožněna až po revoluci v Rumunsku v roce 1989. Zpočátku směřovaly romské trasy hlavně do Německa, v menším rozsahu pak do Rakouska a poté se

rozšířily také do jiných evropských států.¹⁰⁴ Německo bylo pro Romy bezpečnějším útočištěm, na rozdíl od Rakouska, kde dávali přednost životu v ilegalitě. Na počátku 90. let se v Německu usídlilo asi 50 tisíc Sintů¹⁰⁵ vedle 30 tisíc Romů s německým občanstvím. Vedle těchto romských skupin žilo v Německu asi 30 – 40 tisíc osob s různou státní příslušností, kteří se sem přistěhovali za prací z jihovýchodní a východní Evropy. V období 1990 – 1993 přišlo do Německa asi 250 tisíc romských uprchlíků. Většina, asi 60 %, pocházelo z Rumunska, asi 30 % z Jugoslávie a přibližně 5 % z Bulharska.¹⁰⁶

Mezi další evropské státy, které jsou nyní ve velké míře romskými národy osídleny, patří Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko, Slovensko, Španělsko nebo také Francie a Česko. Na obr. 4.1 můžeme vidět procentní podíl Romů na populaci v těchto státech.

Obr. 4.1 Podíly Romů ve vybraných evropských zemích za rok 2003

Pramen: <http://romove.radio.cz>

Romové jsou v Evropě nejrychleji rozšiřující se menšinou s odhadovaným počtem asi 7 až 9 milionů romských příslušníků. Rumunsko, Bulharsko a Slovensko jsou státy, kde romská populace zaujímá z celkové populace největší procentní podíl. V absolutních číslech to bylo za rok 2003 v Rumunsku max. 2,5 milionu osob, v Bulharsku asi 800 tisíc osob a na Slovensku okolo 520 tisíc.

Procentní podíl mezi 4 % – 6 % k celkovému počtu obyvatel byl zaznamenán za rok 2003 u Srbska a Černé hory (přibližně 450 tisíc) a u Maďarska (asi 600 tisíc). Nejnižší

¹⁰⁴ Za prvopočátek příchodu Romů do Evropy je považováno 11. století, kdy se první romské národy usadily na Balkánském poloostrově. Toto území se pro Romy stalo domovem po několika staletí, s postupem času pak výchozí oblastí pro jejich další putování.

¹⁰⁵ Sintové je označení pro Romy v západní Evropě.

¹⁰⁶ BADE, K. J. *Evropa v pohybu*, 2005.

podíl, tedy pod 4 %, můžeme vidět u Španělska (ne víc 800 tisíc), Francie (max. 340 tisíc), Česka (okolo 300 tisíc) a Albánie (asi 100 tisíc). U Španělska je evidentní, že vzhledem ke svému počtu obyvatel má velmi nízký podíl romské populace, nicméně v absolutním počtu se řadí na úroveň Bulharska (za Rumunsko). Makedonie je sice na obrázku zaznačena jako země s podílem více než 10 %, nicméně co do počtu Romů se jedná asi o 260 tisíc osob.

Mezi země s nejnižším počtem Romů za rok 2003 řadíme Lucembursko se zanedbatelným počtem asi 150 Romů, následované Norskem a Kyprem (asi 1 tisíc), Estonskem (přibližně 1,5 tisíc) a Dánskem (2 tisíce).¹⁰⁷

Jak již bylo uvedeno, romská populace patří mezi nejrychleji rostoucí menšiny v Evropě. To však někteří obyvatelé považují za negativní faktor, např. z pohledu sociálního a v obecné rovině je na Romy pohlíženo velmi vyhraněným způsobem (spíše až rasistickým). Většinou jsou považováni za osoby, které nemají dostatečnou motivaci pracovat, jelikož je pro ně výhodnější žít ze sociálních dávek. Mnohdy se jedná o konfliktní osoby s kriminální minulostí a soužití s nimi většina lidí považuje za nepřekonatelný problém.

Problém s romskými příslušníky není pouze v Česku a na Slovensku, jak se mnohdy dočteme, ale také v dalších zemích Evropy. Francouzští Romové to nemají vůbec jednoduché, jelikož pro ně existuje nepsaný seznam osmadvaceti měst, do kterých nesmí vstoupit. Mnohdy jsou pro ně vyhlášeny zákazy vstupu do restaurací, barů a obchodů, některé pojišťovny odmítají s Romy uzavírat smlouvy, jelikož někteří Romové nemají ani trvalý pobyt, a také romské děti jsou ve školách odmítány. Stejně tak jako Češi i Němci odmítají mít za sousedy Romy. V Itálii, rovněž i ve Španělsku, dochází také k diskriminaci Romů. Španělsko je zemí „ne-východní“ Evropy s největším počtem romských obyvatel. Polovina Romů má problémy s uplatněním na trhu práce, na rozdíl od ostatních přistěhovalců, kteří jsou do společnosti lépe integrováni. Třetina španělských Romů je negramotná a asi 40 % se setkala také s diskriminací, např. v restauracích, v obchodech apod.¹⁰⁸

Věřím však, že existují i romští obyvatelé, kteří i přesto že jsou romského původu, si dokázali najít zaměstnání, žijí spořádaným životem a nemusejí se od majoritní společnosti segregovat. Myslím, že jako hudebníci jsou Romové uznávaným národem, nicméně jako spoluobčané nikoli, a to ani ve střední ani v západní Evropě. Bohužel si

---

¹⁰⁷ Pramen: <http://romove.radio.cz>

¹⁰⁸ Pramen: <http://zpravy.idnes.cz>

myslím, že názory českých občanů se nezmění, a také v některých dalších společnostech Romové budou asi i dále obětí rasismu, diskriminace a šikany ve školách.

Samozřejmě, že romská populace určitým způsobem obohacuje evropské kulturní dění, především svou hudbou a tancem, a stává se tak součástí evropské rozmanitosti. Během roku 2008 mohly romské menšiny ze všech evropských států využít svého uměleckého talentu, podílet se na projektech Evropského roku mezikulturního dialogu a posílit tak své postavení mezi většinovým národem.

4.3.2 Multikulturalismus a jeho posílení v projektu Evropského roku mezikulturního dialogu 2008

V souvislosti s rozšiřováním EU se evropská kultura stává více rozmanitější, roste počet aktivně používaných jazyků, náboženských vyznání, etnických a kulturních zázemí. Evropa musí čelit přílivu migrantů a rostoucí kulturní rozmanitosti, které jsou vyvolávány volným pohybem osob v rámci EU. V současné době se s nejen kulturní, ale také jazykovou, náboženskou a etnickou různorodostí potýkají všechny členské státy EU a mnoho z nich se stává zeměmi s multikulturním charakterem.

Hlavní myšlenkou Evropského roku mezikulturního dialogu (dále také ERMD) byla možnost seznámit se s kulturními tradicemi a získat povědomí o tom, do jaké míry ovlivňují jednotlivé kultury životy v jednotlivých členských zemích. Posláním ERMD bylo prosazovat společné hodnoty, vzájemnou úctu, podporovat výměnu názorů a diskuzi. Mezikulturní dialog byl celoevropskou iniciativou s velmi širokým záběrem.

Konkrétní činnost v rámci ERMD se týkala osmi vymezených oblastí. Těmito oblastmi byly kultura a média, vzdělání a věda, menšiny, migrace, vícejazyčnost, náboženství, pracoviště a mládež. Cíle a politiku mezikulturního dialogu podporovali tzv. ambasadoři roku, mezi které patřili významné osobnosti evropské kulturní scény. Svoji podporou přispívali k úspěšnému naplňování smyslu ERMD 2008. Oficiálními ambasadory bylo 15 evropských osobností a členské státy si mohli zvolit také své národní ambasadory.

ERMD byl oficiálně zahájen ve dnech 7. – 8. ledna 2008 ve slovinské Lublani a je znám pod mottem „Společně v rozmanitosti“. Aktivita ERMD byly zaměřeny na cílovou skupinu zvláště mladých lidí, avšak jejich snahou bylo také oslovit ostatní občany a znevýhodněné sociální skupiny.¹⁰⁹ Poprvé byl ERMD navržen evropským komisařem pro

---

¹⁰⁹ V ČR byl ERMD podle národní strategie ČR zaměřen na cílové skupiny mládeže, veřejnosti, členů národních minorit, romské komunity, imigranty a občany cizích národností.

vzdělání a kulturu Jánem Figel'em v roce 2004. Vyhlášen byl 18. prosince 2006 na základě Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1983/2006 o Evropském roku mezikulturního dialogu.

Obr. 4.2 Logo ERMD 2008

Pramen: <http://ec.europa.eu>

Podle tohoto rozhodnutí o ERMD byly v jeho rámci stanoveny cíle, které měly být během realizace projektů dodržovány. Tyto cíle rozdělujeme na základě zmíněného aktu na obecné a konkrétní, jejichž stručný výčet je následující:

- Obecné cíle
  - Zdůraznění mezikulturního dialogu jakožto příležitosti přispět k rozmanité a dynamické společnosti a využívat jejích výhod.
  - Podpora mezikulturního dialogu jakožto procesu, v jehož rámci mohou všichni lidé žijící v EU zlepšit svou schopnost vyrovnat se s kulturním prostředím.
  - Zdůraznění přínosu různých kultur a projevů kulturní rozmanitosti ke kulturnímu dědictví a životnímu stylu.
  - Zvýšení povědomí obyvatel EU o tom, jak je důležité rozvíjet aktivní evropské občanství, respektující kulturní rozmanitost.
- Konkrétní cíle
  - Podpořit úlohu vzdělávání jakožto významného prostředku pro výuku o rozmanitosti, pro lepší porozumění jiným kulturám a zdůraznit ústřední úlohu sdělovacích prostředků při prosazování zásady rovnosti a vzájemného porozumění.

- Zvýšit viditelnost a soudržnost všech programů Společenství a akcí přispívajících k mezikulturnímu dialogu.
- Přispět k prozkoumání nových přístupů k mezikulturnímu dialogu, jež zahrnují spolupráci mezi celou řadou zúčastněných stran z různých odvětví.
- Usilovat o zvýšení povědomí všech lidí žijících v EU o důležitosti zapojení se do mezikulturního dialogu v každodenním životě.¹¹⁰

Celkový rozpočet určený pro projekt ERMD byl stanoven ve výši 10 mil. eur, přičemž náklady na přípravné akce nesmí přesáhnout 30 % celkového rozpočtu (resp. 40 % u informační kampaně a provedených studií). Z prostředků schváleného rozpočtu byly financovány akce a iniciativy na úrovni Společenství¹¹¹, zahajovací a závěrečný ceremoniál v celkové výši 3 mil. eur, na iniciativy vnitrostátní a regionální úrovně s výraznou evropskou dimenzí byla poskytnuta částka ve výši 3 mil. eur¹¹², také byla financována informační a komunikační kampaň na evropské úrovni¹¹³ v celkové výši přibližně 3,3 mil. eur a finanční prostředky ve výši 0,7 mil. eur putovaly na průzkumy a studie týkající se mezikulturního dialogu.

Ze strany EU byla rovněž poskytována nefinanční podpora, což zahrnovalo písemné povolení k používání vytvořeného loga a dalších materiálů týkající se ERMD určené pro iniciativy veřejných nebo soukromých organizací. Stejné právo na získání nefinanční podpory, používání loga a dalších materiálů měly třetí země, ve kterých jsou také organizovány iniciativy v souvislosti s ERMD.¹¹⁴

Podle Rozhodnutí EP a Rady č. 1983/2006 o ERMD zde byla také určena povinnost každého z 27 členských států ustavit vnitrostátní koordinační orgán, resp. Národní koordinační orgán (dále jen NKO), jehož úkolem bylo zajistit a organizovat účast daného státu na ERMD. Jako NKO obvykle vystupovaly odpovídající státní ministerstva, popřípadě kompetentní kulturní instituce, které sehraovaly zásadní úlohu v koordinaci aktivit spojených s ERMD. Každý členský stát byl povinen zajistit spolupráci orgánu a jednotlivých stran na vnitrostátní, regionální a místní úrovni. Koordinační orgán mohl při

¹¹⁰ Podle *Rozhodnutí EP a Rady EU č. 1983/2006 o ERMD*. Dostupné z WWW: www.interculturaldialogue2008.eu

¹¹¹ Projekty na celoevropské úrovni mohly získat grant Společenství až do výše 80 % celkových nákladů.

¹¹² Výše podpory mohla činit max. 50 % celkových nákladů daného projektu, přičemž za každou členskou zemi byl vybrán pouze jeden projekt.

¹¹³ Informační kampaň byla zahájena v prosinci 2007 Evropskou komisí, která zároveň spustila oficiální internetové stránky www.interculturaldialogue2008.eu, na nichž jsou veškeré informace týkající se ERMD.

¹¹⁴ Podle *Rozhodnutí EP a Rady EU č. 1983/2006 o ERMD*. Dostupné z WWW: www.interculturaldialogue2008.eu

svém výkonu také spolupracovat s řadou nevládních institucí a dalších organizací zapojených do aktivit ERMD. Všechny státy byly pověřeny k vypracování vlastní národní strategie k realizaci ERMD 2008 a národní kampaně, na základě které byly organizovány akce a propagovány cíle každého státu. V národních strategiích byly obecně stanoveny národní priority a plánované činnosti s cílem zapojení co nejširší skupiny evropských občanů.

Za Českou republiku vystupoval v roli NKO Institut umění v Praze (Art Institut), který ve vytvořené české národní strategii ERMD charakterizuje především obecné i specifické cíle ERMD, priority ERMD, plnění realizovaných aktivit a jejich dopad na cílové skupiny.

Základní prioritou Roku mezikulturního dialogu 2008 bylo vypracování sedmi stěžejních celoevropských projektů a 27 národních projektů, které svým obsahem spadají do nejrůznějších oblastí. V rámci národních projektů NKO navrhl jeden projekt, který byl financován z evropských fondů. Nicméně některé země uskutečňovaly kromě základního projektu také mnoho dalších projektů, na jejichž realizaci však podporu z evropských fondů neobdržely (např. Rakousko, Belgie, Litva, Malta, Velká Británie nebo Nizozemsko). Evropský rok mezikulturního dialogu umožnil občanům všech členských států prosadit své iniciativy a myšlenky, což vyústilo v předložení téměř 300 návrhů Evropské komisi, která vybrala omezený počet stěžejních projektů. Každý z návrhů byl posouzen nezávislými odborníky podle kritérií, na základě kterých byl projekt vybrán. Mezi tato kritéria patřily evropský rozměr, počet přímo a nepřímo oslovených osob (včetně mládeže), udržitelnost, vzdělávání, meziodvětvový přístup a řízení projektu. Zpracovány byly také projekty v mnoha dalších oblastech, resp. témat ERMD. Tyto projekty se také zabývaly mezikulturním dialogem a některé z nich byly spolufinancovány v rámci programů EU včetně programu Celoživotního vzdělávání a programu Občané pro Evropu. Do mezikulturního dialogu byly také zapojeny nečlenské země EU, které se ve spolupráci s členskými zeměmi EU také podílely na mnoha projektech. Celkem bylo schváleno 12 projektů, kterých se účastnily např. Izrael, Palestina, Egypt, Jordánsko, Oman.

Vzhledem k velmi širokému záběru národních projektů, projektů týkajících se dalších témat ERMD, projektů se třetími zeměmi a dalších zajímavých projektů je následující stručný výčet věnován sedmi stěžejním iniciativám EU. Na každém projektu celoevropského měřítko se podílely vybrané státy EU.

Sedm hlavních projektů ERMD na celoevropské úrovni

1. **Diversidad! Podpora dialogu a výměny v rámci evropské městské kultury**
  - Cíl: podpora a povzbuzení mezikulturního dialogu v dlouhodobém horizontu a v celoevropském rozměru.
  - Aktivitami v tomto projektu byly kurzy o hip-hopové kultuře, založení speciální základny hudební výměny, rakouská show, na které vystoupili umělci z celé Evropy před mezinárodním publikem a vídeňská třídní událost městské kultury, která se zaměřila na výměnná fóra a umělecké události.
  - Státy, které se na projektu podílely: Belgie, Bulharsko, Finsko, Francie, Itálie, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Rumunsko, Španělsko a Velká Británie.
2. **Kultury od vedle: Vytváření evropské sítě pro mezikulturní dialog**
  - Cíl: vytvoření prostoru pro výměnu informací o různorodých sousedstvích a zkušenostech všech účastníků z různých kultur.
  - Hlavní činnost účastníků - dětí a mladých lidí - spočívala ve zdokumentování jejich okolí za účelem seznámení se s rozdílnými komunitami a současně navázání širších mezikulturních vztahů. Projekt zahrnoval několik aktivit, které byly realizovány v převážně hlavních městech zúčastněných zemí.
  - Státy, které se na projektu podílely: Česko, Belgie, Německo, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko a Velká Británie.
3. **Vstřícnost vůči ostatním: Hranice, identity a kultury v Evropě**
  - Cíl: použití kulturních výrazových prostředků a uměleckých děl spojených s imigrací k vyjádření se k mezikulturnímu dialogu a výhodám multikulturalismu.
  - Aktivita projektu posílila porozumění mezi lidmi, zejména mezi mládeží a přispěla ke snadnějšímu a viditelnějšímu vyjadřování přistěhovaleckých komunit prostřednictvím online článků na několika webových stránkách.¹¹⁵

---

¹¹⁵ Babelmed, IEMed, IRFAM, Paralleli, Qantara

- Státy, které se na projektu podílely: Belgie, Francie, Itálie, Německo a Španělsko.

4. Alter Ego

- Cíl: vytvoření takových uměleckých projektů, které přispěly k mezikulturnímu dialogu mezi mladými lidmi, obohatily běžné sociální prostředí, posílily porozumění mezi kulturními skupinami a nyní propagují aktivní evropské občanství.
- Státy, které se na projektu podílely: Česko, Belgie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko, Švédsko a Velká Británie.

5. I-You-We Share the World¹¹⁶

- Cíl: podpora a přispění k mezikulturnímu dialogu prostřednictvím interaktivní práce mezi vypravěči příběhů, hudebníky, vizuálními umělci a dětmi základních škol.
- V rámci těchto aktivit se umělci s dětmi podělili o pohádky, příběhy a mýty týkající se jejich země, regionu nebo kultury. Třída pak svůj vybraný příběh poslala třídě v jiné zemi, která měla za úkol umělecké ztvárnění téhož vyprávění. Účelem byla výměna nejlepších postupů, vytváření a šíření pedagogických nástrojů.
- Státy, které se na projektu podílely: Belgie, Francie, Itálie, Maďarsko, Německo, Portugalsko a Velká Británie.

6. Cizinec

- Cíl: vytvoření projektu mladých autorů ve formě videa vyvinutého komunitami v 18 členských zemích.
- Tento projekt přispěl mladým lidem k vyjádření zájmu o svou společnost a ukázal, že se chtějí podílet na utváření své budoucnosti.
- Státy, které se na projektu podílely: Finsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie.

---

¹¹⁶ Já-Ty-My sdílejme svět

7. Rozhlasová kampaň k mezikulturnímu dialogu

- Cíl: informovat veřejnost o širokém mezikulturním dialogu, do kterého se obyvatelé Evropy zapojili v celé historii.
- Účelem projektu bylo poskytnout prostřednictvím sedmdesáti rozhlasových relací přehled o historii evropské migrace z nové perspektivy pomocí filologického a lingvistického přístupu. Kampaně byly realizovány v sedmi různých zemích prostřednictvím sítě, kterou tvoří dvě produkční centra a pět evropských rozhlasových stanic.
- Státy, které se na projektu podílely: Francie, Irsko, Itálie, Maďarsko, Rakousko, Slovinsko a Španělsko.

Evropský rok mezikulturního dialogu byl projektem, který alespoň do jisté míry, poukázal na důležitost soužití s lidmi rozdílných kultur. Podle průzkumu Eurobarometr Survey z listopadu 2007 můžeme konstatovat, že téměř ¾ evropských národů vidí v pluralitě národností určitou výhodu v tom, že obohacuje kulturní život v dané zemi.

V rámci sedmi stěžejních projektů bylo dosaženo několika důležitých výstupů. Tak například během projektu *Kultury od vedle* vznikl dokumentární film polského týmu s názvem „*Moje ulice. Tvoje ulice.*“ s přímou účastí mladých lidí pocházejících z různých kulturních prostředí. Film poukázal na vztahy vietnamských přistěhovalců a rodilých Poláků a odhalil skutečnost, že vytváření mezikulturních vztahů není lehké. Realizace projektu přispěla ke zvýšení povědomí místních lidí o jejich sousedských kulturních skupinách, k získání nových zkušeností a sebedůvěry studentů při budoucím získávání zaměstnání a vzniklé filmy umožnily účastníkům projektu vyjádřit své názory. Pod hlavičkou dalšího projektu *Vstřícnost vůči ostatním* vzniklo velké množství různých dokumentárních filmů na téma migrace a mezikulturní dialog. V rámci projektu *Cizinec* bylo docíleno výstupů, které spočívaly ve vyjadřování mladých lidí k nejrozličnějším otázkám prostřednictvím videí. Pro velké množství videonahrávek produkováných mladými Evropany byl vytvořen archiv, který je online volně přístupný lidem v celé Evropě.¹¹⁷ Byla založena Evropská síť veřejnoprávních vysílacích stanic, které ve svých programech představují videa vytvořená účastníky projektu. A zároveň byla vytvořena Evropská síť kulturních organizací, které se podílí na kooperaci s médii a mládeží.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Volně přístupný archiv videí na webových stránkách <http://www.strangerfestival.com/>

¹¹⁸ Pramen: www.interculturaldialogue2008.eu

Rok mezikulturního dialogu se stal jistě přínosem v oblasti multikulturní výměny pro velké množství lidí ze všech koutů světa a mohla se na něm podílet veškerá veřejnost mnoha národností, tedy jak děti, mladiství, dospělí, tak i další účastníci (učitelé, lektori apod.). Zúčastněné osoby měly možnost se s multikulturalismem, resp. různými kulturami sblížit, a to v rámci nejen národních, ale také jiných projektů a jejich výsledky jsou považovány za úspěšné.

Na základě získaných poznatků si dovolím konstatovat, že Evropský rok mezikulturního dialogu byl realizován z důvodu potřeby intenzivnějšího propojení kultur, vůbec lepšího povědomí o cizincích a národnostech, a také chtěl poukázat na to, že v současné době není důležité a domnívám se, že i nemožné, polemizovat s tím, zda multikulturalismus tolerovat, avšak jakou politiku vůči cizincům uskutečňovat a jaké vztahy k nim pěstovat. I přesto, že multikulturalismus obecně není příliš pozitivně vnímán měli bychom se ho snažit alespoň do určité míry přijmout, jelikož myslím, že pokud tak neučiníme a stále budeme cizince odmítat, v budoucnu to opravdu povede k tomu, že multikulturalismus se nestane ideálem, ale postrachem Evropy.

Pluralita národností a ras v jednom státě je v současné době považována za ne moc přínosnou a velká část populace ji odmítá, jelikož vyvolává mnoho někdy až tragických konfliktů a neshod mezi cizinci a občany. Veřejnost obecně i v médiích pak rozděluje společnost na „špatné“ a „dobré“ obyvatele, ať už jsou to Turci v Německu, Severoafričané ve Francii, muslimové v Austrálii nebo např. Romové v Česku. Taková Velká Británie je sice zemí s multikulturní politikou a pro muslimy by se dovedla „rozkrájet“, nicméně si myslím, že např. Pákistánci to zde také nemají jednoduché. Na druhou stranu země jako Kanada svoji politiku multikulturalismu úspěšně dodržuje a i lidé romského původu, kteří jsou ve většině evropských zemí určitým problémem, v Kanadě nejsou cílem rasistických nálad a žijí zde spokojený a hodnotný život.

Přílivu přistěhovalců zkrátka nejde zabránit, a to do žádné země světa, imigranti vždycky byli a vždycky budou. To by musela každá země všechny imigranty vyhostit a hranice snad obestavit zdí. Jak by to pak v té naší Evropské unii vypadalo. To je samozřejmě v integrující se Evropě nemožné řešení. Lidé si jednoduše musejí zvyknout na to, že budou cizince potkávat v práci, v obchodě, na poště nebo ve školách a alespoň částečně je přijmout za součást jejich života. Ale nehledejme chyby jen v neústupných „původních“ občanech. Jistě důležité je to, aby také cizinci přijali kulturu a tradice státu, do kterého se přistěhují a nikoli, aby si ještě diktovali své podmínky (muslimové ve Velké Británii). To by nakonec mohlo vést k vyhnání původních obyvatel a přistěhovalci by se

stali vládnoucími. Zní to možná úsměvně, nicméně myslím, že to je pravda. Měli bychom chránit svoji kulturu.

Opravdu k nepochopení je jednání Britů, kteří v silném slova smyslu „zrušili“ kvůli muslimům Vánoce. Snad se snaží být tolerantními a odpovědnými multikulturalistů. Paradoxem však je, že důležitost křesťanských tradic jim připomněli právě představitel Muslimské rady a ředitel židovského vzdělávacího centra. Pokud nebudeme ochraňovat svou tradiční zemi a na požadavky přistěhovalců budeme neustále s ústupem reagovat, opravdu se multikulturalismus stane postrachem Evropy. A věřím, že v některých zemích se jím postupně stává.

5 Závěr

Přistěhovalectví a problém multikulturalismu budou Evropu a další přijímající země pravděpodobně doprovázet již napořád. V negativním slova smyslu imigranti a soužití s nimi nepřestanou mnoha lidem dělat starosti, jelikož se jedná o nevyhnutelný jev. Proč tomu tak je? Jelikož imigranty potřebujeme a potřebovat budeme, ale především oni potřebují nás. Po pravdě řečeno se jim nedivím. Přistěhovalectví je pro mnohé nejsnazší cestou, jak zlepšit životní pozici. Asi každý by chtěl utéct za lepší úrovní, kdyby žil v tak nepřijatelných podmínkách jako např. lidé v Africe. Z důvodu stárnoucí populace v Evropě a potřebě zachovat stabilní ekonomiku zkrátka musíme pracovní síly ze třetích zemí tolerovat. Vždyť oni jsou ti, kteří vykonávají pro některé domácí obyvatele nepřijatelnou práci. Imigranti nekradou pracovní místa, jak by se mohlo zdát, naopak zajišťují, že podřadné pracovní pozice, které občané státu vykonávat nechtějí, budou vždy obsazené. Například Francie musí s ohledem na stárnutí populace navíc zaměstnávat vedle domácích obyvatel asi 100 tisíc lidí každým rokem.

Nemůže se však stát, že přistěhovalci se stanou hrozbou naší identity? Ne, pokud nebudeme v mnoha věcech tak přehnaně multikulturalitu tolerovat. Měli bychom tradice státu bránit a zůstat nositeli naší kultury, což neznamená odsouzení multikulturalismu, nicméně někdy se stanou vztahy mezi občany a cizinci tak konfliktní, až se zdá, že multikulturalismus se jeví jako nepřítel. Osobně si myslím, že poznávat rozdílné národy je přínosem. Předpokládám však, že nikdo nechce být přesvědčován o jiném náboženském vyznání nebo kultuře.

Cílem této diplomové práce bylo posoudit multikulturalismus a zaujmout k němu určité stanovisko. V rámci první a druhé kapitoly jsem se zabývala obecným vymezením multikulturalismu, svou pozornost jsem zaměřila také na legislativní akty EU, které regulují volný pohyb osob, a také imigrační a azylovou politiku. Předmětem mého analyzování v závěrečné kapitole byly migrační pohyby v rámci evropských zemí, přičemž jsem se věnovala i problému neregulérní migrace a rovněž byla tato část práce reakcí na pozici multikulturalismu.

Z poznatků získaných během zpracovávání diplomové práce jsem dospěla k názoru, že multikulturalismus je potřeba tolerovat a imigranty je nutné považovat za součást každé společnosti, za předpokladu však, že se budou chovat tak, jak je správné a přijatelné. Nejen, že bychom měli imigranty tolerovat, ale také oni musejí akceptovat naši identitu. Pokud ne, povede to k dalším nepřátelským vztahům a činům a tato tíživá problematika

nebude vyřešena nikdy. I když existují země, které se multikulturní politikou vyznačují, myslím si, že i přesto zde můžeme na konfliktní situace narazit.

Pokud jde o evropské pluralitní národnostní a etnické složení, zjistíme, že v zásadě do každé země (kromě výjimek), i když v rozdílné míře, přicházejí imigranti, čímž se tyto společnosti stávají multikulturní. Mezi evropské státy, které realizují přímo politiku multikulturalismu patří Velká Británie, Švédsko a Nizozemsko. Těmi neevropskými jsou pak USA, Austrálie a Kanada. Za nejlepší příklad je podle mého názoru považována Kanada, kde i romská populace nepředstavuje problematickou menšinu, tak jak je tomu ve většině evropských zemích.

Multikulturalismus je správný a moderní, ale za určitých podmínek a pravidel, které nesmí být překračovány. Řešením pro snížení diskriminace imigrantů v daném státě by se mohlo stát přijetí určitého zákona, který by přesně vymezoval pozitivní i negativní práva a povinnosti imigrantů a jasná pravidla o jejich působnosti. Ohánět se antiimigračními postoji nemá smysl, pouze se tím zvýší konfliktnost mezi „domácími“ a „cizími“ obyvateli. Řešením pro imigranty, kteří se na území státu nacházejí ilegálně se do jisté míry stala regularizace. Jedná se však o řešení důsledků, nikoli příčin. Řešením příčin nelegální imigrace by mohlo být přijetí takového zákona, který jasně stanoví, že nelegální imigrace a nelegální zaměstnávání přistěhovalců je trestným činem, tak jak bylo uskutečněno v Itálii. Na posílení multikulturalismu myslela hlavně EU v rámci iniciativy Evropského roku mezikulturního dialogu 2008, který se stal částečnou cestou k poznání kultur a přispěl k uvědomění si, že jiná cesta než přistěhovalce tolerovat není možná.

Seznam použité literatury

Knihy

- [1] BADE, K. J. *Evropa v pohybu. Evropské migrace dvou staletí*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 497 s. ISBN 80-7106-559-5.
- [2] BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 347 s. ISBN 80-7325-020-9.
- [3] BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
- [4] BUDIL, I., FULKA, J., HIRT, T., HORSKÝ, J., JAKOUBEK, M., , LOZOVIUK, P., NEŠPOR, Z., UHEREK, Z. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 279 s. ISBN 80-86898-22-9.
- [5] DAVIS, J., DUNFORD, L., LIGHTBODY, M., KOKKER, S., RIMERMAN, S., ROOT, D., STANLEY, D. *Kanada*. 1. vydání. Praha: nakladatelství Svojtka & Co., 2003. 1024 s. ISBN 80-7237-736-1.
- [6] DVOŘÁKOVÁ, V. *Spojené státy americké: Společnost a politika*. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. 298 s. ISBN 80-7277-141-8.
- [7] FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s. ISBN 80-7325-015-2.
- [8] KING, R. *Atlas lidské migrace*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta a. s., 2008. 192. s. ISBN 978-80-204-1706-0.
- [9] LEBIEDZIK M., ZLÝ B. *Evropská unie*. 1. vydání. Karviná: Slezská univerzita v Opavě. Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2004. 318 s. ISBN 80-7248-263-7.
- [10] SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Dokořán, 2005. 134 s. ISBN 80-7363-022-2.

Legislativa EU

- [11] *Amsterodamská smlouva* [online]. 1997 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/amsterodamska_smlouva_cs.pdf>
- [12] *Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství* [online]. 1968 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31968R1612:CS:HTML>>
- [13] *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1983/2006 o Evropském roku mezikulturního dialogu* [online]. 2006 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/fileadmin/downloads/documents/240-officialdocuments/legal_basis/legal_basis_CS.pdf>

- [14] *Směrnice Rady 68/360/EHS o odstranění pohybu a pobytu pracovníků členských států a jejich rodinných příslušníků uvnitř Společenství* [online]. 1968 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31968L0360:CS:HTML>>
- [15] *Směrnice Rady 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ* [online]. 2000 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.dzeno.cz/docs/103-Smernice-43_2000.pdf>
- [16] *Směrnice Rady 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny* [online]. 2003 [cit. 27. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:06:32003L0086:CS:PDF>>
- [17] *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu* [online]. 2006 [cit. 06. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:376:0036:0068:CS:PDF>>
- [18] *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství* [online]. 1957 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding>>
- [19] *Úmluva k provedení Schengenské dohody* [online]. 1985 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(02\):CS:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(02):CS:HTML)>

Elektronické publikace

- [20] BARŠOVÁ, A. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* [online]. 2005 [cit. 14. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf>
- [21] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v ČR podle státního občanství* [online]. 2007 [cit. 27. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B900334BBE/\\$File/c01r02.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B900334BBE/$File/c01r02.pdf)>
- [22] ČIŽINSKÝ, P. *Regularizace nelegální migrace v Evropě* [online]. 2005 [cit. 20. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/PCizinsky_Regularizace_nelegalni_migrace.pdf>
- [23] EUROPEAN COMMISSION. *Intercultural dialogue in Europe – Summary* [online]. 2007 [cit. 13. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/fileadmin/downloads/documents/630-factsfigures/fl_217_sum_en.pdf>
- [24] EUROPEAN COMMISSION. *National Strategy for the Czech Republic* [online]. 2007 [cit. 13. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/culture/archive/dialogue/strategies_en.html>
- [25] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Fact sheet* [online]. 2008 [cit. 13. 01. 2009]. Dostupné z WWW:

<http://www.interculturaldialogue2008.eu/fileadmin/downloads/toolbox/EN/editorial_kit/EYID_FACTSHEET_EN.pdf>

- [26] GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO JUSTICI A VNITŘNÍ ZÁLEŽITOSTI. *Ke společné imigrační politice* [online]. 2004 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/key_issues/immigration/immigration_1104_cs.pdf>
- [27] HEBNAR, J. *Vnitřní trh EU, historie a aktuální výzvy* [online]. 2008 [cit. 06. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <www.iss-edu.cz/upload/File/120608_hebnar.ppt>
- [28] HEJNÁ, B., NOVÁKOVÁ, J., ŠTĚPÁNKOVÁ, K. *Ilegální přistěhovalci: cesta peklem.* [online]. 2004 [cit. 24. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_5.pdf>
- [29] KADLECOVÁ, M., POLANSKÁ, J. *Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení* [online]. 2008 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Sbornik_neregulerni_migrace.pdf>
- [30] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. *International migration data 2007* [online]. 2007 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/document/3/0,3343,en_2649_33931_39336771_1_1_1_1,00.html>

Elektronické články

- [31] AMNESTY INTERNATIONAL ČESKÁ REPUBLIKA. *Francie by měla řešit nepokoje bez zbytečných represí* [online]. 2005 [cit. 30. 12. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.amnesty.cz/zpravy/Francie-by-mela-resit-nepokoje-bez-zbytecných-represi/>>
- [32] BANOMOVÁ, K. *O situaci českých Romů v Kanadě a v ČR* [online]. 2000 [cit. 20. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.blisty.cz/files/isarc/0004/20000428d.html>>
- [33] ČERNÝ, D. P. *Řekněte Vánocům sbohem* [online]. 2008 [cit. 26.03.2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.eurabia.cz/Articles/2505-reknete-vanocum-sbohem.aspx>>
- [34] ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. *Současná romská komunita v Evropě* [online]. 2003 [cit. 25. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18884>>
- [35] EURABIA. *Britské knihovny musí dávat Bible do horních polic. Kvůli muslimům* [online]. 2009 [cit. 04. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.eurabia.cz/Articles/2738-britske-knihovny-musi-davat-bible-do-hornich-polic-kvuli-muslimum.aspx>>

- [36] EURACTIV. *Azylová a imigrační politika* [online]. 2004 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/azylov-a-imigran-politika>>
- [37] EURAKTIV. *Rok 2008 je pro Unii Rokem mezikulturního dialogu* [online]. 2008 [cit. 30. 12. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/rok-2008-je-pro-unii-rokem-mezikulturniho-dialogu>>
- [38] EURACTIV. *Volný pohyb pracovníků v rozšířené EU* [online]. 2004 [cit. 22. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/mobilita-pracovniku0/link-dossier/voln-pohyb-pracovnk-v-rozen-eu>>
- [39] EUROSOP.CZ. *Itálie zpřísnila zákony proti imigrantům* [online]. 2008 [cit. 03. 04. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.eurosop.cz/38/1546/clanek/italie-zprisnila-zakony-proti-imigrantum/>>
- [40] HEŘMAN, J. *Podniky v EU: volný pohyb pracovníků* [online]. 2004 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/16458-podniky-v-eu-volny-pohyb-pracovniku>>
- [41] IDNES.CZ. *Francie přitvrdila, schválila zákaz vycházení* [online]. 2005 [cit. 30. 12. 2008]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/zahranicni.asp?r=zahranicni&c=A051108_111824_zahranicni_miz>
- [42] IDNES.CZ. *Nepokoje ve Francii* [online]. 2005 [cit. 30. 12. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://data.idnes.cz/g/francie/francie.htm>>
- [43] IDNES.CZ. *Speciál: přistěhovalci rozpoutali násilí ve Francii* [online]. 2005 [cit. 30. 12. 2008]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/prilohy.asp?r=prilohy&c=A051107_104603_prilohy_miz>
- [44] KAVANOVÁ, K. *Evropský pakt o migraci a azylu – společná imigrační pravidla pro členské země EU* [online]. 2008 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2123505>>
- [45] KOSTLÁN, F. *Multikulturalismus nemá alternativu* [online]. 2008 [cit. 03. 04. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://kostlan.blog.idnes.cz/c/59783/Multikulturalismus-nema-alternativu.html>>
- [46] LHOTKA, P. *Původ Romů a jejich příchod do Evropy* [online]. 2005 [cit. 25. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/01>>
- [47] MELICH, Jiří. *Tolerance a multikulturalismus – Made in Canada* [online]. 2008 [cit. 08. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.arts.gla.ac.uk/Slavonic/staff/Canad_multicult.html>
- [48] MÜLLER, Z. *Evropa a přistěhovalectví práce* [online]. 2008 [cit. 25. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://eurabia.cz/Articles/1613-evropa-a-pristehovalectvi-prace.aspx>>
- [49] NEVIDITELNÝ PES. *Svět: Multikulturní výkony Kanady* [online]. 2007 [cit. 20. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://neviditelnypes.lidovky.cz/svet>>

multikulturni-vykony-kanady-d5n-
/p_zahranici.asp?c=A070509_113143_p_zahranici_wag>

- [50] OLBRICH., M. *Ženy nelze bít a znásilňovat, upozornil australský politik muslimy* [online]. 2009 [cit. 04. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.denik.cz/ze_sveta/australie20090122.html>
- [51] ORLÍK., K. *Australané příkladem* [online]. 2006 [cit. 04. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.eurabia.cz/Articles/554-australane-prikladem.aspx>>
- [52] ROMEA.CZ. *Polští Romové: V Evropě sílí vlna diskriminace Romů* [online]. 2006 [cit. 20. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.romea.cz/index.php?id=servis/z2006_0834>
- [53] ŠTORKÁN., V. *Blíží se konečná válka mezi muslimy a křesťany?* [online]. 2009 [cit. 04. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.sedazona.cz/2009/03/blizi-se-konecna-valka-mezi-krestany-a-muslimy/>>
- [54] ŠTRÁFELDOVÁ, M. *Václav Klaus odmítl multikulturalismus, vyvolal tím ostrou kritiku* [online]. 2005 [cit. 25. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/68661>>
- [55] VODIČKA, M. *Černé svědomí Evropy: s Romy si nevědí rady nikde na kontinentu* [online]. 2008 [cit. 25. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/cerne-svedomi-evropy-s-romy-si-nevedi-rady-nikde-na-kontinentu-pbb-/kavarna.asp?c=A081216_135224_kavarna_bos>

WWW stránky

- [56] BUSINESS INFO. *Austrálie: základní informace o teritoriu* [online]. 2008 [cit. 16. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/australie-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1000413/#sec5>>
- [57] BUSINESS INFO. *Jednotný vnitřní trh – volný pohyb osob* [online]. 2003 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/jednotny-vnitri-trh-volny-pohyb-osob/1000521/10927/>>
- [58] ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ EVROPSKÉ UNIE. *Migrační a azylová politika* [online]. 2008 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/migration-and-asylum-policy/migracni-a-azylova-politika-642/>>
- [59] ENCYKLOPEDIE EVROPA 2045. *Multikulturalismus* [online]. 2008 [cit. 28. 04. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=7&tema=146>>
- [60] GEOGRAFICKÝ SERVER. *Maastrichtský domeček* [online]. 2009 [cit. 24. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.zemepis.com/tisk/images/Maastrichtsky_domecek.gif>
- [61] GLOBAL AGENT. *Informace o Kanadě* [online]. 2008 [cit. 20. 01. 2009]. Dostupné z WWW:

<http://www.korunky.com/index.php?option=com_content&view=article&id=127&Itemid=150&lang=cs>

- [62] EUROSKOP.CZ. *Zavedení Schengenu 1995* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/737/sekce/zavedeni-schengenu-1995/>>
- [63] EUROSKOP.CZ. *První rozšíření Schengenu 1997* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/738/sekce/1-rozsireni-1997/>>
- [64] EUROSKOP.CZ. *Druhé rozšíření Schengenu 2000* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/739/sekce/2-rozsireni-2000/>>
- [65] EUROSKOP.CZ. *Třetí rozšíření Schengenu 2001* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/740/sekce/3-rozsireni-2001/>>
- [66] EUROSKOP.CZ. *Čtvrté rozšíření Schengenu 2007* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/741/sekce/4-rozsireni-2007/>>
- [67] EUROSKOP.CZ. *Principy schengenské spolupráce* [online]. 2008 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/302/sekce/principy-schengenske-spoluprace/>>
- [68] EUROSKOP.CZ. *Rozšiřování Schengenu po roce 2009* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/307/sekce/rozsirovani-schengenu-po-roce-2009/>>
- [69] EUROSKOP.CZ. *Rozšiřování Schengenu v minulosti* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/304/sekce/rozsirovani-schengenu-v-minulosti/>>
- [70] EUROSKOP.CZ. *Schengen* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/301/sekce/historie-schengenske-spoluprace/>>
- [71] EUROSKOP.CZ. *Schengen 2009* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/742/sekce/aktualni-stav/>>
- [72] EUROSKOP.CZ. *V prosinci 2007 se rozhodlo* [online]. 2008 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/306/sekce/v-prosinci-2007-se-rozhodlo/>>
- [73] EVROPSKÁ KOMISE. *Společná azylová politika* [online]. 2009 [cit. 27. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/090220_spolecna_azylova_politika_eu_cs.htm>
- [74] EVROPSKÉ MĚSTO. *Multikulturalismus* [online]. 2008 [cit. 08. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=352>
- [75] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Ambasador Roku* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/418.0.html?&L=5&redirect_url=my-startpage-eyid.html>

- [76] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Projekty* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/339.0.html?&L=5&redirect_url=my-startpage-eyid.html>
- [77] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Projekty EU* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.interculturaldialogue2008.eu/354.0.html?&L=5>>
- [78] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Projekty členů EU a nečlenských států* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/653.0.html?&L=5&redirect_url=my-startpage-eyid.html>
- [79] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Témata* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/411.0.html?&L=5&redirect_url=my-startpage-eyid.html>
- [80] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Základní informace* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/359.0.html?&L=5&redirect_url=my-startpage-eyid.html>
- [81] EVROPSKÝ ROK MEZIKULTURNÍHO DIALOGU. *Základní informace o Roku* [online]. 2008 [cit. 04. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.interculturaldialogue2008.eu/406.0.html?&L=5&redirect_url=my-startpage-eyid.html>
- [82] INSTITUT UMĚNÍ. *Rok 2008 – Evropský rok mezikulturního dialogu* [online]. 2008 [cit. 30. 12. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.institutumeni.cz/index.php?cmd=page&id=557>>
- [83] MIGRACE ONLINE. *Migrace a EU* [online]. 2008 [cit. 20. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/temata/EU/>>
- [84] MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Schengenský informační systém 2. generace* [online]. 2008 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>
- [85] MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA. *Kultury od vedle: Vytváření evropské sítě pro mezikulturní dialog* [online]. 2008 [cit. 13. 01. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkc.cz/cz/vzdelavani-313405/kultury-od-vedle-vytvareni.html>>
- [86] NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM PRO MLÁDEŽ. *Pracovní povolení v rámci EU* [online]. 2009 [cit. 22. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.icm.cz/pracovni-povoleni-v-ramci-eu>>
- [87] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. *Australia* [online]. 2008 [cit. 16. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://stats.oecd.org/wbos/viewhtml.aspx?queryname=456&querytype=view&lang=en>>

- [88] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. *Canada* [online]. 2008 [cit. 14. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://stats.oecd.org/wbos/viewhtml.aspx?queryname=459&querytype=view&lang=en>>
- [89] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. *United States* [online]. 2008 [cit. 15. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://stats.oecd.org/wbos/viewhtml.aspx?queryname=485&querytype=view&lang=en>>
- [90] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. *Statistical data* [online]. 2008 [cit. 02. 03. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://stats.oecd.org/WBOS/index.aspx#>>
- [91] SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. [online]. 2008 [cit. 02. 04. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>>
- [92] US CENSUS BUREAU. *World popclock projection* [online]. 2009 [cit. 23. 04. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/ipc/www/popclockworld.html>>
- [93] VARIANTY. *Multikulturalismus*. [online]. 2008 [cit. 28. 04. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.varianty.cz/notions.php?id=26>>
- [94] WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE. *Multikulturalismus* [online]. 2009 [cit. 28. 04. 2008]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>>
- [95] WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE. *Quebec* [online]. 2009 [cit. 20.01.2009]. Dostupné z: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Québec_\(provincie\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Québec_(provincie))>
- [96] WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE. *Schengenská smlouva* [online]. 2009 [cit. 25. 02. 2009]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Schengenská_smlouva>
- [97] WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE. *Schengenský informační systém* [online]. 2009 [cit. 26. 02. 2009]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Schengenský_informační_systém>

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
EC	European Commission, Evropská komise
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
ERMD	Evropský rok mezikulturního dialogu
ES	Evropská společenství
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESÚB	Evropský systém ústředních bank
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EU-15	Původních patnáct členů EU před největším rozšířením (2004)
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
EUROPOL	Evropský policejní úřad
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
JEA	Jednotný evropský akt
NDR	Německá demokratická republika
NKO	Národní koordinační orgán
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Organisation for Economic Co-operation Development
SIS (SIS I)	Schengenský informační systém
SIS II	Schengenský informační systém druhé generace
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TREVI	Terrorisme, Radicalisme, Extremisme, Violence Internationale
USA	Spojené státy americké
WASP	White Anglo-Saxon Protestant, Bílý anglo-saský protestantismus

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečné, ke své vnitřní podobě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30. dubna 2009

.....
Bc. Radka Benedikovičová

Adresa trvalého pobytu studenta:

J. Jabůrkové 1406, 765 02 Otrokovice

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Počet imigrantů v Německu podle místa narození v roce 2000
- Příloha č. 2: Počet imigrantů ve Francii podle místa narození v roce 2000
- Příloha č. 3: Počet imigrantů v Nizozemsku podle místa narození v roce 2000
- Příloha č. 4: Počet imigrantů ve Spojeném království podle místa narození v roce 2000
- Příloha č. 5: Přehled přechodných opatření v zemích EU a ESVO k 1. lednu 2009
- Příloha č. 6: Zavedení Schengenského prostoru v roce 1995
- Příloha č. 7: První rozšíření Schengenského prostoru v roce 1998
- Příloha č. 8: Druhé rozšíření Schengenského prostoru v roce 2000
- Příloha č. 9: Třetí rozšíření Schengenského prostoru v roce 2001
- Příloha č. 10: Čtvrté rozšíření Schengenského prostoru v roce 2007
- Příloha č. 11: Příliv azylantů do vybraných zemí OECD v letech 1996, 2000 a 2005
(v tisících)
- Příloha č. 12: Konflikt mezi africkými přistěhovalci a francouzskou policií

Příloha č. 1: Počet imigrantů v Německu podle místa narození v roce 2000

Počet obyvatel Německa	82 211 501		
z toho rodilí Němci	55 009 291		
z Evropy celkem	5 370 220	Turecko	1 188 010
		Polsko	1 027 479
		Rusko	929 843
		Rumunsko	387 526
		Itálie	334 530
z Afriky celkem	177 560	Maroko	52 770
		Neznámé místo nar.	124 790
z Asie celkem	965 858	Kazachstán	106 377
		Neznámé místo nar.	305 330
ze Severní Ameriky celkem	39 080	USA	39 080
z Oceánie celkem	0		
z Již. a Stř. Ameriky a Karibiku celkem	52 760	Neznámé místo nar.	52 760
z ostatních a neznámých míst narození	1 226 481		

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Příloha č. 2: Počet imigrantů ve Francii podle místa narození v roce 2000

Počet obyvatel Francie	59 012 505		
z toho rodilí Francouzi	42 468 179		
z Evropy celkem	2 282 800	Portugalsko	567 700
		Španělsko	337 699
		Itálie	403 547
		Německo	198 297
z Afriky celkem	2 745 341	Alžírsko	1 210 557
		Maroko	686 284
		Tunisko	333 868
z Asie celkem	432 843	Vietnam	106 377
ze Severní Ameriky celkem	48 500	USA	32 321
		Kanada	16 179
z Oceánie celkem	5 566	Austrálie	3 656
z Již. a Stř. Ameriky a Karibiku celkem	85 148	Haiti	18 717
		Brazílie	13 082

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Příloha č. 3: Počet imigrantů v Nizozemsku podle místa narození v roce 2000

Počet obyvatel Nizozemska	15 925 505		
z toho rodilí Nizozemci	11 273 174		
z Evropy celkem	529 479	Turecko	158 738
		Neznámé místo nar.	111 051
		Německo	106 514
z Afriky celkem	213 944	Maroko	132 043
		Neznámé místo nar.	74 313
z Asie celkem	323 352	Indonésie	177 894
		Neznámé místo nar.	107 153
ze Severní Ameriky celkem	14 122	USA	8 855
z Oceánie celkem	8 661	Austrálie	3 388
z Již. a Stř. Ameriky a Karibiku celkem	291 372	Neznámé místo nar.	289 284
z ostatních a neznámých míst narození	39 010		

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Příloha č. 4: Počet imigrantů ve Spojeném království podle místa narození v roce 2000

Počet obyvatel Spojeného království	58 886 065		
z toho rodilí Britové	43 181 018		
z Evropy celkem	1 552 005	Irsko	525 155
		Německo	231 323
		Itálie	103 470
		Francie	85 339
z Afriky celkem	762 575	Keňa	125 482
		Jižní Afrika	124 654
		Nigérie	79 873
		Ghana	53 250
z Asie celkem	1 475 375	Indie	454 494
		Pákistán	301 890
ze Severní Ameriky celkem	193 335	USA	126 481
z Oceánie celkem	156 804	Austrálie	96 879
		Nový Zéland	54 607
z Již. a Stř. Ameriky a Karibiku celkem	324 096	Jamajka	141 850
z ostatních a neznámých míst narození	39 276		

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

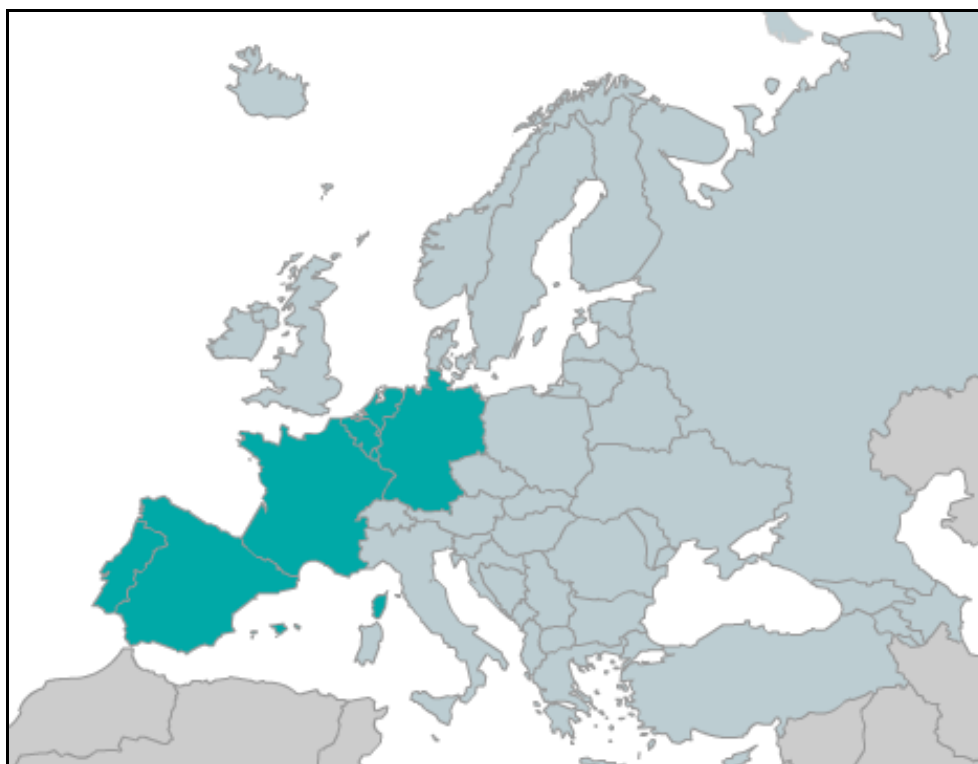
Příloha č. 5: Přehled přechodných opatření v zemích EU a ESVO k 1. lednu 2009

Země	Přechodná opatření = pracovní povolení	Aplikace
Belgie	Ano	Zjednodušení systému vydávání pracovních povolení pro nedostatkové profese od 30. 4. 2006.
Bulharsko	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Dánsko	Ano	Zjednodušení systému vydávání pracovních povolení od 1. 7. 2006.
Estonsko	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Finsko	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 5. 2006.
Francie	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 7. 2008.
Irsko	Ne	Od počátku neuplatňuje. Pro EU-8 platí systém povinné registrace.
Itálie	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 27. 7. 2006.
Kypr	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Lucembursko	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 11. 2007.
Litva	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Lotyšsko	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Maďarsko	Ne	Přechodná období uplatňuje vůči původním zemím EU, které je samy aplikují.
Malta	Ano	Uplatňuje systém automaticky vydávaných pracovních povolení.
Německo	Ano	Prodloužení přechodného období do 30. 4. 2009. Zjednodušený systém vydávání pracovních povolení pro nedostatkové profese od 16. 10. 2008. S účinností od 1. 1. 2009 zrušeny přechodné podmínky pro pracovníky s vysokoškolským vzděláním.

Nizozemsko	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 5. 2007.
Polsko	Ne	Přechodná období uplatňuje vůči původním zemím EU, které je samy aplikují.
Portugalsko	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 5. 2006.
Rakousko	Ano	1. 1. 2008 vydán seznam profesí, pro které je zjednodušený postup získání pracovního povolení. Prodloužení přechodného období do 30. 4. 2009.
Rumunsko	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Řecko	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 5. 2006.
Slovensko	Ne	Přechodná období uplatňuje vůči původním zemím EU, které je samy aplikují.
Slovinsko	Ne	Přechodná období uplatňuje vůči původním zemím EU, které je samy aplikují.
Španělsko	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 5. 2006.
Švédsko	Ne	Od počátku neuplatňuje.
Spojené království	Ne	Od počátku neuplatňuje. Pro EU-8 platí systém povinné registrace.
Island	Ne	Zrušení přechodného období s účinností od 1. 5. 2006.
Lichtenštejnsko	Ano	Nutné pracovní povolení, o které žádá zaměstnavatel a povolení k pobytu.
Norsko	Ano	Prodloužení přechodného období do 30. 4. 2009.
Švýcarsko	Ano	Přechodná období pro zaměstnané osoby a poskytovatele služeb v určitých odvětvích (nejdéle účinná do 30. 4. 2011).

Pramen: <http://www.icm.cz/pracovni-povoleni-v-ramci-eu>, vlastní úprava

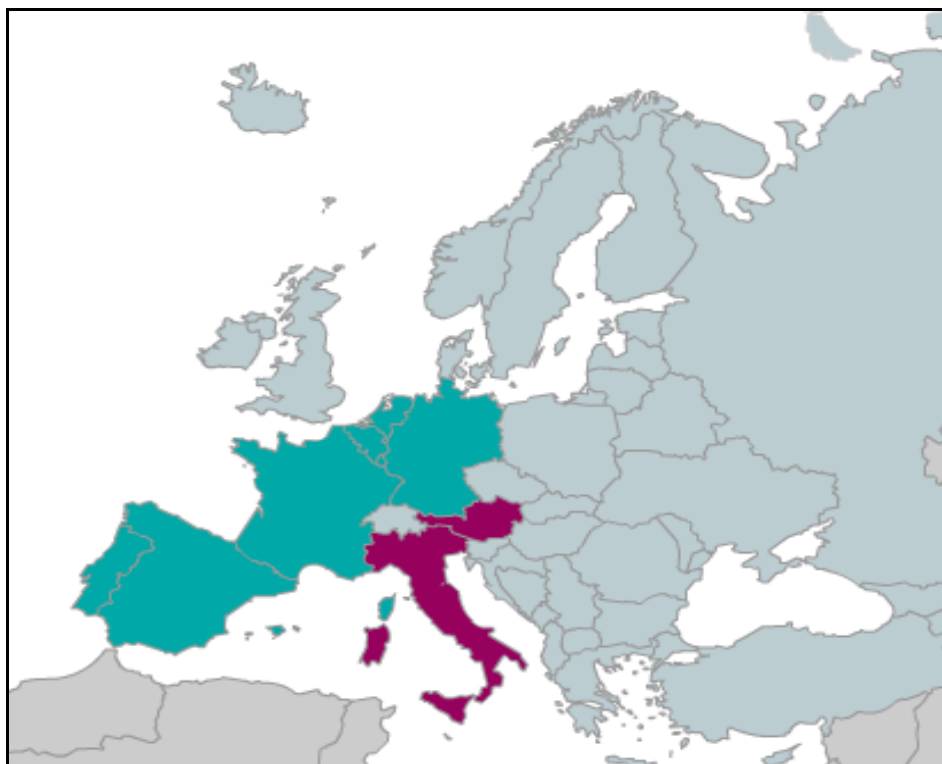
Příloha č. 6: Zavedení Schengenského prostoru v roce 1995

Pramen: www.euroskop.cz

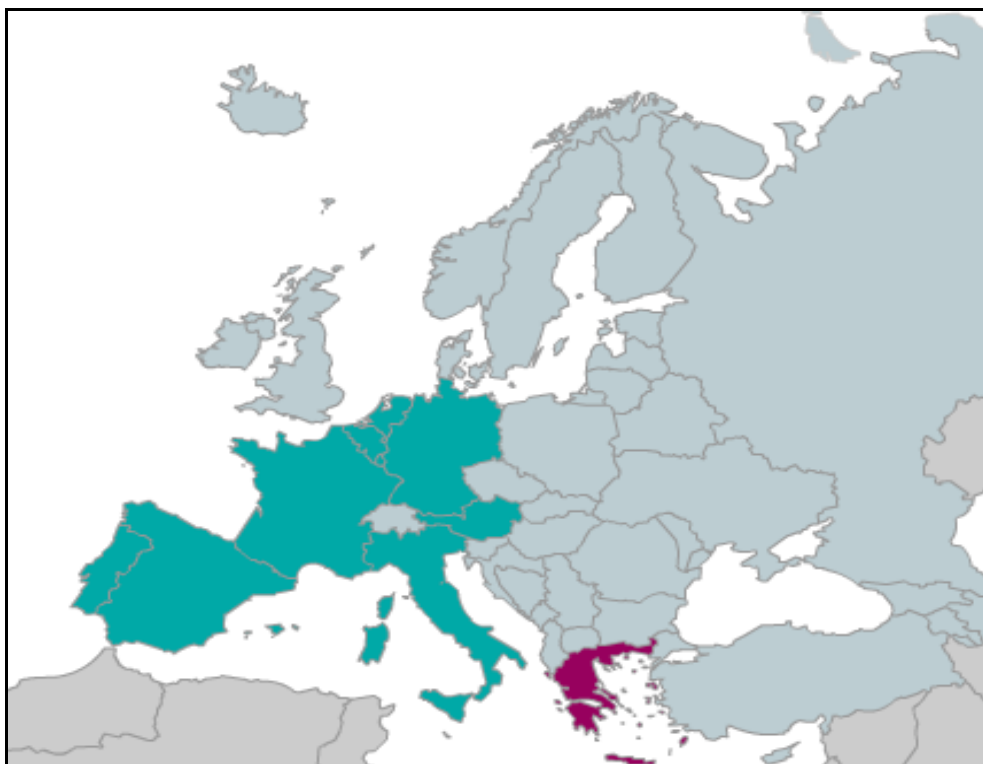

Příloha č. 7: První rozšíření Schengenského prostoru v roce 1998

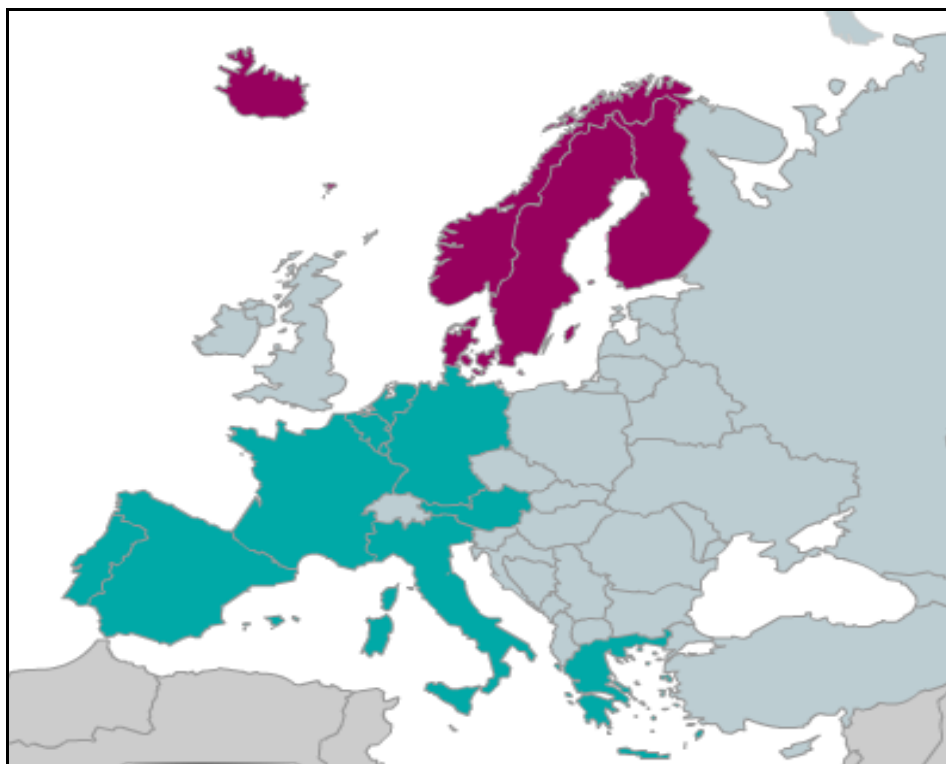
Pramen: www.euroskop.cz

Příloha č. 8: Druhé rozšíření Schengenského prostoru v roce 2000

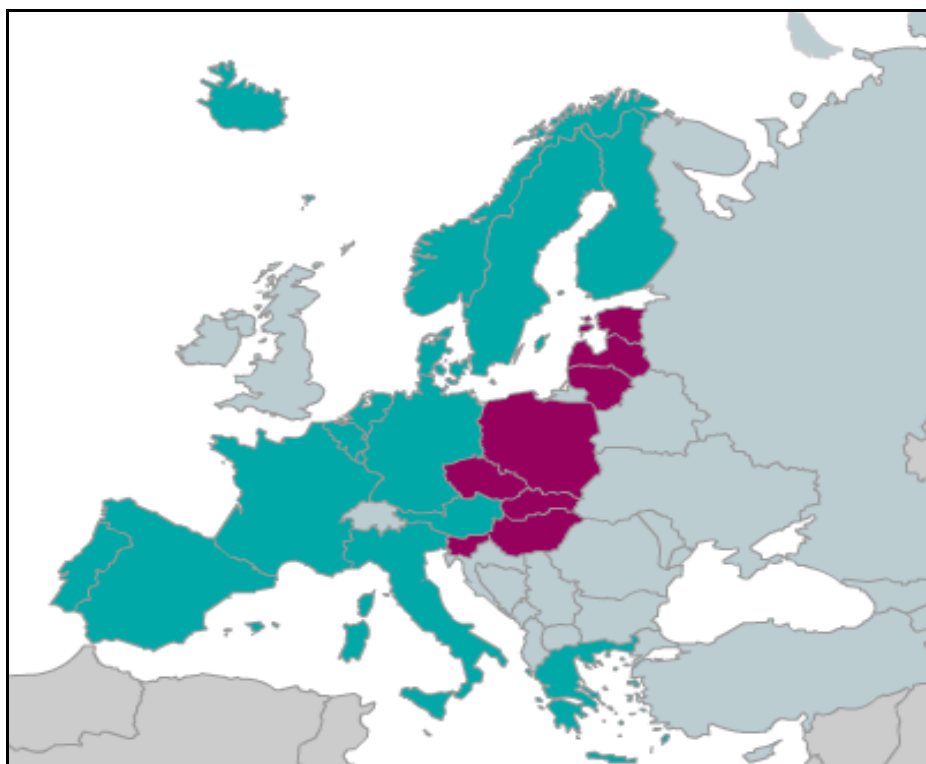
Pramen: www.euroskop.cz

Příloha č. 9: Třetí rozšíření Schengenského prostoru v roce 2001

Pramen: www.euroskop.cz

Příloha č. 10: Čtvrté rozšíření Schengenského prostoru v roce 2007

Pramen: www.euroskop.cz

Příloha č. 11: Příliv azylantů do vybraných zemí OECD v letech 1996, 2000 a 2005
(v tisících)

	1996	2000	2005
Vybrané členské země EU, Norsko a Švýcarsko			
Belgie	12 433	42 691	15 957
Bulharsko	302	1 755	822
Česko	2 211	8 788	4 160
Dánsko	5 893	12 200	2 260
Estonsko	x	3	11
Finsko	711	3 170	3 574
Francie	17 405	38 747	49 733
Irsko	1 179	10 939	4 324
Itálie	675	15 564	9 548
Litva	x	199	118
Lotyšsko	x	4	20
Lucembursko	263	621	802
Maďarsko	152	7 801	1 609
Německo	11 6367	78 564	28 914
Nizozemsko	22 170	43 895	12 347
Polsko	3 211	4 589	6 860
Portugalsko	270	224	114
Rakousko	6 991	18 284	22 461
Rumunsko	588	1 366	594
Řecko	1 643	3 083	9 050
Slovensko	415	1 556	3 549
Spojené království	37 000	98 900	30 840
Španělsko	4 730	7 926	5 254
Švédsko	5 753	16 303	17 530
Norsko	1 778	10 842	5 402
Švýcarsko	18 001	17 611	10 061
Neevropské země			
Austrálie	9 758	13 065	3 204
Kanada	26 120	34 252	20 786
USA	107 130	40 867	24 247

Pramen: www.oecd.org, vlastní úprava

Vysvětlivka: x – nedostupná data

Příloha č. 12: Konflikt mezi africkými přistěhovalci a francouzskou policií

V roce 2005 došlo k velmi rozsáhlým pouličním výtržnostem ve francouzských ulicích jako reakce na smrt dvou arabských mladíků, kteří se před policisty ukryli do trafostanice. První nepokoje začaly 27. října 2005 ve čtvrti Clichy-sous-Bois, kde žijí převážně francouzští občané afrického původu. Tito imigranti jsou velmi znepokojeni nedostatkem příležitostí na trhu práce, přetrvávající diskriminací a sociální nerovností. Násilí se postupně rozšířilo i do dalších měst a ve dnech 5. a 6. listopadu 2005 bylo zaznamenáno nejvíce násilností. Města, ve kterých k výtržnostem došlo můžeme vidět na obrázku 1. Situaci navíc ještě prohloubil tehdejší ministr vnitra Nicolas Sarkozy, který vyhlásil vůči násilníkům nulovou toleranci.

Obr. 1 Desátý den nepokojů ve francouzských městech

Pramen: www.zpravy.idnes.cz

Po dvou týdnech neustupujícího násilí se francouzská vláda rozhodla reaktivovat zákon o výjimečném stavu z roku 1955. Ministři se rozhodli tento zákon obnovit po více než čtyřiceti letech. Zákon umožňuje prefektům departamentů a starostům měst učinit opatření nezbytná pro uchování veřejného pořádku. Mezi tyto opatření patří zákaz nočního vycházení, vyklízení veřejných prostor, domovní prohlídky bez soudního povolení nebo uvalení domácího vězení. Zároveň zákonodárci přijali opatření týkající se vyhoštění osob podezřelých z páchání trestné činnosti během nepokojů, včetně těch, kteří vlastní platné povolení k pobytu. Tehdejší prezident Jacques Chirac se rozhodl 3. ledna 2006 tento zákon o výjimečném stavu deaktivovat.

Pouliční válka oficiálně skončila 17. listopadu 2005. Francouzská policie oznámila, že se situace vrátila do normálního stavu a během noci shořela pouze necelá stovka aut, což je ve Francii považováno za běžné. Násilnosti v ulicích si vyžádaly jeden lidský život, několik desítek zraněných, takřka 9 tisíc vyhořelých automobilů, několik shořelých veřejných budov a 1,5 tisíc zatčených. Nicolas Sarkozy vyhlásil vyhoštění asi 120 cizinců, kteří se výtržností účastnili. Násilnosti se rozšířily také v dalších státech Evropy jako v Německu nebo Belgii. Hořící automobily se objevily v bruselské čtvrti St. Gilles a v berlínské čtvrti Moabit.¹¹⁹

---

¹¹⁹ Pramen: www.idnes.cz